ΠΕΛΕΚΑΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

Ὥσπερ Πελεκάν, τετρωμένος τὴν πλευ-
ράν Σου, Λόγε σοὺς θανόντας παῖδας ἐ-
ζώωσας, ἐπιστάξας ζωτικοὺς αὐτοῖς κρουνούς.
Ἀπὸ τὸν ὄρθρο τοῦ Μ. Σαββάτου.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ 1966-67 Ἀριθ. Δελτίου 33

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἡ συνέχεια τῶν περιεχομένων στή μέσα σελίδα τοῦ πίσω ἐξώφυλλου

ΠΕΛΕΚΑΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

ΣΟΛΩΜΟΥ 4 (1ος ΟΡΟΦΟΣ) ΑΘΗΝΑΙ Τ. Τ. 148

Διευθύνεται ὑπὸ Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς

Ὑπεύθυνος Συντάξεως Ἀγλ. Ζάννου Καρνεάδου 4

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου Ν. Παναγόπουλος, Ἁγ. Κωνσταντίνου 14

Διανέμεται Δωρεὰν — Ἐκδίδεται ἀνὰ τριμηνίαν

Ἀριθ. Δελτ. 33 Χειμώνας 1966 - 67

Ὀκτ. — Ἰούν. Κάθε Τρίτη καὶ Παρασκευὴ ὁμιλίες ἀπὸ τὶς 8 μ. μ. Τὰ γραφεῖα ἀνοιχτὰ 7 — 9 μ. μ.

Πλατύσκαλο τῆς σκάλας τοῦ Ἰακώβ εἶναι ἡ ἐπίγνωση τῆς παγκόσμιας ἀδελφότητας

ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΑ

Α΄ ΚΙ ΗΡΘΕ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

Ἦρθε,
ἀπό Μητέρα πάναγνη τό τέλειο τό Παιδί γεννήθηκε,
Σίγουρα ναί· πολύ πιό ἱερό
ἀπ'ὅτι ξέρουμε γιά φανταζόμαστε.
Στόν κόσμο τοῦτον ἔφτασε
τούς ἄλλους κόσμους τούς πολλούς ἀπαρατῶντας
παίρνοντας τό στρατί τῆς Γέννησης
καί ἡ ἀπαλή βηματισιά του
– τό μνῆμα προσπερνόντας –
τό νιό καί τό ἱλαρό καί τό παράδοξο μᾶς ἔφερε.
Στή γλώσσα τή θνητή σάν θέλαμε ν'ἀνιστορήσουμε
τό ποῦ καί πῶς καί πότε
Ἄνθρωπος ἦταν καί γιατί
Ἄνθρωπος πιό τρανός, πιό πλέριος,
φεγάδια θά ἦτανε τά λόγια μας
γιά τήν Ἀλήθεια τήν παραδεισένια.

Ἔντουϊν Ἄρνολντ (Edwin Arnold, 1832-1904).
ὁ ἄγγλος ποιητής πού ἔγραφε "Τό φῶς τῆς Ἀσίας"
Ἀπό "Τό φῶς τοῦ κόσμου". Ἀπόδοση Δημήτρη Θεοδωρίδη

Β΄ ΑΔΙΑΠΑΥΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ἄν μιά φορά γεννήθηκε ὁ Χριστός,
καί τώρα ἀκόμη τοῦ Χριστοῦ τή Γέννηση θωροῦμε.
Οἱ πύλες τοῦ οὐρανοῦ πού ἀνοίξανε γιά νά περάσει
κι οἱ λόχμες καί τό γάργαρο νερό,
τό καρπερό χωράφι καί τό δροσερό τό φήλωμα
κι ὅλα ὅσα τό μεγάλο κόσμο μας γεμίζουν
τά πάντα ἀντιλαλοῦνε τό δικό Του τ'ὄνομα.

Φίλλιψ Μπρούξ (Phillips Brooks, 1835-1893)
ἀμερικανός ἐπίσκοπος καί ποιητής. Ἀπό τό "Ἕνα τραγούδι"
(" A carol"). Ἀπόδοση Δημήτρη Θεοδωρίδη

Γ΄ ΤΟ ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ὅσο ὁ Οὐρανός δίνει τό φῶς του, ὅσο ὁ Οὐρανός δίνει τό γαλάζιο χρῶμα του, ὅσο ὁ Οὐρανός χαμογελᾶ μές στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, τόσο ὁ ἄνθρωπος δέχεται τή χαρούμενη ἔκσταση στό βάθος τῆς ψυχῆς του. Ἔκσταση πού εἶναι τό ἄγγιγμα τῆς ψυχῆς μέ τόν Οὐρανό; τόν γαλανό της σύζυγο. Ἔκσταση πού δίνει τόν Ἥλιο πού γεννᾶ τόν Ἥλιο στά βάθη τῆς ψυχῆς. Ἔκσταση πού μέσα της καί μέσ' ἀπό τά μύχια βάθη τῆς ψυχῆς ξεπηδᾶ ἡ θεϊκιά ἡ Φλόγα.

Τά φτερά τῆς ψυχῆς ἀνοίγουν καί μές στό φτεροκόπημά τους ἀκούγεται τό τραγούδι τ'Οὐρανοῦ. Μές στό τραγούδι ἀντιλαλεῖ τό θεϊκό τραγούδι ὅλης τῆς Ζωῆς, ὅλης τῆς Δημιουργίας.

Ζωή, Δημιουργία, Οὐράνιο Φῶς πού κατεβαίνεις καί πού ἀνεβαίνεις μέσ' ἀπ' τήν ψυχή καί μές στό συναπάντημά μας ξεπετιέται τό φωτεινό τό ἱερό Ἀστέρι τῆς Βηθλεέμ.

Καί τό Φωτεινό τ' Ἀστέρι γίνεται ὁ ὁδηγός τοῦ ἀνθρώπου πού βγαίνει ἀπ'τό σκοτάδι καί γοητευμένος κοιτᾶ τό Οὐράνιο Φῶς.

Τό Οὐράνιο φῶς κοιτάξτε ἀδελφοί μου. Τό Οὐράνιο Φῶς πού μέσα στήν ψυχή σας γεννιέται.

Μιχαήλ Φωτεινός

Δ΄ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Καί μέ πατεῖ κάθε ἀγριμιοῦ καί κάθε ἀνθρώπου φτέρνα
κι εἶμαι μιά χώρα καί τό φῶς μέ λούζει καί ἡ δροσιά,
σμίγουν ἀταίριαστες φωνές ἀπάνου μου, ἡ ταβέρνα
πλάϊ πλάϊ κι' ἡ ἐκκλησιά.

Εἴδωλα, δαίμονες, ξωθιές, φαντάσματα, σκυλιά,
τῆς νύχτας μέσα μου ὁ λαός κυλιέται καί κουνιέται,
καί μέσα στή χιλιόδιπλη καρδιά μου μιά σπηλιά
κι' ἕνας Χριστός γεννιέται.

Κ. Παλαμᾶς. Ἀπό τούς "Δειλούς καί σκληρούς στίχους"

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΝΘΡΟΝΙΣΜΕΝΟΥ ΘΕΙΟΥ ΒΡΕΦΟΥΣ

'Ανάγλυφο σέ φίλντισι

Ε΄ Η ΘΕΙΑ ΓΕΝΝΗΣΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΕΙΑΣ ΓΕΝΝΗΣΗ ΣΤΗ ΒΗΘΛΕΕΜΙΚΗ ΓΕΝΝΗΣΗ

Σαράντα χρόνια πρίν άπό τή χρονολογία τῆς γέννησης τοῦ 'Ιησοῦ, ὁ Βιργίλιος συνθέτει τήν "4η 'Εκλογή" τῶν Βουκολικῶν του τήν ἀφιερωμένη στόν προστάτη του Πολλίωνα, τόν ὕπατο ἐκεῖνο τό χρόνο (714 κτ.Ρώμ.) .Οἱ προοιμιακοί στίχοι της εἰδοποιοῦν πῶς τό θέμα της θά 'ναι κάτι ψηλότερο ἀπό τά εἰδυλλιακά θέματα τῶν βουκολικῶν ποιημάτων.

Μοῦσες Σικελικές ἄς τραγουδήσουνε κάτι ὑψηλότερο
τώρα. Όλοι δέν ἀγαλλιάζουνε δά μέ τά σύδεντρα, οὐδ' ὅλοι
τίς ταπεινές μυρικές ἀγαποῦνε. Δάση κι ἄν τραγουδᾶμε,
ἄξια νά 'ναι γιά ἕναν ὕπατο τά δάση.

Τό τραγούδι θά μηνύσει τή γέννηση ἑνός Βρέφους, πού θά τερματίσει τή Σιδερένια Γενεά, καί θά ξαναφέρει στή γῆ τή Χρυσή Γενεά τοῦ Κρόνου. Έτσι ἔχουν ὁρίσει οἱ σιβυλλικές προφητεῖες πού ἀληθεύονται τώρα :

Πάει πιά, φτάσανε τά βουλόχρονα τῆς κυμαῖκῆς
προφητείας: Νά πού ξαναγεννιέται ἀτόφια ἡ μεγάλη
σειρά τῶν αἰώνων, νά πού ξανάρχεται ἡ Παρθένος,
νά πού μεταγυρνᾶ τοῦ Κρόνου ἡ βασιλεία στή γῆ,

καί πού μιά νέα γενεά άπ'τά ούράνια.Ύψη
κατεβαίνει...'Αξίωσε μονάχα έσύ,Λουκίνα άγνή,
νά 'ρθεϊς τή γέννα νά βοηθήσεις τοῦ Παιδιοῦ πού
θά τελειώσει τή Σιδέρινη Γενιά,καί σ'ὅλη
μας τή γῆς θ'άναδοθεῖ ή Μαλαματένια.'Από τά
τώρα καί μπροστά ὁ 'Απόλλων, ὁ άδερφός σου
βασιλεύει.

'Η γέννηση τοῦ Βρέφους δέν εἶναι μακριά καί θ'άνακαινίσει τόν κόσμο. Κλείνει μιά όλόκληρη έποχή, ένας "μέγας ένιαυτός" τοῦ άνθρώπινου γένους,ὅπου πρῶτα άπ'ὅλα οί ἄνθρωποι τῆς "εὐδοκίας",τῆς άγαθῆς παντοχῆς, θά δοῦν άληθεμένο τό ὄνειρο τῆς Είρήνης.

'Αλήθεια κ'εἶναι στόν καιρό τῆς ὑπατείας του,
μῆνες τοῦ Μεγάλου Χρόνου πού θά πάρουν τ'άναδρόμισμά
τους."Αν κάποια άπομεινάρια τῆς παλιᾶς κακίας μας
μένουνε θά 'ναι ἄβλαβα, κ'οί χῶρες θά λεφτερωθοῦν
άπ'τόν άδιάκοπό τους τρόμο. Τό Βρέφος τό πού τραγουδῶ,
ζωή θά λάβει θεϊκή, θά δεῖ τούς ἥρωες άνάμεσα
στούς θεούς καί θά τό δοῦν άνάμεσά τους κι Αὐτό,
μέ τοῦ Πατέρα του τίς άρετές, θά κυβερνήσει ὅλη τή
γῆς είρηνεμένη.

'Η ἴδια ή Γῆ θά ὑποδεχτεῖ πρώτη τό Θεῖο Βρέφος μέ τά λουλούδια της,ὅλα τά ἄγρια θά ήμερέψουν μονομιᾶς καί τά ζωντανά, θά βόσκουν χωρίς φόβο τῶν θεριῶν, ὅπως μέ τό βρέφος τοῦ 'Ησαΐα καί τοῦ Ὕμνου τῶν Κουρήτων:

Καί πρῶτα πρῶτα ή γῆς άνόργωτη, ὦ Παιδί, θά
άναδώσει τά μικρά της δῶρα. Μεριές πλεγμένο
μέ τό νάρδο τόν τριγυριστή κισσό, μεριές λωτό μέ
τῆς άγκάθας, τό χαμόγελο σμιγμένο. Τά γίδια άπό
μόνα τους θά φέρνουν σπίτι τά μαστάρια τους βαριά
καί τά βοϊδοκοπάδια δέ θά τρέμουν τά τρανά
λιοντάρια. Γιά σένα ή κούνια σου άπό μόνη της
μαγευτικά λουλούδια θ'άναδώσει.Καί σύγκαιρα
θ'άφανιστεῖ τό σερπετό, θ'άφανιστεῖ καί τό χορτάρι
μέ τά πίβουλα φαρμάκια.Τό ἄμωμο τό άσσυριακό
θά λουλουδίζει τότε όλοῦθε.

Μιά λαμπρότερη ἄνθηση τῆς φύσης θά φανερωθεῖ, παληκαρεύοντας τό Θεῖο Βρέφος θά συνειδητοποιήσει τήν παράδοση πού άνακεφαλαιώνει:Μαζί μέ τή φύση θά ήμερεύουν κ'οί ἄνθρωποι πού θά ξαναγυρνοῦνε λίγο-λίγο σ'αὐτή, ὅσο κι ἄν ή φορά τῆς διεστραμένης ζωῆς θά τούς παρακινᾶ άκόμη στούς άρχαίους μόχτους καί στ'άρχαία τους τολμήματα, στά θαλασσοταξίδια καί στούς πολέμους:

Μά παραὖστερα, σά θά διαβάσεις τά ἔργα τῶν
ήρώων καί τά κατορθώματα τά γονικά καί μάθεις
τί 'ναι ή 'Αξία, τῶν κάμπτων τότε ή γύμνια θά
ξανθήνει λίγο λίγο άπ'τόν άθέρα τῶν χρυσάγανων
σταχιῶν, άπό τούς ἄγριους βάτους
άλκιόχρωμα τσαμπιά θ'άγεροκρέμουνται, καί τό

σκληρό τό ξύλο τῆς βαλανιδιᾶς θά στάζει τοῦ μελιοῦ τό δρόσος. 'Αμή καί πάλι κάποια ἀπομεινάρια τῆς παλιᾶς κακίας θά μένουν στῶν ἀνθρώπων τήν καρδιά, γιά νά τούς σπρώχνουν νά μετριοῦνται πάνου στά καράβια μέ τή θάλασσα, τίς χῶρες νά καστρογυρίζουν καί νά χαράζουνε τό χῶμα μέ τ'ἀλέτρι. Κι ἐτότες κάποιος Τίφυς θά φανεῖ καί μιά καινούρια 'Αργώ, νά πάρει τό ξαθέρι τῶν ἡρώων. Πάλι πολέμοι θά ξεσηκωθοῦν καί πάλι θά σταλθεῖ στήν Τροία ἐνάντια ὁ μέγας 'Αχιλλέας.

Τό βρέφος πού γίνει "κοῦρος", παληκάρι, θά 'ρθει καιρός πού θά ἀντροπατήσει καί θά γίνει ὁ "μέγιστος κοῦρος" τοῦ κρητικοῦ ὕμνου τῶν Κουρήτων. Τότε ὁλόκληρη ἡ ζωή θά ξαναγυρίσει στήν ἀγκαλιά τῆς φύσης, πού δέ θά χρειάζεται πιά τόν ἀνθρώπινο μόχτο: 'Ανόργωτη, ἀπαρακίνητη, ἀπρόσταχτη, θ'ἀναδίνει τά δῶρα της ὅλα: Εἶναι ἡ Χρυσή 'Εποχή, πού μέσα ἀπό τά χειροτερέματα τῆς ζωῆς ἀπόμ..νε θύμηση ἀλαργινή, καί πού τώρα ξαναγυρίζει στόν κόσμο.

Μά σάν τά χρόνια σου θά δέσουν καί θ' ἀντροπατήσεις πιά, θ'ἀπαρνηθεῖ τό πέλαο ὁ ναυτικός καί τό θαλασσοδρόμο πεῦκο δέ θά συναλλάξει πιά πραμάτειες. 'Η γῆς ὁλάκερη ἀπό μόνη της θά τά ἀναδίνει, ἀπρόσταχτη, ὅλα. Δέ θά δεχτοῦνε τά χωράφια σκαλιστήρι πιά, μήτε τ'ἀμπελοκλήματα τό κλαδευτήρι· κι ὁ χεροδύναμος ὁ γεωργός θά λύσει ἀπό τῶν ταύρων τό λαιμό τίς ζεῦγλες. 'Ετότες δέν θά παίρνει τό μαλλί τήν ψεύτικη ὄψη τῶν λογίς χρωμάτων. Μές στά λιβάδια τό κριάρι μόνο του θά δίνει τοῦ μαλλιοῦ τό χρῶμα τῆς πορφύρας, τό γλυκό, τῆς ζαφορᾶς καί τῆς ἀγράμπελης τή χρυσή λάμψη· κ'ἡ κοκκινάδα μόνη της τοῦ σάνδυκα τά πρόβατα θά ντεῖ στά βοσκοτόπια.

'Ο ἴδιος ὁ ποιητής, πού βλέπει νά γεννιέται στίς μέρες του τό Θεῖο Βρέφος, θά ζήσει νά δεῖ τούς νέους αἰῶνες; Τί ἄλλο νά τάξει τῶν Μοιρῶν γιά νά μακρήνουν οἱ μέρες του παρά ἀξιότερα γιά τότες τραγούδια;

"Ω ἄς εἴταν τότε κ'οἱ στερνές οἱ μέρες τῆς ζωῆς μου νά μακρήνουν κι ἄς μοῦ 'μενε ἀρκετή πνοή νά τραγουδήσω τά μεγάλα σου ἔργα. Κανείς μέ τά τραγούδια του νά μέ περάσει δέν θά τό μποροῦσε. Οὔτε ὁ 'Ορφέας ὁ Θρακιώτης οὔτε ὁ Λίνος θά δυνόντανε κι ἄς ἔχουνε τήν Καλλιόπη ἐκεῖνος μάνα του, κι ὁ Λίνος τόν πανέμορφον 'Απόλλωνα πατέρα. 'Ακόμη ἄν ἤθελε, μπροστά στήν 'Αρκαδία γιά κριτή, κι ὁ Πάνας νά μοῦ παραβγεῖ, θά μολογοῦσε πώς νικήθη.

Τά ἀνθρώπινα βρέφη χαμογελοῦν ἀναγνωρίζοντας τή μάνα τους πάνου στίς σαράντα μέρες, τό Θεῖο Βρέφος τή γνωρίζει καί χαμο-

γελᾶ μόλις γεννιέται:

'Αρχίνα ἀγόρι νά χαμογελᾶς γνωρίζοντας τή μάνα σου, τή μάνα σου πού βάσταξε τά βάρη ἐννιά μηνῶνε. Σά δέ χαμογελᾶ κανείς στή μάνα του, οὔτε θεός ἄξιον τόν ἔχει νά καθήσει στό τραπέζι του, οὔτε καί θέαινα νά πλαγιάσει στό πλευρό της.

Ἡ 4η 'Εκλογή στοίχισε τοῦ Βιργίλιου νά κατατάσσεται, ὅλο τό Μεσαίωνα, ἀνάμεσα στούς Προφῆτες. Σήμερα ξέρουμε πώς ἱστοροῦσε πολύ παλαιά καί δέν προφήτευε νέα. Ἡ παναρχαία λατρεία τοῦ Θείου Βρέφους, ἀπορροφημένη ἀπό τή λατρεία τῶν Θνησκόντων Θεῶν, παραμερισμένη ἀπό τήν ἐπιβολήν τῶν μεγάλων πολιτειακῶν θεοτήτων κι ἀποτραβηγμένη σ'ἀπόμερες μυστηριακές λατρεῖες, ξαναπροβαίνει μ' ἐξαιρετική ἔνταση, στά ἑλληνιστικά καί στά ρωμαΐκά ὕστερα χρόνια. Ὁ κυριότερος λόγος εἶναι ἡ διάδοση τῶν σωτηριακῶν θρησκειῶν πού συγκεντρώνονται γύρω ἀπό παιδικές θεότητες: Εἶναι ἡ θρησκεία τοῦ Διονύσου, πού χρωματίζεται ἀπό τά 'Ορφικά Μυστήρια, γύρω ἀπό τή μορφή τοῦ παιδικοῦ Διονύσου-Ζαγρέως· ἡ θρησκεία τῆς Κυβέλης γύρω ἀπό τή μορφή τοῦ παιδικοῦ Ἄττι· ἡ ἀδωνιακή θρησκεία γύρω ἀπό τή μορφή τοῦ παιδικοῦ Ἄδωνι· ἡ Ἰσιακή θρησκεία γύρω ἀπό τή μορφή τοῦ παιδικοῦ 'Αρποκράτη. Ἕνα πλῆθος παιδικοί Θεοί, Σωτῆρες Θεοί, παρουσιάζονται ἔτσι μέσα στό ἀπόφεγγο τῆς ἐπίσημης θρησκείας τοῦ ἀρχαίου κόσμου· καί μέσα στό σμίξιμο τῶν θρησκειῶν τῆς 'Ανατολικῆς Μεσογείου ὁ καθένας τραβᾶ νά χωνέψει τούς ὅμοιούς του ξαναοδηγώντας στήν ἀρχαία παράσταση τοῦ ἑνός Θείου Βρέφους πού βρίσκεται στό ὑπόστρωμα τῆς μεσογειακῆς θρησκείας. Τήν ἀνάδειξη τῶν παιδικῶν αὐτῶν θεοτήτων τήν τονώνουν οἱ θεοβρεφικοί σχετισμοί τῶν βασιλέων. Οἱ σχετισμοί αὐτοί ξυπνοῦν μέ τή θεοποίηση τῶν ἑλληνιστικῶν Ἡγεμόνων πού ἐνσαρκώνουν τούς θεούς αὐτούς, ξεχωριστά τόν Διόνυσο καί, κατά τήν παράδοση τῆς αἰγυπτιακῆς βασιλείας, οἱ Πτολεμαῖοι καί τόν Ὧρο, πού στήν παιδική μορφή τοῦ 'Αρποκράτη, κυριεύει τίς καρδιές τῶν λαϊκῶν στρωμάτων τοῦ μεσογειακοῦ κόσμου. 'Ισχυρές ἀπό τήν ἄλλη θρησκεῖες τῆς 'Ανατολῆς, ἡ 'Ιουδαΐκή καί ἡ Περσική, περιμένουν το Σωτήρα Βασιλιά: ἡ πρώτη τόν ἀπόγονο τοῦ Δαβίδ, τόν Μεσσία ἤ Χριστόν (=Βασιλέα), καί ἡ ἄλλη τήν ἐνσάρκωση τοῦ Μίθρα, ἕνα βρέφος κ'οἱ δυό, τό βρέφος τῆς ἠσαϊακῆς προφητείας ἡ μιά: "ἰδού ἡ παρθένος τέξεται υἱόν" κ'ἡ δεύτερη ἕνα βρέφος σ'ἕνα σπήλαιο ὅπου πέφτει ἕνα ἀστέρι. Λογίς περσικές προφητεῖες τοῦ πρώτου προχριστιανικοῦ καί τοῦ πρώτου μεταχριστιανικοῦ αἰῶνα παρουσιάζουν τούς Μάγους τῶν Περσῶν νά περιμένουν ἀπό χρόνο σέ χρόνο τό ἄστρο πού θά κατεβεῖ σ'ἕνα σπήλαιο, ὅπου θά βροῦν τό Σωτήρα Βασιλιά -ἕνα βρέφος. Καθώς ἡ Ρώμη κυριαρχεῖ καί στήν 'Ανατολική Μεσόγειο καί καθώς τραβᾶ σταθερά σέ μιά συγκεντρωτική πολιτική ἐξουσία, πού περιμένεται νά πραγματοποιήσει τόν οἰκουμενικό καημό τῆς Εἰρήνης, ἡ διάχυτη ἀπό τίς σωτηριακές θρησκεῖες κι ἀπο

τίς βασιλικές ἰδεολογίες τῆς 'Ανατολῆς προσδοκία τοῦ Θείου Βρέφους πού θά σώσει τόν κόσμο, καί θά ξαναφέρει τή Χρυσή 'Εποχή, βρίσκει τήν ἀστραφτερή σέ πάθος καί χρῶμα ἔκφρασή της στήν "'Εκλογή" αὐτή τοῦ Βιργιλίου.

Παναγῆς Λεκατσᾶς

('Αναδημοσιεύεται ἀπό τήν ἐφημερίδα 'Ελευθερία τῆς Κυριακῆς 29 Δεκεμβρίου 1963).

Ϛ΄ Η ΓΕΝΝΗΣΗ

'Η γέννηση δέν εἶναι μιά πράξη, εἶναι μιά πορεία. 'Ο σκοπός τῆς ζωῆς εἶναι νά γεννηθεῖς ὁλοκληρωτικά, ἀλλά ἡ τραγωδία εἶναι πώς οἱ περισσότεροι ἀπό μᾶς πεθαίνουν προτοῦ γεννηθοῦν ἀληθινά. Τό νά ζεῖς εἶναι νά γεννιέσαι κάθε στιγμή. 'Ο θάνατος ἔρχεται ὅταν παύεις νά γεννιέσαι. Φυσιολογικά τό κυτταρικό μας σύστημα συνέχεια ἀναγεννιέται ἀλλά ψυχολογικά οἱ πιό πολλοί ἀπό μᾶς σταματοῦν ἀπ'ὁρισμένο σημεῖο νά γεννιοῦνται.

"Εριχ Φρόμ (Erich Fromm)
Μετάφραση 'Αγλαΐας Ζάννου

Ζ΄ ΤΗΣ ΛΗΣΜΟΝΙΑΣ ΤΟ ΠΕΛΑΓΟ

Ποιός θά μπορέσει νά μᾶς πεῖ
ποτέ, γιατί κι ἀπό λιμάνι ποιό μισέψαμε;
Τί κι ἄν σταβέντο τήν ἐλπίδα παίρνοντας
ἀραξοβόλια βρήκαμε πολλά;
Πάντοτε τ'ἄπατο τῆς λησμονιᾶς τό πέλαγο ἀρμενίζουμε
δίχως ἀκόμα τό ταξίδι νά τελειώσει.
Θάνατος τάχα νά 'ναι ἡ λησμονιά
καί Γέννηση τό ξαναθύμισμα τῆς προτινῆς πατρίδας;

Δημήτρης Θεοδωρίδης
'Από τό "Στοῦ σύθαμπου τή σιγαλιά" τῆς συλλογῆς "'Αντίλαλοι"

Η΄ Η ΑΙΩΝΙΑ ΓΕΝΝΗΣΗ

Τί εἶν'αὐτός τοῦ Νυμφίου μας ὁ ἐρχομός πού εἶν'αἰώνιος; Εἶναι ἡ νέα γέννηση, νέα φώτιση δίχως σταμάτημα. Γιατί ὁ βυθός πού λάμπει τό Φῶς ἀπ'αὐτόν, καί πού εἶναι τό ἴδιο τό Φῶς, εἶναι ζωοδότης καί καρπερός. Κ'ἔτσι τό φανέρωμα τοῦ Αἰώνιου Φωτός δέν παύει ν'ἀνανεώνεται στοῦ πνεύματος τό βάθος τό κρυφό.

Γιάν Ρόϋσμπρουκ (Zan Ruysbroek , 1293-1381), φλαμανδός μυστικός. 'Από τό "Στολισμός τοῦ πνευματικοῦ γάμου"

Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ο ΒΑΦΤΙΣΤΗΣ

γλυπτό τοῦ βόρειου πυλώνα τῆς μητρόπολης τῆς Σάρτρ

Θ΄ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ

Εἶσαι ὁ πρόδρομός σου. Κ'οἱ πύργοι ποὔχτισες ἄλλο δέν εἶναι παρά τά θεμέλια τοῦ μεγάλου σου ἑαυτοῦ. Καί κεῖνος ὁ ἑαυτός πρόδρομος θἄναι.

Κ'ἐγώ εἶμαι ὁ πρόδρομός μου. Γιατί ὁ ἴσκιος ὁ μακρύς πού τήν ἀνατολή ἁπλώνεται μπρός μου θά μαζευτεῖ τό μεσημέρι κάτω ἀπό τά πόδια μου. Ὅμως μιά ἄλλη ἀνατολή ἕναν ἄλλον ἴσκιο μπροστά μου θ'ἁπλώσει καί θά μαζευτεῖ κι αὐτός ἕνα ἄλλο μεσημέρι.

Πάντα σταθήκαμε οἱ πρόδρομοί μας. Καί θἄμαστε πάντα. Κι ὅλα ὅσα μαζέψαμε καί θά μαζέψουμε θἄναι μόνο σπόροι γιά χωράφια ἀνόργωτα. Εἴμαστε ἐμεῖς τά χωράφια κ' οἱ ζευγολάτες, οἱ σοδιαστῆδες κ'οἱ σοδιές.

Σάν ήσουνα πόθος πού πλανιότανε μές στήν καταχνιά, ήμουνα πόθος κ'έγώ πού πλανιότανε κεῖ. Ἔπειτα φάξαμε νά βροῦμε ὁ ἕνας τόν ἄλλονε. Κι ἀπ'τή λαχτάρα μας ὄνειρα γεννηθήκανε. Κ'ήτανε τά ὄνειρα καιρός ἀπέραντος καί τόπος πού μετρημό δέν ἔχει.

Καί σάν ήσουνα λόγος ἀμίλητος στῆς ζωῆς τά τρεμάμενα χείλια, ήμουνα καί ἐγώ ἄλλος ἕνας λόγος ἀμίλητος. Ὕστερα μᾶς πρόφερε ἡ Ζωή καί κατρακυλήσαμε στά χρόνια. Καί καρδιοχτυπήσαμε ἀπ'τίς μνῆμες τοῦ χτές κι ἀπ'τίς λαχτάρες γιά τό αὔριο. Γιατί τό χτές ἦταν ὁ θάνατος πού νικήσαμε καί τό αὔριο ἦταν ἡ γέννηση πού γυρεύαμε.

Μά εἴμαστε τώρα στά χέρια τοῦ Θεοῦ. Εἶσαι ἥλιος ἐσύ στό δεξί Του τό χέρι κ'ἐγώ εἶμαι γῆ στό χέρι Του τ'ἀριστερό. Κ'ἐσύ πού φωτίζεις δέν εἶσαι παραπάνω ἀπό μένα πού φωτίζομαι.

Κ'ἐμεῖς, ἥλιος καί γῆ, εἴμαστε μόνο ἀρχινίσματα μεγαλύτερου ἥλιου καί μεγαλύτερης γῆς. Καί θάμαστε πάντα τ' ἀρχίνισμα.

Εἶσαι ὁ πρόδρομός σου, εἶσαι ὁ ξένος πού διάβηκες μπρός ἀπ' τήν πόρτα τοῦ κήπου μου.

Κ'ἐγώ εἶμαι ὁ πρόδρομός μου. Κι ἄς κάθουμαι στίς σκιές τῶν δέντρων μου. Κι ἄς μοιάζω ἀσάλευτος.

Χαλίλ Γκιμπράν, σύγχρονος λιβανέζος λογοτέχνης, στοχαστής καί ζωγράφος, ὁ συγγραφέας τοῦ "Προφήτη".'Από τόν "Πρόδρομο"
Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

Ι΄ Η ΜΥΓΔΑΛΙΑ ΑΝΘΙΣΕ

Εἶπα στή μυγδαλιά:"'Αδερφή, μίλησέ μου γιά τό Θεό. Κ'ἡ μυγδαλιά ἄνθισε.

Ν. Καζαντζάκης. 'Από τήν "'Αναφορά στό Γκρέκο"

ΕΝΑΡΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 1966-1967

ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ Ο ΚΥΚΛΟΣ

Κοιτώντας ἕνα μικρό λουλούδι κομένο μές στά χέρια σου ἀντικρύζεις τή Ζωή ὁλόκληρη. 'Αντικρύζεις τήν 'Ομορφιά, τή Σοφία, τήν 'Αγάπη. Τήν 'Αγάπη πού μέ τόση στοργή ἐκδηλώθηκε σ'αὐτό τό μικρό της Φύσης τ'ἀριστούργημα. Κι ὅ,τι κι ἄν κοιτάξεις γύρω σου μέσα στή φύση, παντοῦ ἀντικρύζεις τήν 'Ομορφιά, τή Σοφία, τήν'Αγάπη. Κι ἄν ξέρομε νά βλέπομε ἀληθινά, μέ τά ἐσωτερικά μας μάτια, ἀκόμα καί πίσω ἀπ'τήν ἀσχήμια, τήν ὀμορφιά θά δοῦμε. Τούς κρυμένους Νόμους, τόν βαθύτερο σκοπό τῆς Ζωῆς, τόν προορισμό τῶν πάντων. Τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἄγνοια ἔφτιαξε τήν ἀσχήμια. Τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἄγνοια ἔφτιαξε τήν κακία. Μά κοίτα στό ἐσωτερικό βάθος τοῦ ἀνθρώπου, καί πέρα ἀπ'τά ἐξωτερικά στρώματα τῆς κακίας τήν καλο -

σύνη θά δεῖς. Τήν κρυμένη ψυχή τοῦ ἀνθρώπου πού στενάζει στή βαθιά της τή σκλαβιά.

Μά συνηθίσαμε νά βλέπομε τήν προσωπικότητα, τό ἐξωτερικό ἐγώ, τό φαινόμενο κι ὄχι τήν οὐσία, τήν πηγή. Πῶς ἡ οὐσία κ'ἡ πηγή διαστραβλώθηκαν ἔτσι καί κατάντησαν τό ἐξωτερικό αὐτό φαινόμενο τό γεμάτο ἀσχήμια καί κακία;

Ἡ θεϊκιά Μονάδα, ἡ ἀκρότατη ἐκδήλωση τῆς Συνείδησης καί τῆς Ὕλης, ἡ θεϊκιά Σπίθα πού κάποτε ξεκόλλησε ἀπό τή θεία Φλόγα, κατέβηκε στά ὅλο καί πυκνότερα στρώματα τῆς ὕλης, στόν ὅλο καί πυκνότερο περιορισμό. Ἔφτασε παραμορφωμένη κι ἀγνώριστη ὡς ἐδῶ, στήν πυκνή σκλαβιά τῆς ὕλης, στό Φυσικό μας Κόσμο. Ἦταν ὁ δρόμος τῆς ἐνέλιξης. Καί μπῆκε στήν πιό πυκνή κατάσταση τῆς ὕλης, στό ὀρυκτό Βασίλειο. Μά τό ὀρυκτό ζεῖ κι αὐτό. Βλέπουμε τήν τελειότερη ἐκδήλωσή του στούς πολύτιμους λίθους, ἤ στό χρυσό. Τή βλέπουμε στή συμμετρία τῶν γραμμῶν τους πού ἔκανε τόν Πλάτωνα νά πεῖ: "Θεός ἀεί γεωμετρεῖ", ἤ στό χρῶμα τους. Κι ἀπό κεῖ, ἀπ' τήν πυκνότερη ἐνέλιξη, ἀπ'τήν πορεία πού ἔφτασε στό πιό κάτω σκαλοπάτι τοῦ περιορισμοῦ, ὅπου ἡ Συνείδηση βρίσκεται στόν τέλειό της ὕπνο, ἀρχίζει ἡ πρός τά πάνω πορεία, ἡ ἀνέλιξη.

Στά φυτά ἡ συνείδηση, ὅπως λένε, ἀρχίζει νά ὀνειρεύεται καί στά ζῶα νά μισοξυπνᾶ. Μά παντοῦ, μέσα σ'ὅλες τίς μορφές πού ζοῦν, ὑπάρχει ἡ δύναμη τῆς ἐνέλιξης, ἡ δύναμη πού τραβᾶ πρός τά κάτω, πρός τό λήθαργο, πρός τήν ἀδράνεια, πρός τόν χωρισμό. Γιά νά δημιουργηθοῦν οἱ μορφές, ἡ ζωή ἔπρεπε ν'ἀγωνιστεῖ κι ὁ νόμος τῆς ἐπιλογῆς καί τῆς ἐπικράτησης νά φτιάξει τά ὅλο καί τελειότερα εἴδη. Τό καθένα παλεύει γιά τήν ἐπικράτησή του, τή συντήρησή του, τήν αὔξησή του, τόν πολλαπλασιασμό του. Σιγά σιγά δημιουργεῖται ἡ προσωπικότητα, τό αὐτενσυνείδητο τοῦ ἀνθρώπου. Τό ἐγώ σ'ὅλη του τήν ἔνταση.

Κ'ἡ Δημιουργία, ὅπως εἶπαν καί οἱ Ἰνδοί καί ὁ Ἡράκλειτος καί ἄλλοι, παίζει καί χαίρεται καί πλάθει ὅλο καί καινούργιες μορφές, ὡς πού νά φτάσει στήν τελειότερη μορφή, στό ἀποκορύφωμα τῆς ἐκδήλωσης, στό ξύπνημα τῆς συνείδησης, στόν ἄνθρωπο.

Ἡ Δημιουργία πλάθει καί ξαναπλάθει τίς μορφές κι ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει τώρα νά στέκεται ἀντίκρυ της, νά γίνεται δημιουργός κι αὐτός, μά πού δημιουργεῖ κάτω ἀπ'τό ἀόρατο χέρι τῆς ἀπρόσωπης Δημιουργίας.

Καί μέσα στόν ἄνθρωπο παλεύουν κι ἀντιπαλεύουν ὅλες οἱ δυνάμεις πού ἀπ'τήν ἀρχή τοῦ ταξιδιοῦ τῆς Μονάδας μπῆκαν σέ κίνηση.

Ὁλόκληρη ἡ Δημιουργία μ'ὅλες τίς δυνάμεις της μέσα στόν ἄνθρωπο βρίσκονται. Ὅλες οἱ δυνάμεις τῆς ἐνέλιξης κι ὅλες οἱ δυνάμεις τῆς ἀνέλιξης μέσα στόν ἄνθρωπο ἀντιπαλεύουν. Ἡ δύναμη πού σέρνει πρός τά κάτω, ἡ δύναμη πού σπρώχνει πρός τά μπρός.

Τό ἐγώ σ'ὅλη του τήν ἐκδήλωση. Μά τό ἐγώ μέσ'ἀπ'τίς χιλιετηρί - δες προσπάθησε νά διαμορφωθεῖ καί γιά νά διατηρηθεῖ ἡ μορφή καί γιά νά ξυπνήσει ἡ Συνείδηση. Καί τό ἐγώ εἶναι χωρισμός, εἶναι τό χωρισμένο κομματάκι τῆς σκλαβωμένης, κοιμισμένης Συνείδησης,πού παλεύει νά ξυπνήσει, πού ἀγωνίζεται νά λευθερωθεῖ.

Κ'οἱ δυό δυνάμεις ἀντιπαλεύουν μές στόν ἄνθρωπο καί τό ἐγώ, ἡ προσωπικότητα, τό χωρισμένο κομματάκι τῆς Παγκόσμιας Συνείδησης, ἀγωνίζεται νά διατηρηθεῖ, νά μή χάσει τά δικαιώματά του, νά μείνει αὐτό ὁλόκληρο, ἀνέπαφο, ἀνεξάρτητο ἀπ'τ'ἄλλα ἐγώ, πιό δυνατό κι ἀνώτερο.

'Αρχίζει ἡ σύγκρουση, ὁ ἀγώνας μέ τά ἄλλα ἐγώ καί κατά συνέπεια τό μίσος, ἡ κακία, ἡ ἀσχήμια. Σάν ἀποτέλεσμα ἔρχεται ὁ πόνος. Κι ὁ πόνος φέρνει την πεῖρα, κ'ἡ πεῖρα τήν κατανόηση, τό ξύπνημα, τή σοφία.

Ἡ σοφία γεννᾶ τήν ἐλευθερία.

Αὐτός εἶναι ὅλος τῆς ὕπαρξης ὁ κύκλος.

Ἔτσι πίσω ἀπ'τήν ἀσχήμια ἄς βλέπομε τήν κρυμένη 'Ομορφιά, πού ἀγωνίζεται μέσ'ἀπ'τή διπλή ἐκδήλωση νά βρεῖ τόν ἑαυτό της.

Κοίτα τό λουλουδάκι πού κρατᾶς στά χέρια σου καί δές ὅλης τῆς Ζωῆς τήν ἐκδήλωση.

Κοίτα τόν ἄνθρωπο πού σάν καί σένα κι αὐτός ἀγωνίζεται δίχως νά τό ξέρει, κάτω ἀπ'τή μάσκα τῆς προσωπικότητας, τῆς ἐπιθυμίας, τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ,τῆς δυσαρμονίας,τῆς σκλαβιᾶς, νά βρεῖ τήν 'Αρμονία, τήν ἐλευθερία. Μέσα του οἱ δυό δυνάμεις τόν σέρναν αἰῶνες τώρα, ἡ δύναμη πού τραβᾶ πρός τά πίσω, ἡ δύναμη πού σπρώχνει πρός τά μπρός. Ὅπως γράφει κι ὁ Καζαντζάκης: "Μιά δύναμη κατηφορίζει, μιά δύναμη ἀνηφορίζει". Κ'οἱ δυό μέσα στόν ἄνθρωπο ἀντιπαλεύουν. Κι ὁ 'Απόστολος Παῦλος μιλεῖ γιά δυό ἀντίπαλους νόμους, τόν νόμο τοῦ Θεοῦ καί τόν νόμο τόν "ἐν τοῖς μέλεσι" (Ρωμ. ζ' 21-24).

Ποιά δύναμη θά νικήσει; 'Απ'αὐτόν ἐξαρτᾶται. Τί γυρεύει; Ποιά ἀπ'τίς δυό δυνάμεις κυνηγᾶ; Θά μείνει σκλαβωμένος στή δύναμη τῆς τυφλῆς ἐπιθυμίας, στήν αἴσθηση τῆς γήινης ὕπαρξης, στή γοητεία τῆς δικιᾶς του ἐγωκεντρικῆς δύναμης; Ὁ νόμος τῆς ἀδράνειας εἶναι πολύ δυνατός. Κι ὁ ἄνθρωπος σέ στιγμές ἔκστασης κι αναλαμπῆς παλεύει νά βρεῖ τή Λύτρωση, μά πάλι ὁ ἀμείλικτος νόμος τῆς ἀδράνειας, τῆς ἐνέλιξης, τοῦ σκοταδιοῦ, τοῦ ὕπνου, τόν τραβᾶ πρός τά πίσω. Ὁ Ἄγγελος Σιλέσιος (Johann Scheffler)[1], ὁ μυστικός καί ποιητής, λέει:

> Ἄνθρωπε, κεῖνο π'ἀγαπᾶς, σ'αὐτό θά καταντήσεις,
> Θεός ἄν ἀγαπᾶς τό Θεό καί γῆ τή γῆ ἄν λατρεύεις.
> (Μετάφραση Ἄρη Δικταίου)

Κ'ἔρχεται ὁ πόνος κι ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νά ξυπνᾶ καί πάλι καί γιά αἰῶνες τραβᾶ ὁ ἀμείλικτος ὁ ἐσωτερικός ἀγώνας.

Τό ἐγώ δέν θέλει νά χάσει τά δικαιώματά του. Καί παλεύει ἀπεγνωσμένα γιά τή συντήρησή του.

Τόν καιρό πού δημιουργήθηκε ἔπρεπε νά δημιουργηθεῖ. Τότε

1. Τό Ἄγγελος Σιλέσιος εἶναι ψευδώνυμο

εἶχε τό λόγο τῆς ὕπαρξής του. Μά τώρα, ὅπως μᾶς λέγει ὁ Κρισνα - μούρτι, ἔφτασε ὁ καιρός πού τό ἐγώ δέν χρειάζεται πιά, πού μοιάζει μέ τό μεστωμένο φροῦτο πού εἶναι ἕτοιμο νά πέσει ἀπ'τό κλαδί πού τό κρατοῦσε. Σήμερα τό ἐγώ δέν εἶναι πιά χρήσιμο γιά τήν ἐξέλιξή μας ὅπως ἦταν τόν καιρό πού δημιουργήθηκε, μά πρέπει ν'ἀνοίξει σάν τό σάπιο φροῦτο, νά διαλυθεῖ καί ν'ἀφήσει τόπο στήν ἀπρόσωπη Δημιουργία νά μᾶς συνεπάρει ὁλόκληρους. Μονάχα τότε θά νιώσουμε τί θά πεῖ 'Ελευθερία, 'Ενότητα, ἀληθινή 'Αγάπη.

Γιατί σήμερα ἡ ἀγάπη μας εἶναι παραμορφωμένη, ψεύτικη, γεμάτη ἐγωπάθεια καί μικρότητα. Κι αὐτή ἡ ἀγάπη γυρεύει μονάχα τήν ἱκανοποίηση τοῦ ἑαυτοῦ της. Νομίζει πώς ἐνδιαφέρεται γιά τόν ἄλλο, πώς θυσιάζεται γιά τόν ἄλλο καί δέν καταλαβαίνει πώς ἐνδιαφέρεται μονάχα γιά τόν ἑαυτό της. 'Ο ἄνθρωπος μέσα στήν ἐγωκεντρική του ἀγάπη, κλεισμένος στόν ἑαυτό του, χωρισμένος ἀπ'τά πάντα, ἀκόμα κι ἀπ'τό πρόσωπο πού νομίζει πώς ἀγαπᾶ, παραδομένος στό πάθος του, κλείνει τ'αὐτιά νά μήν ἀκούει τόν ἀπέραντο ἀνθρώπινο βόγγο πού ἀντιλαλεῖ ὁλόγυρά του. Κλείνει τ'αὐτιά νά μήν ἀκούει... Μιλᾶ γιά ὡραῖες ἰδέες πού συνεπαίρνουν τό νοῦ του, μιλᾶ γιά θρησκεῖες, γιά 'Αδελφότητα κι ἀλληλοβοήθεια, μά κλείνει τ'αὐτιά του, διπλοκλειδώνει τήν καρδιά του κι αὐτοϋπνωτίζεται μές στά ὡραῖα του λόγια. Ποῦ εἶναι λοιπόν ἡ 'Αδελφότητα, ὅταν γύρω μας ὅλη ἡ 'Ανθρωπότητα στενάζει κ'ἐμεῖς ἀδιαφοροῦμε; Τί κάνει γιά τόν ἀπέραντο πόνο πού-ναι παντοῦ ἁπλωμένος; Τή νιώθει τήν 'Αγάπη πού λέει πώς ἔχει; Λέει πώς τήν ἔχει, ἀλλά ἅμα κάποιος τόν πληγώσει ὀρθώνεται ὁλόκληρος: "Ὄχι αὐτός δέν εἶναι ἀδελφός μου". Ἡ αὐθόρμητη κραυγή βγαίνει ἀπό μέσα του καί σβύνει ὅλες τίς πρωτινές του ὡραῖες θεωρίες.

"Αὐτός μᾶς ἔβλαψε, αὐτός μᾶς ἔκανε νά πονέσουμε. Αὐτός στάθηκε ἐμπόδιο μπροστά μας. 'Εχθρός μας". Κ'ἡ φωνή πού ἔλεγε "ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἴμαστε ἀδέλφια", τί νάγινε τάχα; Κούφιες λέξεις ἦτανε; Κούφιες λέξεις. 'Αλοίμονο. Οἱ κούφιες λέξεις ἀντιλαλοῦν στ'αὐτιά μας...

Ἡ 'Ανθρωπότητα βογγᾶ κ'ἐμεῖς αὐτοϋπνωτιζόμαστε μές στά ὡραῖα μας λόγια.

Κι ὅμως ἄς μή νομίσουμε πώς μέ τό δικό μας βόγγο, μέ τό δικό μας οἶκτο μποροῦμε νά ἐλαφρώσουμε τό βόγγο τῆς 'Ανθρωπότητας. 'Ο δικός μας πόνος γιά τόν πόνο τοῦ ἄλλου θά κάνει ἀκόμα πιό βαρύ τόν ἀπέραντο πόνο. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού πονώντας γιά τόν πόνο τοῦ ἄλλου κλείνουνε τ'αὐτιά νά μήν ἀκοῦνε. "Δέν βαστῶ" σοῦ λένε. Ἄνθρωποι πού ἐπειδή πονοῦνε δέν πᾶνε νά δοῦνε τόν συνάνθρωπό τους στό νοσοκομεῖο, ὅπου θ'ἀντικρύσουν τήν ἀνθρώπινη ὀδύνη. "Φεύγομε ἄρρωστοι". Καί δέν κάνουν τίποτα γιά νά ἐλαφρώσουν τόν πόνο τοῦ ἄλλου. Μέ ἀπέραντη ἀγάπη ἄς σκύψουμε πάνω στόν ἄλλο. Ἄς ἀγγίξουμε τήν ψυχή του. Ἡ δικιά μας ἡ ἀγάπη κ'ἡ δικιά μας ἡ χαρά -γιατί

ή ἀληθινή ἀγάπη εἶναι χαρά- θά ξυπνήσουν τήν ἀγάπη καί τή χαρά τοῦ ἄλλου, θά ξυπνήσουν τήν ἐσωτερική του ζωή.

Ὁ Κρισναμούρτι γράφει στό βιβλιαράκι του "Στά πόδια τοῦ Διδασκάλου" τά λόγια τοῦ Διδάσκαλου Κουτχούμι: "Μάθε νά διακρί - νεις τό Θεό πού βρίσκεται μέσα σέ ὅλα τά πλάσματα καί σέ ὅλα τά πράγματα ὅσο κι ἄν εἶναι ἄσχημα ἤ μοιάζουνε νά εἶναι. Μπο - ρεῖς πάντα νά βοηθήσεις τόν ἀδελφό σου μ'ἐκεῖνο πού ἔχεις ὅ - μοιο μ'αὐτόν, δηλαδή μέ τή Θεϊκιά Ζωή. Μάθε μέ ποιό τρόπο μπορεῖς νά ξυπνήσεις αὐτή τή Ζωή μέσα του. Μάθε πῶς νά καλέσεις αὐτή τή Ζωή ἀπό μέσα του. Ἔτσι θά προφυλάξεις τόν ἀδελφό σου ἀπό τό κακό".

Ἄς βροῦμε τόν Θεό πού εἶναι μέσα μας, πού εἶναι παντοῦ, σέ ὅλα τά πλάσματα πού ζοῦν. Μά πρῶτα ἄς δοῦμε τί εἶναι αὐτό πού μᾶς ἐμποδίζει νά Τόν βροῦμε. Μέσα στίς τόσο σπάνιες, ἀλοίμονο στιγμές πού μιά ἀναλαμπή, σάν μιά πνοή ὑπέρτατης χαρᾶς, μᾶς συνεπαίρνει ὁλόκληρους, νιώθουμε, ἄν καί πολύ ἀόριστα, τί θά εἶναι τό βίωμα τῆς εὐδαιμονίας πού γι'αὐτό γράφει ὁ Κρισναμούρτι στό βιβλίο του "Τό βασίλειο τῆς Εὐδαιμονίας". Ἀλλά γιά μᾶς εἶναι τόσο λίγες οἱ στιγμές αὐτές. Γιατί τό ἐγώ, τό ἐγώ τῶν χιλιάδων αἰώνων, γυρεύει ὁλοένα τά δικαιώματά του καί δέν θέλει νά χαθεῖ. Μά ἄς μή χάσουμε τό κουράγιο μας. Μέ ὁλάνοιχτα τά μάτια τῆς ψυχῆς μας ἄς βλέπουμε ὁλοένα.

Ἄς δοῦμε τήν'Αλήθεια ὁλόγυμνη μπροστά μας, καί μέσα μας βαθιά. Ἄς μήν κλείνουμε τά μάτια. Ἄς μή στρέφουμε τό κεφάλι. Ἄς ἔχουμε τή δύναμη, τ'ἀντρειωμένο θάρρος νά κοιτάξουμε κατάματα τήν ὀδυνηρή, τήν καφτερή γιά μᾶς 'Αλήθεια. Δέν πειράζει κι ἄν καοῦνε τά φτερά μας κι ἄν στό στόμα μας στεγνώσουνε τά λό - για. Δέν πειράζει κι ἄς εἶναι νά καοῦμε ὁλόκληροι στή φλόγα τῆς 'Αλήθειας.

Ἡ Δήμητρα κρατοῦσε τόν Τριπτόλεμο ἀπ'τό πόδι καί τόν ἔβαζε στή φωτιά. Ἤθελε ἀθάνατο νά τόν κάνει. Ἡ φωτιά καίει ὅ,τι μικρό καί ψεύτικο ὑπάρχει. Μά ἡ ἀνθρώπινη στενοκεφαλιά, ἡ ἀτέ - λεια δέν τό βάσταξε. Κι ὁ Τριπτόλεμος δέν ἔγινε ἀθάνατος...

Ἔχομε τό κουράγιο νά μποῦμε μές στή φλόγα κι ὅ,τι μικρό καί ψεύτικο μέσα μας νά καεῖ; Ἄν ναί, τότε ἡ ὁλόλαμπρη ἡ Φλόγα πού λάμπει πάνω στό Βωμό τῆς Οἰκουμένης θά μᾶς κάψει ὁλόκληρους κι ὅ,τι μικρό καί ταπεινό ὑπάρχει μέσα μας θά ἐξαφανιστεῖ.

Μά ὅ,τι εἶναι ἀληθινά μεγάλο κι ὡραῖο, ὅ,τι εἶναι πραγματικά ἀληθινό, αὐτό μέσα στή φλόγα θ'ἀναλάμψει ἀκόμα πιό πολύ.

Καί τότε μονάχα θά νιώσουμε τί θά πεῖ 'Ελευθερία, τί θά πεῖ 'Αγάπη.

'Αγλαΐα Ζάννου

ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΤΙΜΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ

ΜΝΗΜΗ ΤΙΜΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ

Ζεστή καρδιά, πηγαῖο αἴσθημα. Ζωντανή πίστη. Φωτεινή σκέψη, καλλιεργημένο πνεῦμα. Δίψα γιά γνώση, γιά ἀνώτερη πνευματική ζωή, γιά προσφορά ὑπηρεσίας. Ἀκούραστη δραστηριότητα. Ἁπλότητα, ἐγκαρδιότητα. Νά λέξεις πού μοῦρχονται στό νοῦ ἅμα συλλογιστῶ τόν Τίμο Βρατσάνο. Ἀντιπροσωπεύουνε βασικές γραμμές τοῦ ψυχικοῦ πορτραίτου τοῦ ἀγαπημένου ἀδερφοῦ, τοῦ πολύτιμου συνεργάτη πού ἔφυγε ἀπό τόν κόσμο μας ἐδῶ καί τρία χρόνια καί δυό μῆνες.

Μά ἰδιαίτερα δυνατοί συνειρμοί δένουνε στό νοῦ μου τή θύμηση τοῦ Τίμου μέ τή γενναιότητα καί μέ τήν ἀγωνιστικότητα. Ἤθελε γιά τήν πίστη του νά μάχεται ὁλόρθος σάν τούς Γαριβαλδινούς. Τύποι σάν κι αὐτόν δέ σκύβουν, δέ γνοιάζονται νά φυλαχτοῦν, δέ θέλουν ἀσπίδες καί θώρακες. Οἱ Γαλάτες πολεμούσανε μέ τό στῆθος γυμνό, ἐνῶ οἱ Ρωμαῖοι σκεπάζανε τά κορμιά τους μέ χαλκό καί σίδερο.

Ὅ,τι πίστευε τό πίστευε ὁλόψυχα καί χωρίς συμβιβασμούς. Δέ λογάριαζε τί θά πεῖ "ὁ κόσμος". Ὁ κόσμος πού πιό πολύ σκοτίζεται γιά τήν ὑπόληψή του παρά γιά τή συνείδησή του. Πού τίς φοβᾶται τίς κακοτοπιές. Πού τόν βολεύουνε τά καλούπια τά καθιερωμένα ἀπό τή συμβατική ἠθική. Ἀπό τή στατική, τή στάσιμη ἠθική, πού δέν προβληματίζεται. Λογάριαζε πάνω ἀπ'ὅλα τή φωνή τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου. Γι'αὐτό δέ δίσταζε νά παλέψει. Κ'ἔτσι ἔφτιαχνε τόν ἐσωτερικό του κόσμο. Ὁ ἀγώνας εἶναι δημιουργός ἀρετῆς. Στή φλόγα του βαφτίζεται ἡ ψυχή καί ξαναγεννιέται. Καίγονται σκουριές, ἀτσαλώνεται τό μέταλλο.

Ἔγινε μνημόσυνό του στή Θεοσοφική Ἕνωση τίς προάλλες. Μνήμη εἶναι τά μνημόσυνα. Κ'εἶναι εὐλογία ἡ μνήμη. Καί τῆς χαρᾶς καί τῆς θλίψης. Εἶναι συντηρητής τῆς πείρας, εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση συνοχῆς, συνέχειας, συνέπειας. Εἶναι καί χρέος.

Χρέος ἔχει καί ἡ Θεοσοφική Ἕνωση νά θυμᾶται. Νά θυμᾶται καί τί πρόσφερε ὁ Τίμος. Καί τί τράβηξε γιατί ἔμεινε πιστός στά ἰδανικά του. Νά θυμᾶται γιά νά βαδίζει κι αὐτή χωρίς φόβους καί συνθηκολογήσεις.

Χρέος ἔχει νά θυμᾶται καί σέ ποιά συνειδησιακή ἐπιταγή ὑπακούοντας αὐτοί πού ἀποτελέσανε τόν ἀρχικό πυρήνα της πήρανε τήν ἀπόφαση νά χωριστοῦν ἀπό τή Θεοσοφική ἑταιρία. Δέν πρέπει ν' ἀγνοήσει τίς ρίζες της κ' ἔτσι ν'ἀρνηθεῖ τόν ἑαυτό της. Πρέπει νά κρατήσει ἄσβηστη τή μνήμη τοῦ Τίμου κι ὁλοένα ν' ἀνανεώνει τήν πίστη της στά ἰδανικά του, πού εἶναι καί δικά της. Στά γνήσια θεοσοφικά ἰδανικά, τά ἀνθρωπιστικά, τά πανανθρώπινα.

Μαρία Οἰκονόμου 29-10-1966

ΘΕΟΣΟΦΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΙΜΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ

Στίς 28 τοῦ 'Οχτώβρη μέσα σέ ἀτμόσφαιρα βαθιᾶς συγκίνησης καί θερμῆς ἀγάπης ἔγινε στήν αἴθουσα τῆς Θ. Ν. θεοσοφικό μνημόσυνο τοῦ ἀλησμόνητου ἀδελφοῦ μας Τίμου Βρατσάνου, πού στίς 29 τοῦ περασμένου Αὐγούστου κλείσανε τρία χρόνια ἀπό τή μετάστασή του σέ φωτεινότερους κόσμους.

Τό μνημόσυνο ὀργανώθηκε ἀπό τή στοά του, τή στοά Πλάτων. Μίλησαν κατά σειρά ὁ τωρινός Πρόεδρος τῆς στοᾶς ἀδ. Κώστας Ξύνδας, ὁ ἀδ. Νίκος Παναγόπουλος τῆς στοᾶς Πλάτων καί ἡ ἀδ. Διαχ. 'Αγλαΐα Ζάννου. Ὕστερα ἀπό τίς ὁμιλίες ἡ ἀδ. Μαρία Οἰκονόμου διάβασε ἕνα ἀπόσπασμα ἀπό τήν ὡραία ὁμιλία πού ἔδωσε κάποτε ὁ ἀδελφός Βρατσάνος μέ θέμα "Τά 'Ελευσίνια Μυστήρια".

Τό πρόγραμμα αὐτό τό πλαισίωσε ὁ ἀδ. Ξύνδας διαβάζοντας στήν ἀρχή τήν ἐπίκληση πού ἔλεγε ὁ ἀδελφός μας Τίμος πρίν ἀπό κάθε ὁμιλία του καί στό τέλος ἐκείνη πού τόν ἀκούγαμε πάντα νά λέει ὅταν τέλειωνε τήν ὁμιλία του.

Δημοσιεύονται παρακάτω ὅλα ὅσα ἀκούστηκαν στό μνημόσυνο.

ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΕΝΑΡΞΗΣ

'Αδελφοί μου

Προκειμένου ν'ἀρχίσουμε τή σημερινή ἐργασία μας ἄς σκεφθοῦμε πρῶτα πρῶτα ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι χωρίς διάκριση πίστεως, φυλῆς, φύλου, τάξεως, χρώματος ἤ βαθμοῦ ἐξελίξεως εἴμεθα ὅλοι ἀδελφοί.

Ἄς σκεφθοῦμε ὅτι ἡ ζωή μας μαζί μέ τή ζωή τῶν ὀρυκτῶν καί τῶν φυτῶν καί τῶν ζώων εἶναι μία μοναδική ζωή, μέρος τῆς ζωῆς τοῦ Δημιουργοῦ Λόγου.

Ἄς σκεφθοῦμε τέλος ὅτι συνερχόμεθα ἐδῶ γιά νά σπουδάσουμε τήν 'Αρχαία Σοφία μέ τόν ἀποκλειστικό σκοπό νά προετοιμαστοῦμε γιά νά βοηθήσουμε τήν ἀνθρωπότητα.

Εἴθε οἱ Δυνάμεις τοῦ Φωτός νά ἐνισχύουν τίς προσπάθειές μας.

Εἴθε νά ἐκδηλώνεται ἡ καθοδήγηση τῶν Διδασκάλων τῆς Σοφίας μέ τίς συμβουλές καί τίς σκέψεις τοῦ προϊσταμένου σ'αὐτή καί σέ κάθε συνεδρία μας.

ΣΤΟΝ ΤΙΜΟ ΒΡΑΤΣΑΝΟ

Πέρασαν τρία χρόνια πού ὁ ἀξέχαστος καί πολυαγαπημένος μας ἀδελφός Τίμος Βρατσάνος ἔπαψε πλέον νά ζεῖ στόν κόσμο μας.

Ἡ μοίρα μᾶς τόν ἐπῆρε κάπως ἄκαιρα ἕνα βράδυ τοῦ Αὐγούστου. Ἦταν ἄρρωστος καιρό, μά δέν περιμέναμε πώς θά μᾶς ἔφευγε τόσο γρήγορα, ὅλο καί ἐλπίζαμε πώς θά παραταθῆ ἡ γήινη ζωή του.

Ὅπως ὅλα τά βράδυα, ἔτσι καί τό μοιραῖο ἐκεῖνο βράδυ δέν τοὔλειψε τό θάρρος καί ἡ αἰσιοδοξία. Κοιμήθηκε ἀμέριμνος γιά τίς

παθήσεις τοῦ σάρκινου κορμιοῦ του, δέν τούς ἔδινε σημασία. Κ' ἔπειτα ἀπό λίγο ξύπνησε στόν κόσμο τοῦ πνεύματος.

Χρόνια καί χρόνια ἐργάστηκε μέ θερμό ἐνδιαφέρον, μέ ζῆλο καί ἀφοσίωση γιά τή Θεοσοφική ἰδέα ὡς Πρόεδρος τῆς στοᾶς Πλάτων στή Θεοσοφική Ἑταιρία, ἔπειτα ὡς πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος καί τελευταῖα ὡς πρόεδρος τῆς στοᾶς Πλάτων στή Θεοσοφική Ἕνωση. Πάντα θυμόμαστε τίς ἐμπνευσμένες καί ζωντανές ὁμιλίες του μέ τά τόσο ποικίλα,ἐνδιαφέροντα καί σοβαρά θέματα.

Ἀπό τή συγγραφική του ἐργασία ἔχουν ἐκδοθῆ δύο ἀξιόλογες μελέτες, "Τό Θεοσοφικό ἔμβλημα" καί "Ὁ ἑπτασύνθετος ἄνθρωπος".

Ἔχει μεταφράσει τή "Φωνή τῆς σιγῆς" τῆς Μπλαβάτσκυ, τέσσερα βιβλία τῆς Μπέζαντ: τήν "Ἀρχαία Σοφία",τούς "Βασικούς νόμους τῆς Θεοσοφίας", τή "Μετενσάρκωση" καί τό "Κάρμα", τό "Διαλογισμό γιά ἀρχάριους" τοῦ Wedgewood καί τό βιβλιαράκι τοῦ Thomas Hamblin "Ἄν ἤμουν γιατρός". Ἔκανε καί ὡραῖες ἔμμετρες μεταφράσεις. Ἔχει ἀποδώσει σέ ἐλεύθερο στίχο τή"Μπαγκαβάντ Γκιτά" τό θαυμάσιο αὐτό ἐπεισόδιο τῆς Μαχαμπαράτας, τῆς Ἰνδικῆς Ἰλιάδας, τό "Φῶς τῆς Ἀσίας", ἐπικό ἀριστούργημα τοῦ Edwin Arnold , καί τόν "Ἀθάνατο φίλο", ἐξαίρετη ποιητική συλλογή τοῦ Κρισναμούρτι.

Ἡ Θεοσοφική Ἕνωση ἔχασε ἕνα στέλεχος ἐξαιρετικά πολύτιμο γιά τίς ἀπέραντες γνώσεις του, τήν πλατειά του πνευματική καλλιέργεια, τήν ἀκούραστη, πολύπλευρη καί γόνιμη δράση του, τή μεγάλη ἀκτινοβολία του, τούς θησαυρούς τῆς ἀγάπης του. Δυσαναπλήρωτο τό κενό πού μᾶς ἄφησε αὐτή ἡ ἀξέχαστη φυσιογνωμία.

Τώρα πού βρίσκεται σέ ἀνώτερες φωτεινές σφαῖρες, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἐργάζεται καί ἐκεῖ γιά τούς συνανθρώπους του μέ τόν ἴδιο ἐνθουσιασμό, μέ τήν ἴδια ἀνάταση τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία θά ἀκτινοβολεῖ πάντα στούς γήινους ἀδελφούς του θεοσόφους, γιά νά συνεχίσουν ἐδῶ μέ ζῆλο τό ἔργο του. Γιά νά ἐργάζονται κι αὐτοί πάντα μ'ἐνθουσιασμό γιά τά μεγάλα ἰδανικά, γιά τήν Ἀδελφότητα, γιά τήν Εἰρήνη,γιά τήν Ἐλευθερία, γιά τήν πνευματική ἐξύψωση τοῦ ἀνθρώπου.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη. Πορεύου εἰς τόν δρόμον τοῦ φωτός.

Κώστας Ξύνδας

ΤΙΜΟΣ ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ

Πᾶνε τώρα τρία χρόνια ἀπό τοῦ θανάτου τοῦ Τίμου Βρατσάνου. Δέν μποροῦμε λοιπόν ἀκόμα νά ποῦμε ὅτι ὁ χρόνος πού πέρασε εἶναι ἀρκετός γιά νά ἀσκήση τήν ευεργετική του ἐπίδραση ἀπάνω σ'ἕνα θέμα ὅπως εἶναι ἡ κρίση τοῦ ἔργου ἑνός ἀνθρώπου πού ἔφυγε. Ἡ ζωή εἶναι μιά ἀρκετά περίπλοκη ὑπόθεση καί ὁ χρόνος ἀποτελεῖ τό μοναδικό μέσο, τό μοναδικό ὀπτικό ὄργανο μέσα ἀπό τό ὁποῖο ἡ θεώρηση παρέχει μιά καθαρή εἰκόνα.

Ἄς πειραθοῦμε λοιπόν· ἔστω καί ἀπό τόσο κοντά χρονικά νά ποῦ-

με μερικά λόγια γιά τόν έκλιπόντα άδελφό μας καί τό έργο του.

Τό πρώτο πού πρέπει νά άναγνωρισθή άνεπιφύλακτα ήταν ή έργατικότητα καί ή παραγωγικότητα τοῦ άδελφοῦ μας. Μεθοδικός καί όρθολογισμένος έδινε στό έργο του κάτι άπό τή δική του προσωπικότητα. Καί τοῦτο γιατί πίστευε σ'αὐτό καί δέν θεωροῦσε τήν έπιτέλεσή του σάν έκπλήρωση όφειλῆς ή σάν καταναγκαστική ένασχόληση. Έτσι ύποδιαιροῦσε τά "πρός έπ τέλεσιν" καί τά ταξινομοῦσε άνάλογα μέ τή σπουδαιότητά τους, τό εἶδος τους καί τόν χρόνο μέσα στόν όποῖον θά έπρεπε νά έκτελεστοῦν. Δέν συγχωροῦσε στόν έαυτό του παραβιάσεις τοῦ προγράμματος καί άναβολές. Έτσι δικαιολογεῖται ή πληρότης καί ό όγκος τοῦ έργου πού έγκατέλειφε. Έπρεπε νά μεριμνήση γιά τή Θεοσοφία, γιά τόν Τεκτονισμό, γιά τό Σύλλογο πού άγωνιζόταν γιά τήν κατάργηση τῆς θανατικῆς ποινῆς, τοῦ όποίου ήταν πρόεδρος. Έπρεπε νά μεριμνήση γιά τίς έκδόσεις του, γιά τίς μεταφράσεις του, γιά τίς καινούργιες έργασίες του. Όλα μέ μέτρο, μέ τάξη, μέ πρωτόκολλο. Ή παλιά του στρατιωτική ένασχόληση καί τό έργο τῆς πειθαρχήσεως πού εἶχε διδαχθῆ νά έπιτελῆ έδρασαν στήν περίπτωση τοῦ Τίμου κατά τρόπο κεντρομόλο καί μετέβαλαν τόν έαυτό του στόν πιό καλό καί πειθαρχικό στρατιώτη. Ούτε λεπτό έξω άπό τόν τακτό χρόνο. Ούτε μέτρο έξω άπό τόν προγραμματισθέντα χῶρο. Ούτε γραμμή πέρα άπό τό πρωτόκολλο. Καί όλη αὐτή ή μέθοδος καί ή τάξις τοῦ έδινε χαρά καί σφρίγος. Γιατί ήταν βέβαιος πως έτσι ένεργώντας έκανε "τό πρέπον". Καί γέμιζε ίκανοποίηση.

'Αλλά πέρα άπό τό έργο του ζοῦσε πλούσια καί μέσα στό συναισθηματικό του κόσμο. Πονοῦσε τόν πόνο τοῦ άλλου περισσότερο κι άπό τόν δικό του πόνο. Καί χαιρόταν, χαιρόταν σάν παιδί τή χαρά τοῦ άλλου. Άσχετο άν δέν τό δειχνε. Τό άπέπνεε όμως καί όσοι τόν ξέραμε λίγο πιό κοντά καί εἴχαμε ζήσει πιό πολύ μαζί του τό βλέπαμε καθαρά. Γιατί μέσα στόν Τίμο ζοῦσε μιά καθαρή ψυχή πού κρατιόταν στέρεα έξω άπό συμβατικούς συμβιβασμούς, έξω άπό τήν "τετριμμένη" όψη τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Γι'αὐτό ύπῆρξε είλικρινής καί εὐθύς στίς έκδηλώσεις του. Ό,τι ένοιωθε τόλεγε. Ό,τι πίστευε τό διαλαλοῦσε. Χωρίς έκτροπές, χωρίς φόβο, χωρίς ύπονοούμενα. Μπορεῖ νά παρεξηγιόταν ή μπορεῖ καί νά πίκραινε τό συνομιλητή του γιατί ή γλῶσσα τῆς είλικρίνειας δέν εἶναι πάντοτε ή πιό γλυκειά καί η πιό άρεστή. Αὐτό όμως δέν τόν άπασχολοῦσε. Ήξερε πώς καί δῶ έκανε "τό πρέπον".

Πολλές φορές εἴχαμε συζητήσει γιά νά ξεκαθαρίσουμε αὐτή τήν έννοια καί αὐτό τό περιεχόμενο, τό "πρέπον", γιατί άληθινά γιά πολύ κόσμο άποτελεῖ πηγή πλάνης. Καί κάτω άπό αὐτό καλύπτονται καί δικαιολογοῦνται πλάνες καί άδικίες καί έγκλήματα άκόμη. Συνεχῶς μέ παρέπεμπε στό διάλογο τοῦ Κρίσνα μέ τό μαθητή καί φίλο του 'Αρτζούνα. Πολλές εἶναι οί φορές πού καθήσαμε μέ τίς ὦρες καί μελετήσαμε σειρά πρός σειρά, λέξη πρός λέξη αὐτό τό θαυμάσιο κείμενο. Δέ νομίζω πώς συμφωνήσαμε πάντα. Καί εἶναι

φυσικό ἀφοῦ ἡ μεγάλη σημασία τοῦ διαλόγου αὐτοῦ ἔγκειται στό γεγονός ὅτι προσφέρεται σέ ἑρμήνευση ἀνάλογα μέ τήν ψυχική ἡλικία τοῦ μελετητοῦ του.

Ὑπάρχουνε ἄνθρωποι πού ἔγιναν γιά νά ὑπηρετοῦν καί ἄλλοι γιά νά ὑπηρετοῦνται. Νομίζω ὅτι γιά καμμιά φορά δέν νόμισε ὁ Τίμος ὅτι πέρασε στό χῶρο τῆς δεύτερης κατηγορίας. Σ'ὅλη του τή ζωή ὑπηρέτησε ἀνθρώπους, ὑπηρέτησε ἰδέες, ὑπηρέτησε καταστάσεις. Ἡ πρώτη του ἔννοια τό πρωί καί ἡ τελευταία τό βράδυ ὑπῆρξε ἡ ὑπηρεσία. Καί τήν προσέφερε ἀφειδώλευτα, ἀνυστερόβουλα καί μέ άνεση. Γιατί πίστεψε σ'αὐτή. Γιατί, ὅπως ἔλεγε, ὅποιος μάθει νά ὑπηρετεῖ τό συνάνθρωπό του γίνεται ἄθελά του ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ. Γίνεται ἐνσυνείδητο ὄργανο ἐπιτελέσεως τοῦ Θείου Σχεδίου. Γίνεται βοηθός καί ὄχι ἐνάντιος στήν ἐπικράτηση τῆς ἐπί γῆς ειρήνης καί τῆς ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας.

Ἀλλά θά ἐρωτηθῆ ἦταν ὁ ἀδελφός μας πού μᾶς ἔφυγε ὁ ἄριστος; ὁ ἄμωμος; ὁ ἀναμάρτητος;

Δέν εἴμαστε μεῖς οἱ ἄξιοι πού θά κρίνουμε τά λάθη καί τίς πλάνες τῶν συναθρώπων μας. Γιατί καί τά λάθη καί οἱ πλάνες δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό ἐκδηλώσεις τῆς ψυχικῆς ἡλικίας ἑνός ἀνθρώπου. Οὐσία εἶναι νά μποροῦμε νά πολεμᾶμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τίς δικές μας ἀτέλειες. Μέ γενναιότητα καί μέ ἐγκαρτέρηση. Καί ἀκριβῶς αὐτό τό ἔργο ἔκανε σέ ὅλη του τή ζωή ὁ Τίμος. Καί ἴσως ἡ συνέπεια αὐτοῦ τοῦ ἔργου ἦταν ἡ ἐπιθυμία τοῦ νά φαίνεται δυνατός καί πολλές φορές σκληρός ὁ ἀγαπημένος μας ἀδελφός. Γιατί ἴσως θά νόμιζε ὅτι σέ περιβάλλον μονώσεως καί περισυλλογῆς, μακρυά ἀπό ψυχικές γειτνιάσεις καί συναισθηματικές ἐκπομπές θά τοῦ ἦταν δυνατόν νά προβῆ ἀποτελεσματικώτερα στή σκαπάνευση τοῦ ἀκατέργαστου ὑλικοῦ του καί τή λείανση τῆς ψυχῆς του.

Νίκος Παναγόπουλος

ΗΞΕΡΕΣ ΑΛΗΘΙΝΑ Ν' ΑΓΑΠΑΣ

Κλείσανε κιόλας τρία χρόνια καί δυό μῆνες πού μᾶς ἔφυγες καλέ μας Τίμο. Πάντα σέ σκεπτόμαστε μέ τόση ἀγάπη ὅση σοῦ εἴχαμε καί πρίν, καί πιό πολλή ἀκόμα, γιατί τώρα πού χάσαμε τή ζωντανή σου παρουσία νιώθουμε μέ πόνο τό κενό πού μᾶς ἄφησες, νιώθουμε ἀκόμα πιό πολύ τή θερμή μας ἀγάπη γιά σένα. Μᾶς λείπεις τόσο, μά τόσο πολύ. Σέ βλέπω πάντα μπροστά μου μέ τό ἀγαθό σου χαμόγελο καί τά λαμπερά σου, ὅλο ζωντάνια μάτια. Μᾶς ἀγαποῦσες καί σύ ὅλους μας τόσο πολύ κ'ἔνιωθα τήν ἀδελφική σου ἀγάπη νά μέ περιλούζει ὁλόκληρη. Θυμᾶμαι τά γράμματά σου τό καλοκαίρι ὅταν ἤμουνα στήν ἐξοχή, πού μοῦ ἔλεγες "καλή μου ἀδελφούλα". Γιατί ἐσύ ἤξερες ἀληθινά νά ἀγαπᾶς. Ἀγαποῦσες τούς φίλους σου, ἀγαποῦσες τό ἔργο σου, ὅ,τι ἔκανες, μέ ὅλη τή θέρμη τῆς καρδιᾶς σου. Τίς ὁμιλίες σου, τά βιβλία πού μετέφραζες, γιατί πάνω ἀπ'ὅλα αγα-

ποῦσες τή Θεοσοφία.'Αγάπησες καί τόν Τεκτονισμό,ἀγάπησες κάθε ἰδανικό πού τό ἔβρισκες μεγάλο καί ὡραῖο, ὅπως τήν κατάργηση τῆς θανατικῆς ποινῆς, τήν ἀδελφότητα καί τήν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων καί πολέμησες τήν προκατάληψη τῶν φυλετικῶν διακρίσεων καθώς καί τίς ἠθικές προκαταλήψεις.'Ορθώθηκες ὁλόκληρος ἐνάντια στήν ἀδικία καί στήν ἔλλειψη ἀδελφότητας.Ποτέ δέ θέλησες νά προδώσεις τά ἰδανικά σου. Μέ πόσο ἐνθουσιασμό πρίν ἀπό ὀκτώ σχεδόν χρόνια φτιάξαμε τήν πρώτη μας στέγη. Θυμᾶσαι Τίμο; Μαζί τρέξαμε ν'ἀγοράσουμε ὅ,τι χρειαζότανε τό καινούργιο σπιτικό μας, πού τό περιβάλαμε μέ τόση ἀγάπη.

Πόσο κενό μᾶς ἄφησε ἡ ἀπουσία σου. Κι ὅμως ὄχι.Δέν μᾶς ἄφησες. Τή νοιώθω τήν παρουσία σου, τή θέρμη τῆς καρδιᾶς σου, τήν ἀγάπη σου. Εἶσαι κοντά μας σ'ὅλες τίς προσπάθειές μας, σ' ὅλες τίς ἐργασίες μας. Σέ βλέπω μπροστά μου ὅπως καί τότε, νά μέ κοιτᾶς μέ τ'ἀστραφτερά σου μάτια, πού ἀκτινοβολοῦσαν θέληση, σταθερότητα, χαρούμενη διάθεση κι ἀγάπη συνάμα.

Σέ βλέπω μπροστά μου ὅταν πιάνω τά βιβλία πού ἔγραφες,τίς ὁμιλίες σου. Σέ βλέπω ἐδῶ πάνω σ'αὐτή τήν ἕδρα, ὅταν μᾶς τίς διάβαζες. Καί τώρα πού ἡ ἀδ. Μαρία Οἰκονόμου θά διαβάσει ἀντί γιά σένα ἕνα ἀπόσπασμα τῆς ὁμιλίας σου,ξέρω πώς στέκεις ἐδῶ στό πλάϊ μας, πώς ἀκοῦς τά λόγια μας καί μᾶς κοιτᾶς μέ τόση ἀγάπη, ὅπως καί τότε. Καί ξέρε Τίμο μου πώς κ'ἐμεῖς ποτέ δέ θά πάψουμε νά σέ νιώθουμε κοντά μας.

'Αγλαΐα Ζάννου

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΣΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Ὅλα τά ἀρχαῖα Μυστήρια γύρω ἀπό ἕνα συμβολικό μύθο καί μέ σκηνοθεσία πού ἦταν διαφορετικά γιά κάθε μυστηριακό σύστημα περιεῖχαν τήν ἴδια πάντα μοναδικήν ἀλήθεια γιά τήν ὕπαρξη καί γιά τή ζωή.

'Εκτός ὅμως ἀπό τίς μεγάλες μυστηριακές ἀλήθειες τά ἀρχαῖα μυστήρια στά παλιά ἐκεῖνα χρόνια πού λειτουργοῦσαν εἶχαν τή θέση πού ἔχουν σήμερα τά πανεπιστήμια καί οἱ ἄλλες ἀνώτερες σχολές. Δίδασκαν δηλαδή ὅ,τι διδάσκει σήμερα ἡ ἀκαδημαϊκή γνώση καί ἡ ἀκαδημαϊκή ἐπιστήμη.

Σιγά σιγά μέ τό πέρασμα τῶν χρόνων καί τήν πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητας, πού σέ πολύ μεγάλο βαθμό ὀφείλεται στά ἀρχαῖα Μυστηρια, πολλές ἀπό τίς παλιές μυστηριακές γνώσεις ἔγιναν κοινό κτῆμα σύμφωνα μέ τήν εὐαγγελική ρήση "οὐδέν συγκεκαλυμμένον ἐστίν ὅ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται καί κρυπτόν ὅ οὐ γνωσθήσεται"(Λουκᾶ ιβ΄2) καί ἔτσι ἀπάνω στό δρόμο πού ἄνοιξαν τά ἀρχαῖα Μυστήρια μορφώθηκε καί βάδισεν ἡ ἀκαδημαϊκή γνώση καί ἡ ἀκαδημαϊκή ἐπιστήμη.

Όταν ή άκαδημαϊκή έπιστήμη άνδρώθηκε καί μπόρεσε νά βαδίζει μόνη τό δρόμο της, άποσπάστηκεν άπό τά Μυστήρια. Καί σ'αύτά έμειναν μόνο οί άπόκρυφες γνώσεις, πού δέν ήρθεν άκόμα ή ώρα τους νά γίνουν κοινό κτήμα.

....

... Ό σεβασμός πού είχαν οί άρχαίοι Έλληνες καί Ρωμαίοι στά 'Ελευσίνια Μυστήρια ήταν πολύ μεγάλος. Σέ πολύ παλιά χρόνια φεύγοντας άπό τήν Αίγυπτο κάποια άποικία έφτασε στόν ήσυχο όρμο τής 'Ελευσίνας φέρνοντας μαζί της τή λατρεία τής Μεγάλης Θεάς Ίσιδας, πού στήν 'Ελευσίνα πήρε τό έλληνικό όνομα Δημήτηρ ή Γή-Μήτηρ, τό όνομα δηλαδή τής Παγκόσμιας Μητέρας. Καί άπό τή μακρινή έκείνη έποχή ή 'Ελευσίνα έγινε καί έμεινε σπουδαίο μυσταγωγικό κέντρο ώς τήν έποχή πού καταργήθηκαν τά'Αρχαία Μυστήρια.

Βέβαια ό μύθος τού θανάτου καί τής άνάστασης τού Όσιρη πήρε έδώ άλλη μορφή, μορφή πού είναι πιό ποιητική, πιό λεπτή καί πιό σύμφωνη μέ τό άρχαίο έλληνικό πνεύμα. Οί μυημένοι πρόγονοί μας, πού έκαναν αύτή τή μεταβολή στή διατύπωση τής έξωτερικής μορφής τής μοναδικής μεγάλης άλήθειας πού διδάσκονταν στά Αίγυπτιακά Μυστήρια, άποδείχτηκαν άφταστοι σοφοί. Κατόρθωσαν μέ βαθιά όσο καί λεπτή τέχνη νά χρησιμοποιήσουν τ'άνθρώπινα πάθη γιά νά έκφράσουν ούράνιες ίδέες. Μεταχειρίστηκαν τό θέλγητρο των αίσθήσεων, τή μεγαλοπρέπεια τών τελετών καί τή γοητεία τής τέχνης γιά νά τραβήξουν τήν άνθρώπινη ψυχή σέ μιά καλύτερη ζωή καί νά κάμουν τό άνθρώπινο πνεύμα νά έννοήσει τίς μεγάλες θείες άλήθειες.

Σέ κανέναν άλλον τόπο δέν είχαν τά Μυστήρια τόσο βαθιά άνθρώπινη μορφή, τόσο ζωντανή, τόσο άχτινοβόλα

Ό λαός λάτρευε βέβαια στό πρόσωπο τής Δήμητρας τή Μητέρα Γή, γιά τόν έλληνικό λαό ήταν ή Δήμητρα ή θεά τής γεωργίας. Οί Μύστες όμως τών 'Ελευσινίων Μυστηρίων έβλεπαν στό πρόσωπο τής θεάς τό Ούράνιο Φώς, τή Μητέρα όλων τών ψυχών, καί τών θεών καί τών άνθρώπων.

Κεντρικό λοιπόν σημείο τών 'Ελευσινίων Μυστηρίων είναι ό μύθος τής Δήμητρας καί τής Περσεφόνης καί όλόκληρη ή έλευσινιακή μύηση γυρίζει μέσα στό φωτεινό κύκλο αύτού τού μύθου, πού ή έσωτερική, ή άπόκρυφη έννοιά του είναι μιά συμβολική διατύπωση τής ίστορίας τής ψυχής. Συμβολίζει δηλαδή ό μύθος πρώτα τήν κατάπτωση τής ψυχής καί τό βύθισμά της μέσα στήν ύλη, τίς ταλαιπωρίες της μέσα στό βαθύ σκοτάδι τής λησμονιάς τής θείας καταγωγής της, καί έπειτα τό ξύπνημα καί τήν έπιστροφή της στή θεία ζωή.

Μ'άλλα λόγια είναι ή αίώνια άλήθεια πού έκφράζονταν στά διάφορα μυστήρια καί στίς διάφορες θρησκείες μέ διαφορετική έξωτερική μορφή. Είναι τό δράμα τής πτώσης καί τής άπολύτρωσης τού άνθρώπου, πού συμβολίζεται μέ τό θάνατο καί τήν άνάσταση τού Χριστού.

'Η ἱστορία τῆς ψυχῆς-Περσεφόνης ἦτανε γιά τόν κάθε μυούμενο μιά ἐξαίσια ἀποκάλυψη. Μέ τό μύθο αὐτό φαινότανε καθαρά πώς ἡ ζωή εἶναι μιά ἀπαραίτητη δοκιμασία καί ἕνας ἐξιλασμός καί ἡ περιοδικότητα τῆς καθόδου τῆς Περσεφόνης στόν Ἅδη καί τοῦ γυρισμοῦ της στόν οὐρανό ξεσκεπάζει τήν ἀπόκρυφη ἀλήθεια πώς πολλές φορές ζῆ ἡ ψυχή καί πολλές φορές πεθαίνει, ἔτσι δεμένη πού εἶναι στή ρόδα τῶν γεννήσεων καί τῶν θανάτων. Ἔτσι ἀνακάλυπτεν ὁ μυούμενος τίς ζῶνες τοῦ παρελθόντος καί τοῦ θείου μέλλοντος πού ὑπάρχουν πρίν καί ὕστερα ἀπό κάθε ζωή. Ὕστερα ἀπό τόν τρόμο τοῦ θανάτου ἀνακάλυπτε τίς θεῖες ἐλπίδες τ'Οὐρανοῦ, τή μακαριότητα τῶν 'Ηλυσίων καί μέ τίς πλατιές στοές τοῦ νοῦ ἄκουγε τά ἄσματα τῶν μακάρων καί ἔβλεπε τ'ἄπλετο φῶς τοῦ θαυμάσιου ὑπερπέραν.

Τίμος Βρατσάνος. 'Αποσπ. ἀπό τήν ὁμιλία "Τά 'Ελευσίνια Μυστήρια"

ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΛΗΞΗΣ

Ἄς ἀπευθύνουμε θερμές εὐχαριστίες πρός τόν Κύριο τῶν Δυνάμεων τοῦ Φωτός γιά ὅ,τι καλό μᾶς ἐβοήθησε νά κάνουμε σήμερα. Καί τελειώνοντας τή σημερινή ἐργασία μας ἄς ἀνανεώσουμε τήν πίστη μας καί ἄς προσηλώσουμε τό νοῦ μας σέ μιά καλύτερη καί ὑψηλότερη ζωή.

Εἴθε νά βασιλεύει πάντοτε εἰρήνη σ'ὅλο τόν κόσμο.
Εἴθε ἡ ποινή τοῦ θανάτου νά καταργηθῆ

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ Ι: ΘΕΑΤΡΟ

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο)

Ἡ ἀναλογία τῆς ἀληθινῆς ἀνθρώπινης ὀντότητας καί τοῦ ἠθοποιοῦ πάνω στή σκηνή θαυμάσια περιγράφεται σέ μιά περικοπή τῆς "Μυστικῆς Διδασκαλίας" (τόμ. Γ΄ σελ. 384/4):

"Τό Κάρμα βρίσκεται σέ στενή σχέση ἤ μᾶλλον ἀδιάλυτη σχέση μέ τόν Νόμο τῶν ἀναγεννήσεων ἤ τῆς μετενσάρκωσης τῆς ἴδιας πνευματικῆς 'Ατομικότητας μέσα στή μακριά καί σχεδόν ἀτέλειωτη σειρά ἀπό Προσωπικότητες. Αὐτές εἶναι σάν τά διάφορα πρόσωπα πού παρασταίνονται ἀπ'τόν ἴδιο ἠθοποιό. Πρόσωπα πού μέ τό καθένα τους ὁ ἠθοποιός ταυτίζεται καί τόν ταυτίζει τό κοινό γιά μερικές ὧρες. Ὁ ἐ σ ω τ ε ρ ι κ ό ς, ὁ ἀληθινός Ἄνθρωπος, πού ζεῖ τούς ρόλους αὐτῶν τῶν προσώπων, συνέχεια ξέρει πώς δέν εἶναι ὁ Ἄμλετ παρά μόνο μέσα στή λίγη διάρκεια πού κρατοῦν μερικές πράξεις, πού ὅμως παρασταίνουν στό ἐπίπεδο τῆς ἀνθρώπινης ἀπατηλότητας ὅλη τή ζωή τοῦ Ἄμλετ. Καί ξέρει πώς τήν προηγουμένη βραδυά ἦταν ὁ βασιλιάς Λήρ καί μιά προηγούμενη νύχτα ἦταν ὁ 'Οθέλ-

λος. Μ'όλο πού ό έξωτερικός, ό όρατός, μοιάζει νά μήν τό ξέρει. Κι άν μέσα στή σημερινή ζωή αύτή ή άγνοια παραεΐναι άλοίμονο ά - ληθινή, ή μόνιμη 'Ατομικότητα δέν έχει λιγότερο συνείδηση. Κ' ή αίτία τής άγνοιας εΐναι ή άτροφία τοΰ "πνευματικοΰ" Ματιοΰ μέσα στό φυσικό σώμα. Αύτή ή γνώση δέν μπορεΐ ν'άποτυπωθεΐ στή συνείδηση τής φεύτικης Προσωπικότητας".

Ή Μπλαβάτσκυ δείχνει έπίσης πώς μέ τίς διαδοχικές ζωές, πού εΐναι σάν διάφορα δράματα πού παίζονται πάνω στή γήινη σκηνή, ή ψυχή πάει στό σχολεΐο καί μαθαίνει τά μαθήματά της:

""Ας ποΰμε πώς κάθε καινούργια ζωή τοΰ ίδιου'Εγώ πάνω στή γή εΐναι μιά βραδυά πάνω στή σκηνή τοΰ θεάτρου. Σέ μιά βραδυά ό ή - θοποιός, τό 'Εγώ, παρουσιάζεται σάν Μάκβεθ, τήν άλλη βραδυά σάν Σάϋλοκ, τήν τρίτη σάν Ρωμέος, τήν τέταρτη σάν "Αμλετ ή σάν βασιλιάς Λήρ, καί έτσι συνέχεια ώς πού νά περάσει όλόκληρο τόν κύκλο τών ένσαρκώσεων. Τό 'Εγώ άρχίζει τήν όδοιπορία του άνάμεσα στίς ζωές σάν ένα πνεΰμα, "Αριελ ή Πούκ, έπειτα παίζει τό ρόλο τοΰ βωβοΰ προσώπου, εΐναι στρατιώτης ή ύπηρέτης ή παίρνει μέρος στή χορωδία. "Επειτα, καθόσο προοδεύει, παίζει πρόσωπα πού μιλοΰν καί τέλος ρόλους κύριους, πού έναλλάζονται μέ ρόλους άσήμαντους, ώς ότου τελικά νά φύγει άπ'τήν σκηνή, όπως ό μάγος Πρόσπερος".

Καί περνώντας σ'ένα πιό πλατύ σχεδιάγραμμα τής άνθρώπινης έξέλιξης βρίσκομε στή "Μυστική Διδασκαλία" αύτά τά λόγια (Ε΄337-8):

"Ή 'Ανθρωπότητα, άπ'τήν Πρώτη ώς τήν τελευταία, τήν Έβδομη Φυλή, σχηματίζεται άπό μιά μοναδική καί ίδια όμάδα άπό ήθοποιούς πού έχουν κατεβεΐ άπ'άνώτερες σφαΐρες γιά νά κάνουν ένα καλλιτεχνικό γύρο πάνω στόν πλανήτη μας, τή Γή. 'Ο μακρόκοσμός μας κι ό μικρόκοσμός τους ό πιό μικρός, ό άνθρωπος, έπαναλαμβάνουν κ' οί δυό τά ίδια άλληλοδιάδοχα παγκόσμια καί άτομικά γεγονότα σέ κάθε σταθμό όπως σέ κάθε σκηνή καί τό Κάρμα τά όδηγεΐ γιά νά παίξουν ό καθένας τό δικό του δράμα τής ζωής".

Κατά συνέπεια τό Κάρμα εΐναι ή δύναμη πού σπρώχνει πρός τά μπρός καί μάς όδηγεΐ άπ'τή μιά ένσάρκωση στήν άλλη. Κάρμα εΐναι κατά γράμμα "πράξη", "δράση", κ'ή λέξη "δράμα" όπως εΐδαμε, έχει τήν ίδια έννοια. Τά μπερδεμένα νήματα πού σχηματίζουν τή δραματική πλοκή - ή "είμαρμένη" μιάς ένσάρκωσης-γίνονται άπ'τά καρμικά άποτελέσματα τών περασμένων μας σκέψεων, τών συγκινήσεων καί τών πράξεων. 'Απ'τήν άλλη μεριά ή λέξη Δράμα θυμίζει μέ μιά μι - κρή άλλαγή στά γράμματα τό Δάρμα, τό Ντάρμα, πού σχετίζεται μέ τήν έσωτερική αίτία τής έξέλιξης. Τό Ντάρμα ένός άνθρώπου εΐναι ούσιαστικό γιά τή διαγωγή του στή ζωή καί άπό τή σύνθεση τών δυό αύτών δυνάμεων, τοΰ Κάρμα καί τοΰ Ντάρμα, ξεπηδοΰν οί δραματικές συγκρούσεις.

"Οταν τελειώσει ή παράσταση, ό ήθοποιός έγκαταλείπει τό θέατρο γιά νά ξεκουραστεΐ γιά σχετικά άρκετό χρόνο μέσα στήν οίκο - γένειά του καί στούς φίλους του ώς τό άλλο βράδυ πού θά ξαναφα -

νεῖ πάνω στή σκηνή -μεταμορφωμένος σέ μιά πλαστή προσωπικότητα γιά τή διασκέδαση τοῦ κοινοῦ. Τό ἐνδιάμεσο τῆς ἀποχώρησής του στόν δικό του κόσμο μπορεῖ νά συγκριθεῖ μέ τήν εὐλογημένη ἀνάπαυση στό Ντεβαχάν (στόν Παράδεισο), ὅπου ἡ ἄσαρκη ὀντότητα χαίρεται τήν εὐτυχισμένη ἐπικοινωνία μέ ὅλους τούς ἀγαπημένους της.

Στό τέλος τῆς παράστασης τό κοινό φεύγει καί τό θέατρο βυθίζεται στό σκοτάδι τῆς Πραλάγια[1] ὡς τήν καινούργια Ἐκδήλωση τῆς αὐριανῆς βραδιᾶς.

Σπουδαῖο πρόσωπο πού ἔχει σχέση μέ τή δραματική τέχνη εἶναι ὁ κριτικός. Κρίνει τό ἔργο πού παίζεται καί γράφει τήν κριτική του στήν ἐφημερίδα. Μᾶς φέρνει στό νοῦ, ἄν καί βέβαια ἀρκετά ἀόριστα, τούς Κυρίους τοῦ Κάρμα, πού καταγράφουν τίς καλές καί τίς κακές πράξεις κάποιου ἀνθρώπου πάνω στά ἄφθαρτα ἀρχεῖα τά χαραγμένα στίς ἀόρατες πλάκες τοῦ ἀστρικοῦ φωτός. Αὐτές ὁρίζουν τή μοίρα του στήν ἀκόλουθη ἐνσάρκωση- τόν ἑπόμενο ρόλο πού ὁ ἠθοποιός θάχει νά παίξει πάνω στή γήινη σκηνή.

Ὁ ἀπέραντος χῶρος τοῦ σύμπαντος εἶναι τό θέατρο τοῦ Μανβαταρικοῦ[2] Δράματος, ὅπου οἱ ἠθοποιοί εἶναι οἱ Θεοί, οἱ δημιουργικές δυνάμεις μέσα στή Φύση. Ὁ συγγραφέας πού ἐμπνεύστηκε τά γεγονότα πού παίρνουν ζωή πάνω στή σκηνή, πού συνέλαβε τήν ὑπόθεση τοῦ ἔργου, ὀνομάζεται καί αὐτός δραματουργός. Μπορεῖ κανείς νά τόν θεωρήσει ἕνα μικροκοσμικό ἀντικαθρέφτισμα τοῦ Δημιουργοῦ, πού διευθύνει ὅλα τά πράγματα σέ συμφωνία μέ τό Σχέδιο πού ὑπάρχει μέσα στό Θεϊκό Νοῦ.

"Στό μεγάλο μυστήριο, διαβάζομε καί πάλι στή "Μυστική Διδασκαλία", στό μεγάλο δράμα τῆς ζωῆς, πού εἶναι γνωστό μέ τό ὄνομα "Μανβατάρα[2]" ὁ ἀληθινός κόσμος μοιάζει μέ πράγματα βαλμένα πίσω ἀπό μιά ἄσπρη ὀθόνη πού πάνω της σκιές προβάλλονται[3]. Ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων μένει ἀόρατη ἐνόσω τά νήματα πού ὁδηγοῦν στήν ἐξέλιξη τραβιοῦνται ἀπό ἀόρατα χέρια. Οἱ ἄνθρωποι καί τά πράγματα εἶναι μόνο ἀντιφεγγίσματα πάνω στήν ἄσπρη ἔκταση κ'οἱ ἀλήθειες βρίσκονται πίσω ἀπ'τίς παγίδες τῆς Μαχαμάγια, τῆς Μεγάλης Πλάνης" ("Μυστική Διδασκαλία" Α΄ 274-275 ἕκτη ἔκδοση).

Ὅταν ἕνα ἔργο παίζεται πάνω στή σκηνή, εἶναι Μάγια, ἐπίδειξη πλανερή. Μπορεῖ νά παρασταθεῖ μέ σκηνογραφίες πού ἀλλάζουν ὁλοένα καί μέ διάφορους ἠθοποιούς. Μά τό "ἀρχέτυπό" του τό γραμμένο κείμενο, μένει δίχως ἀλλαγή, σέ κατάσταση ἀφηρημένης πραγματικότητας.

---

1. Σημ., μετ. Πραλάγια σημαίνει τό 'Ανεκδήλωτο.
2. Σημ. μετ. Μανβατάρα σημαίνει τήν 'Εκδήλωση.
3. Σημ. μετ. Παράβαλε τήν πλατωνική παραβολή τῆς σπηλιᾶς (Πολιτεία βιβλ. Η΄).

Ἡ θεατρική παράσταση δέν εἶναι παρά ἕνα παιχνίδι καί οἱ Πουράνας[1] γράφουν πώς ἡ Δημιουργία εἶναι μιά διασκέδαση, ἡ Λ ί-λ α[2] τῆς δημιουργικῆς Θειότητας[3].

'Ερμίν Σαμπεταί (Hermine Sabetay).'Από τό γαλλικό θεοσοφικό περιοδικό "Ὁ γαλάζιος Λωτός" ("Le lotus bleu")
Μετάφραση 'Αγλαΐας Ξάννου

ΜΥΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΙΙ: ΠΑΡΑΜΥΘΙ

ΤΑ ΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΡΒΙΣΗ

Τόν καιρό πού ζοῦσε ἀκόμα ὁ Μωυσής, ὑπῆρχε καί κάποιος δερβίσης πού ἄν καί περνοῦσε ὅλες τίς μέρες του κι ὅλες τίς νύχτες του προσκυνόντας τό Θεό δέ μποροῦσε νά νοιώσει τήν παραμικρή πνευματική ἱκανοποίηση. Ὁ καλός αὐτός δερβίσης εἶχε μεγάλη κι ὄμορφη γενειάδα καί ταχτικά τή χτένιζε σταματόντας κάθε τόσο γιά λίγο τίς προσευχές του.

Μιά μέρα πού στήν τύχη συναπαντήθηκε μέ τό Μωυσή τοῦ λέει: "Μεγάλε μου Πασά τοῦ βουνοῦ τοῦ Σινά, σέ παρακαλῶ, σύ πού μέ τό Θεό κουβεντιάζεις κάθε τόσο, κάνε μου τή χάρη νά τόν ρωτήσεις γιατί ὅταν προσεύχομαι δέ νοιώθω καμιά ἀνταπόκριση ἀπό μέρος του κι οὔτε καμιά πνευματική ἱκανοποίηση".

Ἔτσι ὁ Μωυσής τήν πρώτη φορά πού ξανανέβηκε στό βουνό τοῦ Σινά, μίλησε στό Θεό γιά τό δερβίση καί τότες ὁ Θεός τοῦ 'πε κάπως πειραγμένα: "Μπά τίποτα δέ μπορεῖ νά γίνει μ'αὐτόν τό δερβίση γιατί τή γενειάδα του σκέφτεται ὅλη τήν ὥρα".

Μόλις ὁ Μωυσής κατέβηκε ἀπό τό βουνό, πῆγε καί βρῆκε τό Σουφί καί τοῦ 'πε τά μαντάτα.

Σάν τ'ἄκουσε ὁ Σουφί, τόν ἔπιασε μεγάλη ἀπελπισία κι ἄρχισε μέ μανία νά ξεριζώνει τίς τρίχες τῆς γενειάδας του καί νά κλαίει πικρά.

Τότες στό Μωυσή παρουσιάστηκε ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ καί τοῦ 'πε: "'Ακόμα καί τώρα ὁ Σουφί μας τή γενειάδα του σκέφτεται κι ἀκόμα πιό πολύ ἀπό πρίν, μιᾶς καί τρίχα τρίχα τήν ξεριζώνει.

Λοιπόν καί σύ ὦ ἄνθρωπε πού νομίζεις πώς ἔπαψες νά σκέφτεσαι τή γενειάδα σου, δέν κάνεις ἄλλο τίποτες παρά νά βουτᾶς

---

1. Σημ.μετ.'Ιερά 'Ινδικά κείμενα
2. Τό παιχνίδι
3. Αὐτή τή διδασκαλία δίνανε καί τά ἐλευσίνια μυστήρια. Τήν ἴδια ἰδέα ἐκφράζει κι ὁ Ἡράκλειτος λέγοντας πώς ἡ Αἰώνια Δύναμη εἶναι ἕνα παιδί πού παίζει. Εἶναι καί ἡ κεντρική ἰδέα τοῦ ποιήματος τοῦ ἰνδοῦ μυστικοῦ στοχαστῆ καί ποιητῆ Καμπίρ "Τό παιχνίδι τῆς Δημιουργίας"(βλ.Πελεκάν τεῦχος 2β - Ἄνοιξη 1965 - σελ. 22).

στοῦ πόνου τόν ὠκεανό. Σά μπορέσεις νά κοιτᾶς τή γενειάδα σου δίχως καμιά προσκόλληση, τότες μονάχα θά γίνει μπορετό νά διαβεῖς αὐτόν τόν ὠκεανό. Ἄν ὅμως βουτήξεις μέσα μέ τό μυαλό σου στή γενειάδα σου, πολύ θά δυσκολευτεῖς νά βγεῖς ἔξω καί πάλι.

Φαρίντ οὔντ ντίν Ἀττάρ (1119-1229), πέρσης μυστικιστης ποιητής. Μετάφραση Δημήτρη Θεοδωρίδη

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ "ΑΣΚΗΤΙΚΗ" ΤΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο

Ἡ ζωή λοιπόν ἐπάνω στή Γῆ δέν εἶναι σκοπός. Εἶναι μέσον κι'ὄργανο γιά τό Πνεῦμα. Ἐρωτικός ἄνεμος πνέει, ἴλιγγος κυριεύει τά ζωντανά καί τρέχουν ὅλα νά ἑνωθοῦν στή στεριά, στή θάλασσα, στόν ἀέρα καί κάτω ἀπό τό χῶμα, μεταγγίζοντας, ἀπό κορμί σέ κορμί, μιά μεγάλη ἀκατανόητη ἀγγελία. Τά ζῶα δέν ξεύρουν γιατί ἐρωτεύονται, γιατί γεννοῦν, γιατί πεθαίνουν. Μόνον ὁ ἄνθρωπος τώρα, πολύ θαμπά ἀκόμη κι'αὐτός, ἀρχίζει καί μαντεύει γιατί πάλευαν, γεννοῦσαν καί πέθαιναν πρίν ἀπ'αὐτόν τά ζῶα καί τά φυτά. Ναί, μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος κι' ἔχει χρέος, στήν ἀστραπόχρονη στιγμή τῆς ζωῆς του νά ὀρθωθῆ, νά τινάξη ἀπό πάνω του τη νάρκη, τήν τεμπελιά, τή συνήθεια, τήν ὑλική εὐχαρίστηση, κι' ἀμυδρά ἔστω νά συλλάβη τό μεγάλο ὅραμα πού φέρνει μέσα του καί σύμφωνα μ'αὐτό νά ρυθμίση τό στοχασμό καί τήν πράξη του. Ἡ Γῆ ἀγωνίστηκε, πάλαιψε μές στούς αἰῶνες νά συνθέση τη μορφή του στήν ὑπηρεσία τοῦ πνεύματος. Ἱερό χρέος κι' ἀνώτατη εὐθύνη τοῦ κάθε ἀνθρώπου νά τῆς παρασταθῆ στόν ἀγώνα της, νά μή τήν ἀφίση νά γυρίση πίσω στήν ἀσυνειδησία, τό σκότος ἤ καί τό θάνατό της ἀκόμη. (Ὁ Καζαντζάκης πιστεύει πώς μπορεῖ νά συμβῆ ὄχι μόνον παλινδρόμηση στήν ἐξελικτική πορεία ἑνός ἄστρου, ἀλλά καί διάλυση, θάνατος ἀκόμη. Κι' αὐτό ὑπεύθυνα κάθε ἄτομο μέ τόν ἀγῶνα του πρέπει νά τό ἐμποδίζη). "Salvatores Dei ", "Σωτῆρες Θεοῦ", εἶναι οἱ ἄνθρωποι σύμφωνα μέ τήν Ἀσκητική του. Ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται γιά νά σώση τό Θεό (ἐννοεῖ την ψυχή, τόν ἐνδοκόσμιο Θεό), ὄχι ὁ Θεός τόν Ἄνθρωπο. Σώζοντας ὅμως τό Θεό, σώζεται κι'αὐτός ὁ ἴδιος.

Ἡ "Ἀσκητική", βιβλίο πού ὁ Καζαντζάκης ἔγραψε γύρω στά σαράντα του χρόνια, εἶναι ὁ σκελετός πάνω στόν ὁποῖον οἰκοδομήθηκε ὅλο του τό ἔργο. Εἶναι τό φιλοσοφικό του καταστάλαγμα καί τό πιστεύω του, ἕνα πιστεύω σκληρό καί δυνατό στή σύλληψη, κατάλληλο μόνο γιά γενναῖες κι' ἐλεύθερες ψυχές, ἀπρόσιτο στούς μικρούς καί δειλούς.

Ἡ λέξη Ἀσκητική σημαίνει ἄσκηση, ἄθληση, ἀγώνισμα. Στήν περίπτωση αὐτή ἄσκηση γιά ψυχική ἄνοδο κι' αὐτοτελείωση. Μές στήν ψυχή μας συντελεῖται ὁ ἱερός ἀγώνας, ἡ ἐπικοινωνία μέ τό Θεῖον. Ὁ ἀγώνας αὐτός, γιά νά χτίση κανείς τήν ψυχή του, τό

δικό του Θεό, πρέπει νἄναι τό ἱερώτερο χρέος τοῦ κάθε ἀνθρώ - που ὅσο μικρός καί τιποτένιος κι ἄν εἶναι.

Ἡ ἄσκηση ἀρχίζει ἀπό τήν Προετοιμασία,ἕνα προκαταρκτικό στάδιο, ἀπαραίτητο γιά τή συνειδητοποίηση τοῦ μέσα μας Θεοῦ, τῆς φωνῆς τοῦ 'Αόρατου,ὅπως ὁ Καζαντζάκης τόν ἀποκαλεῖ.'Ακο - λουθεῖ ἡ στράτευση στήν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ κι' ἡ πορεία,τό ψυχι-κό ἀνέβασμα,σκαλοπάτι,σκαλοπάτι.'Εγώ - Ράτσα -'Ανθρωπότητα - Γῆς, ὁλοένα καί πλατύτερα ἰδανικά ὑπηρετώντας, φθάνει ὁ ἄνθρω-πος. στήν ὑψηλή ἐκείνη πνευματική κορυφή ἀπ'ὅπου μπορεῖ νά συλλάβει μέσα στούς χώρους τοῦ μυαλοῦ του τό μεγάλο Ὅραμα,τό Θεῖο Σχέδιο,ἔτσι ὅπως παρουσιάζεται καί ξετυλίγεται ἐπάνω στή Γῆ μέ τήν πνοή πού λεμε: Ζωή. Ξαναγεννημένος,πλουτισμένος ἀπό τή Γνώση αὐτή, θά νοιώσει εὐθύς τήν ἀνάγκη νά ἐπιστρέψη πίσω στά φαινόμενα, στήν πράξη, στό καθημερινό, τό ταπεινό καί τό ἀναγκαῖο, γιά νά τό ὑπηρετήση ὅσο μπορεῖ καλύτερα,γιατί ὅλα αὐτά τώρα ἔχουν ἀποκτήσει καινούργια ἀξία καί λάμψη,ὑπόσταση θεϊκή. Κι'ἀφοῦ δώση ὅ,τι μπορέση στήν πράξη καί λυτρώση ἔτσι τόν μέσα του Θεό, θά περάση στόν ἀνώτατο βαθμό τῆς Ἄσκησης, στή Σιγή, μιά κατάσταση πλήρωσης καί ὡριμότητας. Ἡ πέρα ἀπό τή Σιγή κατάσταση δέν μπορεῖ νά περιγραφτῆ μέ λόγια, νά ὑπο - ταχθῆ σέ νόμους, λέγει ὁ Καζαντζάκης.'Απ'ἐκεῖ καί πέρα καθέ - νας ἔχει καί τη λύτρωση τή δική του,ἀπόλυτα ἐλεύθερος.

Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ, πρῶτο στάδιο στήν ψυχική ἄσκηση,εἶναι ἀ - παραίτητη γιά τή συνειδητοποίηση τῆς θείας μέσα μας παρουσίας, οὐσίας καί σκοποῦ τῆς ζωῆς μας.

Μιλᾶμε γιά Θεό, μά πόσοι ἔχουμε ἀκούσει τή φωνή του νά τα-ράζη καί νά συγκλονίζη τήν ὕπαρξή μας; Καί πῶς μποροῦμε νά λυ-τρώσουμε τό Θεό, νά ταυτιστοῦμε μαζί του, ἄν δέν τόν ἔχουμε πρῶτα ἀνακαλύψει;'Αρχή στόν ἀγώνα ἡ αὐτογνωσία.'Αρχή τῆς γνώ-σης ἡ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ὁ ἑαυτός μας ."Ἄναρθρες κραυγές καί σκοτάδια". Φωνάζει ὁ Νοῦς, φωνάζει ἡ καρδιά,ἡ καρδιά ἀπο-θαρρύνεται, φοβᾶται καί γεννάει τήν ἐλπίδα κι'ὁ πειρασμός τῆς ἐλπίδας μᾶς λικνίζει καί μᾶς ἀποκοιμίζει γιά λίγο, ὥσπου νά ξεπηδήση πάλι ἡ ἀγωνία, ὁ φόβος,ἡ νέα ἐλπίδα.'Εσωτερική ἐλευ-θερία κι'ἀπαλλαγή ἀπ'ὅλα. λέγει ὁ Καζαντζάκης. Μή ζητᾶς μέ τό Νοῦ νά βρῆς τήν οὐσία. Ὁ Νοῦς μόνον φαινόμενα μπορεῖ νά συλ-λάβη ποτέ τήν οὐσία. Κι'οὔτε κἄν ὅλα τά φαινόμενα,παρά μόνον τά προσιτά στίς πέντε αἰσθήσεις, πού δέν εἶναι κι'αὐτά τά μό-να δυνατά ἀνθρώπινα. "Μέ πειθαρχία, μέ σαφήνεια καί σκληρότη-τα, νά καθορίσης καί νά παραδεχθῆς τήν παντοδυναμία τοῦ Νοῦ πέρα ἀπό τά φαινόμενα".

Μά δέν εἶναι μόνον ὁ Νοῦς πού φωνάζει. Ἡ καρδιά, αὐτή πε-ρισσότερο ρωτάει,ἀγωνιᾶ καί ζητάει νά βρῆ τήν ἀρχή καί τό τέ-λος τοῦ κόσμου. Ὁ Νοῦς δέχεται τά σύνορα,ἡ καρδιά δέν ἀναγνω-ρίζει σύνορα. Ἡ καρδιά ζητάει νά βρῆ δικαιολογία νά ζήση καί νά βαστάξη τό καθημερινό θέαμα τῆς ἀρρώστειας,τῆς ἀσκήμιας,τῆς ἀδικίας καί τοῦ θανάτου.

Τήν άγωνία αυτή τῆς καρδιᾶς σου ἔχεις χρέος βαθειά,αίματηρά νά τή ζήσης. Δέν κρατάει πολύ,άργά ἤ γρήγορα ἡ καρδιά χάνει τά φτερά της, ξαναπέφτει στίς άλυσσίδες της, τήν κυριεύει ὁ μέγας φόβος. Καλή ἡ στιγμή γιά νά προχωρήσης.Σκότωσε τώρα τήν ἐλπίδα, τόν μεγάλο αὐτόν πειρασμό, γέννημα τοῦ φόβου τῆς καρδιᾶς σου. Μήν πιστεύης· τίποτε,μή φοβᾶσαι τίποτε,μήν ἐλπίζης τίποτε.'Ελευθερώσου ἀπ'ὅλα,δέξου τή ζωή τέτοια ὅπως παρουσιάζεται,ἕνα παράλογο,ἀδικαιολόγητο φαινόμενο."Αλλη ἀπόκριση οἱ σκοτεινές δυνάμεις δέν δίνουν. Μή ρωτᾶς.Μή ζητᾶς νά βρῆς τήν ἀρχή καί τό τέλος τοῦ κόσμου,δέν ὑπάρχει ἀρχή,δέν ὑπάρχει τέλος.Ὑπάρχει μόνον αὐτή ἡ τωρινή στιγμή γιά νά σοῦ ἀνήκη. Χρέος σου νά τή ζῆς, νά τή χαίρεσαι. Νά δίνεσαι σ'ὅλα,στήν ἀγάπη, στόν πόνο,σέ κάθε ἀγώνα.'Εδῶ τό κήρυγμα τοῦ Καζαντζάκη γιά ἐσωτερική ἐλευθερία καί ζωή στό παρόν θυμίζει Κρισναμούρτι.

Η ΠΟΡΕΙΑ

Ἡ ἐσωτερική λοιπόν ἐλευθερία εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση για νά μπορέση ν'ἀπομονωθῆ καί ν'ἀντηχήση μέσα μας ἡ φωνή τοῦ Θεοῦ,τῆς ψυχῆς μας.

'Αφήνεσαι στή ζωή ἐλεύθερος,ἀνεβαίνεις,κατεβαίνεις,ἀκολουθεῖς τό φοβερό ρυθμό της, κι' ἄξαφνα μέσα σου αὐτή ἡ φωνή. Στή χαρά σου,στή θλίψη σου, μέσα ἀπό τήν καθημερινή σου ἀνάγκη αὐτή ἡ φωνή. Μάζεψε ὅλη τή δύναμή σου να τήν ἀκούσης. Εἶναι μιά φωνή πέρα ἀπό τό Νοῦ, πέρα ἀπό τήν καρδιά,πέρα ἀπό σένα τόν ἴδιο.Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ κρίσιμη στιγμή.Εἶναι το σύνθημα τῆς πορείας. Τό ξύπνημα στόν πνευματικό κόσμο."Αν δέν ἀκούσης τή φωνή αὐτή νά σκίζη τά σωθικά σου, μήν ξεκινήσης. Κακολούθησε μέ ὑπομονή τή θητεία σου στό στάδιο τῆς προετοιμασίας κι'ἄφου - γκράσου... Δέν γίνεται κάποτε,στόν ὕπνο,στόν ἔρωτα,στή δημιουργία,σέ μιά ἀφιλόκερδη σου περήφανη πράξη ἤ μέσα σέ βαθειά,ἀπελπισμένη σιωπή, μπορεῖ ν'ἀκούσης τήν κραυγή καί νά ξεκινήσης. Σάν κάποιος μέσα σου ν'ἀγωνίζεται καί σοῦ φωνάζει καί σοῦ δείχνει τό δρόμο πού πρέπει νά πάρης γιά νά τόν σώσης.Νοιώθεις σάν ἀπό τήν ἀπόφασή σου αὐτή θά κρέμεται ὅλη ἡ ζωή τοῦ σύμπαντος. Πηδᾶς στό πλευρό του,ταυτίζεις τή μοίρα σου μαζύ του,ἀρχίζει ἡ φοβερή,ἡ μυστική πορεία (τό ψυχικό ἀνέβασμα).

Π ρ ῶ τ ο σ κ α λ ο π ά τ ι σέ κάθε ψυχικό ἀνέβασμα πάλι τ ό 'Ε γ ώ', ὁ ἑ α υ τ ό ς μ α ς. Μετά τή συνειδητοποίηση τῆς θείας μέσα μας ἐπιταγῆς,ἀγωνιστικό κι' ἀπόλυτα ὑπεύθυνο τό θέλει τό 'Εγώ ὁ Καζαντζάκης.'Εσωτερική ἐπανάσταση κι'ἀλλαγή. Γενική ἐπιστρέτευση σώματος,νοῦ καί καρδιᾶς στην ὑπηρεσία τῆς ψυχῆς,τοῦ θεοῦ τοῦ ἀόρατου.Γύμναζε τό σῶμα σου σάν ἄλογο πολεμικό,λιτό,γερό,πρόθυμο."Αλλο ἄλογο γι'αὐτή τή μάχη δέν ἔχεις.Συντήρησε τό μυαλό σου ἀκοίμητο, λαγαρό,ἀνήλεο νά παλεύη ἀκατάλυτο, νά κατατρώη τό σκοτάδι."Αλλο ἐργαστήρι νά κάνη φῶς τό σκοτάδι δέν ἔχεις.Συντήρησε τήν καρδιά σου φλεγό-

μενη, γενναία, ἀνήσυχη. Ὅλες τίς ταραχές, ὅλες τίς ἀντινομίες τῆς ζωῆς προσπάθησε νά τίς ὑποτάξης στό ρυθμό τῆς κραυγῆς τῆς ψυχῆς πού ἀνηφορίζει. Ξεχνᾶμε ἀπό νάρκη, ἀπό τεμπελιά, ἀπό ὑλική καλοπέραση κι'εὐτυχία, κι'ἡ θεϊκή πνοή μάχεται μέσα μας ἀπεκπισμένα. Μά ὅταν ξυπνήσουμε, ἡ θεία φωνή ξεσκίζει σάν ἀητός τά σωθικά μας. 'Εγώ εἶμαι ὁ Κύριος ὁ Θεός σου. Δέν εἶμαι καταφύγι, δέν εἶμαι σπίτι κι'ἐλπίδα. Δέν εἶμαι πατέρας, δέν εἶμαι γυιός. Εἶμαι ὁ στρατηγός σου. Δέν εἶσαι ὁ δοῦλος μου, οὔτε παιχνίδι στίς ἀπαλάμες μου, δέν εἶσαι φίλος μου, δέν εἶσαι παιδί μου. Εἶσαι ὁ σύντροφός μου στή μάχη. Κράτα γενναῖα τά στενά πού σοῦ ἐμπιστεύτηκα. Χρέος σου νά γίνης στόν τομέα σου ἥρωας.'Αγάπα τόν κίνδυνο. Μάθε νά ὑπακούης, μάθε νά προστάζης, ν'ἀγαπᾶς τήν εὐθύνη. Νά λές ἐγώ μονάχος μου ἔχω χρέος νά σώσω τόν κόσμο, ἄν δέν σωθῆ, ἐγώ φταίω. Νἆσαι ἀνήσυχος, ἀφχαρίστηστος, ἀπροσάρμοστος. Ὅταν μιά συνήθεια καταντᾶ βολική, νά τή συντρίβης... Ποῦ πᾶμε; Θά νικήσουμε ποτέ; Πρός τί ὅλη αὐτή ἡ μάχη; Σώπα. Οἱ πολεμιστές ποτέ δέν ρωτοῦνε..."

Δ ε ύ τ ε ρ ο   σ κ α λ ο π ά τ ι :   Ρ ά τ σ α

Φωτίζοντας τό ἐγώ σου ὁλοένα καί περισσότερο ἀρχίζεις νά βλέπης πώς δέν εἶσαι μόνος. Δέν εἶσαι ἀνεξάρτητος ἀπό τούς προγόνους σου, τούς ζωντανούς καί τούς ἀπογόνους σου. Οἱ νεκροί σου δέν κείτονται στό χῶμα, θρέφεσαι μέ τή σάρκα τους, οἱ ἰδέες καί τά πάθη τους ὁρίζουν τίς βουλές καί τίς πράξεις σου. Καί οἱ μέλλουσες γενεές πάλι δέν σαλεύουν μακρυά ἀπό σένα, ζοῦν, ἐνεργοῦν καί θέλουν μέσα σου..."Εἶσαι σάν ἕνα σῶμα στρατοῦ. Τό πρόσωπό σου πού φωτίζεται αὐτή τή στιγμή εἶναι ἕνα ἀπ'τά πολλά πρόσωπά σου κι'εὐθύς θά σβύση, γιά νά ἀνάφη ἄλλο νεώτερό σου ἀπό πίσω. Ἡ ράτσα σου εἶναι τό μεγάλο σου σῶμα. Ἡ γέννησή σου ἔφερε ἕνα νέο σκίρτημα, μιά νέα ἐπιθυμία, μιά νέα ἰδέα στή μεγάλη καρδιά τῆς ράτσας σου.'Ο Καζαντζάκης ἀναπτύσσει πολύ ζωντανά τό ὅτι ὅλα τά ὑλικά πού μᾶς ἀποτελοῦν, τόσο δηλαδή ἡ ψυχή ὅσο καί τό σῶμα μας, ἔχουν ὅλα τή μακρυά ἱστορία τους, τίποτε μέσα μας δέν εἶναι καινούργιο, ὅλα ἀνασυνθέτονται σέ κάθε νέα μορφή γιά ἐξέλιξη.'Επίσης λέγοντας ράτσα ἐννοεῖ ἕνα σταθμό, ἕνα ἰδανικό ἔξω ἀπό τό 'Εγώ, πλατύτερο, ὅπως οἰκογένεια, πατρίδα κλπ.

Ὅπως μάχεσαι γιά τό μικρό σου ἐγώ, πολέμα καί γιά τό μεγάλο. Πολέμα ὅλα τά κορμιά τῆς ράτσας σου νά γίνουν δυνατά, γερά, πρόθυμα. Νά φωτιστῆ ὁ νοῦς τους, νά κτυπάη ἡ καρδιά τους φλεγόμενη, γενναία, ἀνήσυχη. Πρῶτο σου χρέος νά φωτίσης τήν ὁρμή τῶν προγόνων σου, δεύτερο νά συνεχίσης τό ἔργο τους, νά παραδώσης στό γυιό σου τή μεγάλη ἐντολή νά σέ ξεπεράση. Τήν ταυτότητα αὐτή μέ τή ράτσα σου βαθειά νά τή ζήσης, ὄχι μόνον σάν ἰδέα, ἀλλά σάν σάρκα κι'αἷμα σου.

'Α ν θ ρ ω π ό τ η τ α,   τ ρ ί τ ο   σ κ α λ ο π ά τ ι.

"Εσπασες τή φυλακή τοῦ 'Εγώ σου,ταυτίστηκες μέ τή ράτσα σου,καί νά εὐθύς ὅλες οἱ φυλακές μιά-μιά ὑποχωροῦν,ὅλες οἱ ράτσες-ἄσπροι,κίτρινοι,μαῦροι- ἔρχονται νά ἑνωθοῦν μαζύ σου."Ολος ὁ ἀγώνας τοῦ ἀνθρώπου συμπυκνώνεται στήν καρδιά σου.

Ζῆσε βαθειά ὅλον τόν ἀγωνιζόμενον ἄνθρωπο."Ελεος νά σέ κυριέψη γιά τό πλάσμα αὐτό πού ξεκόρμισε ἕνα πρωΐ ἀπ'τούς πιθήκους ἀνυπεράσπιστο κι'ἀγωνίζεται νά ρυθμίση τίς ἄναρθρες κραυγές του. Δέν ξέρει καλά ἀπό ποῦ ἔρχεται, γιά ποῦ τρέχει.Βλέπει πώς τρέχει γιά νά πεθάνη,μά δέν μπορεῖ νά σταματήση σπρωγμένο ἀπό μιά φοβερή ἀκατάλυτη δύναμη.'Αναση κώσου μιά στιγμή ἀπ'τό κορμί σου,κύτταξε πίσω στούς αἰῶνες τήν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου. Χλόη ἀνεβαίνουν ἀπό τά χώματα οἱ γενεές καί ξαναπέφτουν στά χώματα.Κύματα σκοτεινά,πηχτά,ὅλο αἷματα οἱ αἰῶνες ἀνεβοκατεβαίνουν,καταβόθρες ξαφνικά ἀνοίγονται,λαοί γκρεμίζονται ,προστάγματα ἀκούγονται δίχως συνοχή,δίχως νόημα.Τό ἀνθρώπινο κοπάδι ταράζεται,σκορπίζει,κυνηγημένο ἀπό τυφλές,ἀχόρταγες δυνάμεις,χωρίς καρδιά,χωρίς ἔλεος.'Αγνάντευε τό σκοτεινό αὐτό πέλαγος χωρίς νά τρεγκλίζης,πολέμα νά δώσης νόημα στ'ἀσυνάρτητα παλέματα τοῦ ἀνθρώπου.'Ανακύκλωσε σ'ἕναν αἰῶνα,σέ δυό, σέ δέκα, σ'ὅσους ἀντέχεις,τήν πορεία τοῦ ἀνθρώπου μέσα στό χρόνο.Βυθίσου στό ὅραμα τοῦτο μέ ὑπομονή,μέ ἀγάπη,ὥσπου σιγά-σιγά νά φωτιστοῦν οἱ ἀγωνιζόμενοι,νά σμίξουν στήν καρδιά μας, ν'ἀναγνωριστοῦν ὅλοι τους πέρα γιά πέρα ἀδελφοί σου. (Συνεχίζεται).

ΑΠΟΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥ ΝΤΥΑΜΕΛ

Α΄ Ο ΜΟΙΡΑΣΜΕΝΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

'Ο ὄμορφος ὁ θρύλος γιά τό πλήθεμα τῶν ψωμιῶν εἶναι θαῦμα μονάχα στόν κόσμο τῆς υλης, ὅπου θέλουνε καί καλά καί σώνει νά τόν ἀπομονώνουνε. Μά τ'ἀπέραντο τό πλήθεμα πού γίνεται στίς τροφές τίς ψυχικές εἶναι καθημερινό μας θέαμα,εἶναι χαρά μας, μᾶς ψυχώνει.

'Αστράφτει τό θάμα κάθε μέρα μπροστά μας.'Ο κάθε πλοῦτος μοιάζει ν'αὐγατίζει ἅμα γίνεται κοινό χτῆμα."Οσο πιό πολύ διαδίνεται μιά ἀλήθεια,τόσο μεγαλύτερη γίνεται ἡ ὀμορφιά της κ'ἡ γοητεία της, μέ κάποιον τρόπο κ'ἡ ἀποτελεσματικότητά της.'Εκατό λαῶν λατρεία π'ἀγκαλιάζει ἕνα πίνακα τοῦ Ντά Βίντσι,ἕνα τραγούδι τοῦ Γκλούκ,μιά λέξη τοῦ Σπινόζα,δέν τούς κομάτιασε αὐτούς τούς πανώριους θησαυρούς.Τούς ἔδωσε πιότερη σπουδαιότητα καί λάμψη.Ξετύλιξε,πραγμάτωσε ὅλη τή χαρά πούχανε μέσα τους φυλαμένη."Εχουνε τόσο δυνατή φεγγοβολιά οἱ μεγάλες ἰδέες. Περνᾶνε τό χῶρο καί τό χρόνο σάν τίς χιονοστιβάδες,πού συνεπαίρνουνε ὅ,τι ἀγγίζουνε.Εἶναι τά μόνα πλούτια πού μοιράζονται δίχως νά χωριστοῦνε σέ κομάτια.

Β΄ ΚΑΤΟΧΗ ΘΑ ΠΕΙ ΓΝΩΣΗ

Ἡ κατοχή τοῦ κόσμου εἶναι ζήτημα ἔντασης στή γνώση. Δέν κατέχουμε στήν ἐπιφάνεια, κατέχουμε στό βάθος. Μά μόνο τό πνεῦμα μπαίνει στό βάθος καί γιά τό πνεῦμα δέν ὑπάρχει φραγμός.

Πολλοί ἄνθρωποι, πού ὁ νόμος τούς ἀναγνωρίζει τό δικαίωμα νά κατέχουν ἐπίσημα καί βάναυσα ἕνα ἄγαλμα, μιά δαχτυλιδόπετρα, ἕνα ὄμορφο ἄλογο ἤ μιά ἐπαρχία, καταστικοτώνονται νά παίξουν ἕνα ρόλο πού σέ κανέναν ἄνθρωπο δέν ἔχει δοθεῖ ἡ ἐντολή νά τόν παίξει. Κάθε στιγμή παρατηροῦνε μέ πικρα πώς ἄνθρωποι πού δέν ἔχουνε κανένα νομικό δικαίωμα σέ τοῦτα τά ὑλικά ἀγαθά παίρνουν ἀπ'αὐτά εὐτυχία μεγαλύτερη ἀπ'τήν ἀπόλαφη τή δικιά τους, ἀπ'τήν ἀπόλαφη τοῦ πανίσχυρου κυρίαρχου. Νιώθουν, ἄς ποῦμε, συχνά πώς ὁ φίλος τους καλύτερα καταλαβαίνει τά ὡραῖα τους ταμπλώ, πώς ὁ ὑπηρέτης τους καλύτερά τους ξέρει νά ἐχτιμήσει τό σταῦλο τους. Πώς τό τοπίο τους δίνει σέ κάποιο διαβάτη χαρά πιό γνήσια παρά σ'αὐτούς καί πιό φρέσκες ἰδέες. Ἐκδικιοῦνται μπερδεύοντας πεισματικά τή χρήση μέ τήν κατοχή.

Ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε πώς ὁ πλούσιος ἀπαρνιέται τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀπαρνιέται κι ἄλλα πράματα. Γιατί ἄν κλείνεται μές στούς ἀλαζονικούς τοίχους του, παρατάει τό θαυμάσιο σύμπαν γιά ἕνα καί μόνο φίχουλο. Κι ἄν πολύ σωστά εἶναι περίεργος νά τό γνωρίσει τό σύμπαν κ'εἶναι σέ θέση τό νόημά του νά τό ἐχτιμήσει, πῶς μπορεῖ νά στερεῖ ἀπ'τῶν ἄλλονῶν τή θέα ἕνα κομάτι καί νά μήν ἐγκληματεῖ;

Γ΄ ΣΚΟΡΠΙΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

α. Ὁ κόσμος προσφέρνεται σ'ὅλους τούς ἀνθρώπους γιά νά τόν πάρει στήν κατοχή του ὁ καθένας τους μέ ὁλονῶν τή βοήθεια.

β. Δέν πρέπει νά χάνουμε τήν ἐπαφή μέ τό σύμπαν ἄν θέλουμε νά ἔχει ἡ ζωή μας τήν εὐλογία τῆς Θείας Χάρης.

γ. Τό ζήτημα δέν εἶναι νά ξεχνᾶμε τή ζωή, εἶναι πολύ ὡραία καί πολύ ζηλευτή. Τό ζήτημα εἶναι νά τήν κάνουμε πλατιά καί γόνιμη.

δ. Ἡ ἀλήθεια φέγγει μέσα σ'ὅλα τά φιλοπράματα τοῦ κόσμου. Πρέπει φλογερά νά τή θωροῦμε σά φῶς ἀνάμεσα στά κλαριά καί νά βαδίσουμε. Βῆμα βῆμα θά γνωρίσουμε τή φωτοβολή τή θαμπωτικιά.

Ζώρζ Ντυαμέλ (Georges Duhamel: 1881-1966)[1]
Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

---

1. Γιά τό Ντυαμέλ βλ. προηγούμενο Δελτίο (ἀρ.32-Φθινόπωρο 1966) σελ.48

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ

ΜΙΓΚΕΛ ΝΤΕ ΟΥΝΑΜΟΥΝΟ

Τή στερνή μέρα τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1936 ἔπαψε νά χτυπάει μιά μεγάλη καρδιά, ραγισμένη ἀπό τόν πόνο γιά τόν κατατρεγμό τοῦ ἀνθρώπου καί γιά τόν ξεπεσμό τῆς ἀνθρωπιᾶς. Μιά καρδιά φλογερή πού συντροφικά μέ τό νοῦ στοχαζότανε καί τόν φλόγιζε. Ἡ καρδιά τοῦ Μιγκέλ ντέ Οὐναμοῦνο(Miguel de Unamuno), τοῦ ἐξαίρετου ἱσπανοῦ λογοτέχνη, τοῦ ὁλοζώντανου στοχαστῆ, τοῦ διαλεχτοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

Πέθανε φυλακισμένος μέσα στό σπίτι του ἀπό τό Φράνκο, Διωγμένος ἀπό τό Πανεπιστήμιο τῆς Σαλαμάνκας, αὐτός, ὁ σοφός καθηγητής, ὁ πρύτανης, ὁ ἄξιος πνευματικός ἡγέτης της νέας γενιᾶς. Προπηλακισμένος ἀπό τά φερέφωνα τῆς δικτατορίας, ἔχοντας ἀκόμα στ' αὐτιά του τούς ἀντίλαλους ἀπό τά οὐρλιαχτά τους: "Θάνατος στόν Οὐναμοῦνο!". Τιμωρημένος γιατί εἶχε τήν τόλμη ν' ἀποδοκιμάσει τήν ἀντεπανάσταση ἐνῶ πρωτύτερα στήριξε ἐλπίδες σ' αὐτή καί τήν ἐπιδοκίμασε. Βαθιά πικραμένος γιά τήν τραγωδία τῆς Ἱσπανίας.

Δέν ἦταν ἡ πρώτη φορά πού ἀκριβοπλήρωνε τίς φιλελεύθερες ἰδέες του καί τ' ἀνθρωπιστικά του ἰδανικά. Στά 1910, εννιά χρόνια ἀπό τότε πού διορίστηκε πρύτανης, τόν ἔπαψε ἡ ἱσπανική κυβέρνηση. Στά 1924 ὁ Πρίμο ντέ Ριβέρα τόν ἐκτόπισε στή Φουερτεβεντούρα, τό πιό ἄξενο ἀπ' τά Κανάρια νησιά. Τοῦ δόθηκε χάρη, μά τήν ἀρνήθηκε. Προτίμησε νά δραπετέψει στή Γαλλία κ' ἔμεινε στό Παρίσι ἕξη χρόνια ἐξόριστος. Ξαναγύρισε στήν πατρίδα

του όταν έπεσε ή δικτατορία τοῦ Πρίμο ντέ Ριβέρα.Κι άμα παραιτήθηκε ό 'Αλφόνσος Γ', ό Ούναμοῦνο ξαναπῆρε τή θέση του στό Πανεπιστήμιο."Εκανε καί δυό χρόνια άνεξάρτητος βουλευτής στό Δημοκρατικό μέτωπο.

Φιλόλογος,έλληνιστής,μελετητής τῆς ίσπανικῆς λογοτεχνίας καί τῆς νοτιοαμερικανικῆς.Δημοσιογράφος,κριτικός,δοκιμιογράφος, μυθιστοριογράφος,διηγηματογράφος,θεατρικός συγγραφέας,ποιητής. 'Ακούραστος διαβαστής.Σπουδαστής όλη του τή ζωή.

Μᾶς δίνει στά 1913 μιά μεγάλη λίστα μέ άγαπημένους του συγγραφεῖς άπό διάφορες χῶρες,παλιούς καί νέους.'Ανάμεσα σ'άλλους βρίσκονται κεῖ ό Μάρκος Αύρήλιος,ό Πασκάλ,ό Ρουσώ,ό Σατωμπριάν,ό Κλάϊστ,ό Λενάου,ό Τόμφον,ό Λεοπάρντι.Συχνά άναφέρει ό Ούναμοῦνο παλιούς μυστικούς,τόν 'Απόστολο Παῦλο,τόν "Αγιο Αύγουστίνο,τό Λακτάντιο,τόν "Αγιο'Αθανάσιο,τόν Τερτυλλιανό,τόν "Αγιο 'Ιωάννη τοῦ Σταυροῦ,τό Λούϊς ντέ Λεόν,τήν 'Αγία Αίκατερίνη τῆς Σιέννας.Πολύ θαυμάζει κεῖνο τόν παράξενο τό γάλλο ρωμαντικό τό Σενανκούρ,τό συγγραφέα τοῦ ""Ομπερμαν".Καί τόν τόσο βαθιά πνευματικό έλβετό φιλόσοφο καί λογοτέχνη τόν 'Αμιέλ. Καί τόν πορτογάλο τό λυρικό ποιητή τόν 'Αντέρο Κεντάλ,πού ἦτανε μυστικιστής καί στοχαστικός κ'έπαναστατικά φιλελεύθερος. "Οσο γιά τό μεγάλο δανό φιλόσοφο τό Σόρεν Κίρκεγκωρ,τό ριζοσπάστη θεολόγο,τόν πατέρα τοῦ ύπαρξισμοῦ,τόσο ένθουσιασμό ένιωθε γι' αύτόν,πού θέλησε νά μάθει τή δύσκολη γλώσσα του γιά νά τόν διαβάσει στό πρωτότυπο.

"Ολο τό έργο τοῦ Ούναμοῦνο,καί τό πεζό καί τό έμμετρο,μποροῦμε νά τό ποῦμε αύτοβιογραφικό.'Εξομολογητικά αύτοβιογραφικό κι όχι άφηγηματικά. Μέ τήν έννοια πού λέμε αύτοβιογραφικό τό έργο τοῦ 'Απόστολου Παύλου,τοῦ 'Αγίου Αύγουστίνου,τῆς 'Αγίας Θηρεσίας τῆς "Αβιλας, τοῦ Ρουσώ,τοῦ Ντοστογέβσκι."Οπως γι'αύτούς έτσι καί γιά τόν Ούναμοῦνο τά έξωτερικά περιστατικά δέν έχουνε σημασία τόση όση έχει τό τί γίνεται μέσα στήν ψυχή,ή άνταπόκριση τοῦ άνθρώπου στήν ίδια του τήν ύπαρξη.Τό έργο τοῦ ίσπανοῦ συγγραφέα τό άποτελοῦν έσωτερικοί μονόλογοι.Αύτοδιαλόγους τ'άρεσε νά τούς λέει.Εἶναι φλογεροί διάλογοι άνάμεσα στήν καρδιά καί στό νοῦ. 'Ο Ούναμοῦνο άνήκει στήν παράδοση τοῦ Πασκάλ.Πιστεύει κι αύτός πώς έχει κ'ή καρδιά τή λογική της. Καί λειτουργεῖ κ'ή δικιά του ή σκέψη μέ πάθος,πυρετικά, όπως τοῦ Πασκάλ. Γράφει κι αύτός σελίδες πύρινες.

Βασική του ίδέα εἶναι ότι στή ρίζα τῆς άνθρώπινης ύπαρξης εἶναι μιά άσβηστη δίψα γιά τήν άθανασία καί γιά τό Θεό. Κι ότι συνυπάρχει μέ τό πάθος γιά τά πράματα τά ύλικά, τά χεροπιαστά. Πρωταρχική πραγματικότητα δέν εἶναι μήτε ή ύλη μήτε τό πνεῦμα. Εἶναι ή θέληση γιά ύπαρξη. 'Απ'αύτή τή θέληση ύφαίνονται τά αίσθήματά μας καί οί ίδέες μας, οί άγωνίες μας καί οί θρίαμβοί μας. Κ'ή λαχτάρα γιά τήν αίωνιότητα τήν αίσθητή, έπειδή μπροστά της άνοίγονται δρόμοι καί δρόμοι, γίνεται ύπαρ-

ξιακή άγωνία, γίνεται σπαραγμός. Παίρνει τή μορφή τῆς τραγικῆς αἴσθησης τῆς ζωῆς. Τραγικῆς μέ τήν ἔννοια τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, τήν ἔννοια τῆς σύγκρουσης μέ τή μοίρα.

"Ἡ τραγική αἴσθηση τῆς ζωῆς" εἶναι κι ὁ τίτλος τοῦ πιό σημαντικοῦ καί τοῦ πιό ἀντιπροσωπευτικοῦ ἔργου τοῦ ἱσπανοῦ στοχαστῆ, πού δέν εἶναι εὔκολο νά τό κατατάξουμε σ'ἕνα ὁρισμένο εἶδος τοῦ γραφτοῦ λόγου.

Ὁ Οὐναμοῦνο δέν παραδέχεται πώς ἡ συλλογιστική σκέψη εἶναι τό κορύφωμα τῆς ἀνθρώπινης ὀντότητας. Πιστεύει πώς πάνω ἀπό τή διανόηση ζεῖ ἡ ἀγωνία καί ἡ ἀγάπη. 'Αντιπροσωπεύει στήν 'Ισπανία τήν ἀντίδραση κατά τοῦ ὀρθολογισμοῦ, πού τόν ἴδιο καιρό τήν ἀντιπροσωπεύουνε στή Γαλλία ὁ Σάρλ Πεγκύ κι ὁ 'Αντρέ Ζίντ, στήν 'Αγγλία ὁ Γκίλμπερτ Κήθ Τσέστερτον, στήν 'Ιταλία ὁ Τζοβάννι Παπίνι. Δέ θέλει νά σταθεῖ στό παρατηρητήριο καμιᾶς θεωρίας πού καταπιάνεται νά τά ἐξηγήσει ὅλα. 'Αποκλείει κάθε δογματισμό καί κάθε ἕτοιμο ἀποκρυσταλλωμένο σύστημα. 'Αρνιέται νά βασιστεῖ στίς ἀφηρημένες ἔννοιες τῆς λογικῆς. Βρίσκει πώς παραεῖναι ξεκάθαρες, λαμπικαρισμένες. Πώς εἶναι τεχνητές, κι ἄψυχες, ὅμοιες μέ τ'ἀποστάγματα καί τά συνθετικά μοντέλα τά φτιαγμένα στά ἐργαστήρια 'Αποξενωμένες ἀπό τήν πολύπλοκη πραγματικότητα. Πώς καθόλου δέν ἀντιπροσωπεύουνε τό κύριο, τήν οὐσία, ὅπως βεβαιώνουνε πολλοί. Γιατί ξεφεύγουν ἀπ'τή ζωή κ'ἡ ζωή τούς ξεφεύγει. Δέ μιλάει στήν καρδιά του ἡ ἱστορική ἰδέα τῆς 'Ισπανίας, ἡ ἐπίσημη καί κρύα. Ζεστή πραγματικότητα εἶναι γι'αὐτόν ὁ λαός τῆς 'Ισπανίας, πού παλεύει μέ τό χῶμα της, πεινάει κι ὀνειρεύεται. Δέν τόν τραβάει τόν Οὐναμοῦνο καμιά ἀπρόσωπη ἰδέα τοῦ Θεοῦ. Λαχταράει γιά τή μυστικιστική ἐλπίδα τῶν θνητῶν πού πᾶνε νά μιλήσουνε γιά τό Θεό καί μεταχειρίζονται καυτές εἰκόνες γήινες, σαρκικές.

Οἱ ἰδέες, λέει, εἶναι μορφές πού κρύβουν ἀπ'τόν ἄνθρωπο τήν ἀρχέγονη, τήν πρωταρχική του ἀγωνία. Τόν κάνουνε νά ζεῖ μόνο στήν ἐπιφάνεια τῆς ζωῆς. Οἱ ἰδέες πού σχηματίσαμε καί τά αἰσθήματα πού ἔχουμε εἶναι τά μαθήματα πού μάθαμε. 'Αληθινή ζωή εἶναι ν'ἀντικρύζουμε νέες ἰδέες, νά δοκιμάζουμε νέες συγκινήσεις. Ἡ ἀληθινή ζωή εἶναι ὁ ἀνέκφραστος ὁ ἐσωτερικός βρασμός τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Οὐναμοῦνο, ὅπως πρίν ἀπ'αὐτόν ὁ Κίρκεγκωρ, ὅπως ὕστερα ἀπ' αὐτόν ὁ Μαλρῶ, ὁ Σάρτρ κι ὁ Καμύ, παίρνει γιά βάση τόν ἄνθρωπο. Τόν ἄνθρωπο, πού παραδέρνει μέσα στόν ὠκεανό τῆς ὕπαρξης, μέσα σέ μιά περιπέτεια πού τοῦ εἶναι ἄγνωστη ἡ ἀφετηρία της, ἄγνωστο καί τό τέρμα της. Πού παλεύει ἔχοντας γιά γροθιές τίς πράξεις του, τά πάθη του, τίς ἐφήμερες θεωρίες του.

Ὁ ὅρος ὑπαρξισμός ἐπινοήθηκε ἀργότερα. Ἄλλο νόημα δέν ἔχει παρά νά περιγράφει τή στάση πού παίρνει ὁ ἄνθρωπος ἅμα νιώσει πόσο πλατύτερο πρόβλημα εἶναι ἡ ὕπαρξή του ἀπ'ὅσο ἡ σκέψη του κι ὅλες του οἱ δυνάμεις τοῦ ἐπιτρέπουνε νά συλλάβει. Τό ὑπαρξιστικό ρεῦμα σκέψης, πού καί στήν ἀρχαία ἑλληνική φιλοσοφία τό

βρίσκουμε νά κυλάει -στούς σοφιστές καί στό Σωκράτη- καί στήν Π. Διαθήκη -στόν "'Ιώβ"- εἶναι ἀντίδραση τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἀνθρώπου ἐνάντια στίς ἀκρότητες τῆς φιλοσοφίας τῶν ἰδεῶν καί τῆς φιλοσο - φίας τῶν πραγμάτων. Καί ἴσαμε σήμερα κατηγορεῖ παλιότερες καθιερωμένες φιλοσοφίες ὅτι δέν προσέξανε ἀρκετά τόν ἄνθρωπο κι ἀπασχοληθήκανε βασικά μέ τόν κόσμο. Ἔτσι εἶχε ἀντιτάξει ὁ Σωκράτης τήν ἐσώψυχη ἐπιταγή "γνῶθι σαυτόν" στίς κοσμολογικές θεωρίες τῶν ἰώνων φιλοσόφων. Τό μήνυμα τῆς φιλοσοφίας τῆς ὕπαρξης εἶναι πώς πρέπει ν'ἀγωνιστεῖ ὁ ἄνθρωπος γιά νά φτιάξει τήν προσωπικότητά του, γιά νά κάνει βαθύτερη τή συνείδησή του, πλατύτερο τόν πνευματικό του ορίζοντα. Γιά νά γίνουν οἱ δυνατότητές του πραγματι - κότητες. Καί φτιάχνοντας τόν ἑαυτό του τό ἄτομο φτιάχνει τό σύνολο κ' ἔτσι τό σύνολο πιό ἀποτελεσματικά φτιάχνει τό ἄτομο. Ὁ καθένας γιά ὅλους κι ὅλοι γιά τόν καθένα. Κάλεσμα στήν ἐσωτερικό - τητα καί στήν αὐτοδημιουργία κάνει ἡ ὑπαρξιακή φιλοσοφία, ὅμοιο μέ τό κάλεσμα τῶν Στωικῶν στήν αὐτοδημιουργία καί στόν ἀγώνα ἐ - νάντια στή μοίρα. Εἶναι φιλοσοφία ἀντιμοιρολατρική, ἀντιντετερ - μινιστική. Πιστεύει στήν ἀπελευθεωτική καί δημιουργική δύναμη τῆς θέλησης. Κι ἀπ'αὐτή τήν ἄποψη μποροῦμε νά ποῦμε τόν Οὐναμοῦνο ὑπαρξιστή.

Σ' ἕνα βαρυσήμαντο ἔργο του, στήν "Οὐσία τῆς Ἱσπανίας", πλαταίνει τό θέμα του, τό πρόβλημα τῆς ἀναγέννησης τῆς χώρας του, τό ἐθνικό πρόβλημα πού φλόγισε τή "γενιά τοῦ 1898", ἀπό τότε πού - χασε ἡ Ἱσπανία τήν Κούβα. Τό μεταμορφώνει σέ πρόβλημα παγκόσμιο, στό πρόβλημα τῆς ἀναγέννησης τοῦ ἀνθρώπου. "Πῶς θά φτιάξουμε, ἔλεγε, τούς ἄλλους, ἄν δέ φτιάξει ὁ καθένας μας τόν ἑαυτό του;" Αὐτός ὁ βάσκος ὁ γεννημένος στό Μπιλμπάο, αὐτός ὁ λάτρης τῆς "ἱσπανικότητας", ξέρει σάν καλός χημικός τοῦ πνεύματος πού εἶναι, ὅπως λέει ὁ βιογράφος του ὁ 'Αλμπερές, νά ξεχωρίζει ἀπό τίς ἰδιαίτερες καί περίπλοκες ἐθνικές συνθέσεις τά ἁπλά στοιχεῖα, πού εἶναι πανανθρώπινα. Γιατί λάτρεφε τήν ἀληθινή ψυχή τῆς Ἱσπανίας κι ὄχι ἀφηρημένες "Μεγάλες 'Ιδέες". Τόν συγκίνησε "ὁ ἄνθρωπος μέ σάρκα καί ὀστά"[1] κι ὄχι τά εἴδωλα. Μιλώντας γι'αὐτούς πού λένε πώς εἶναι θιασῶτες τῆς παράδοσης τούς κατηγορεῖ πώς δέ βλέπουνε τήν παράδοση τήν πραγματική, πού ζεῖ ἀπό αἰώνα σέ αἰώνα, πώς μόνο τήν ἀνυπόστατη σκιά της βλέπουνε στούς περασμένους καιρούς.

'Εξαιρετικά ἀξιοπρόσεχτο ἔργο του εἶναι "Ἡ ζωή τοῦ Δόν Κιχώτη καί τοῦ Σάντσο Πάνσα. Πρωτότυπος εἶναι ὁ τρόπος πού καταπιά - νεται μέ τό πιό ξακουστό ἱσπανικό λογοτέχνημα. Δέν τόν ἐνδιαφέ - ρει τί ἤθελε νά πεῖ ὁ Θερβάντες, τόν ἐνδιαφέρει τί ἔγινε ὁ ἥρωας τοῦ ἔργου στίς ὑστερότερες ἐποχές. Ὁ Θερβάντες τόν γέννησε τό ΙΖ΄ αἰώνα γιά τήν Ἱσπανία τοῦ ΙΖ΄ αἰώνα, μά ὁ Δόν Κιχώτης ἔζησε ἀνεξάρτητη ζωή ἀπό τότε ὡς σήμερα καί ταξίδεψε σ'ὅλη τή γῆ. Ἔγινε ζωντανός μύθος, συμβολική μορφή, κ'ἔθρεψε τή μνήμη καί τή φαντασία τῶν ἀνθρώπων. Τή φαντασία ἴσα ἴσα συμβολίζει, τήν τολμηρή

1, Βλ. τό ἀπόσπασμα ἀπό τήν "Τραγική αἴσθηση τῆς ζωῆς" δημοσιευμένο στό τεῦχος 32 (Φθινόπωρο 1966) σελ. 5

κι ἀνυπόταχτη, τή φλογερή καί φτερωτή, σέ ἀντιδιαστολή καί σέ σύγκρουση μέ τόν κοινό νοῦ, τόν πεζό καί χλιαρό ὑπηρέτη της, πού ὅλο γυρεύει νά τῆς βάλει φρένο καί πού δέ θέλει νά ξεμακραίνει ἀπό τούς πατημένους δρόμους τῆς καθημερινότητας καί τῆς συμβατικότητας καί τῆς συνθηκολόγησης, γιατί φοβᾶται τήν περιπέτεια καί τή γελοιοποίηση.

'Αλήθεια θρέφουνε γενιές καί γενιές νεώτερες μῦθοι τοῦ παλιοῦ καιροῦ. 'Αρχαῖοι μύθοι, ὅπως τοῦ 'Οδυσσέα ἤ τοῦ Προμηθέα ἤ τοῦ Οἰδίποδα ἤ τοῦ Πυγμαλίωνα, μῦθοι μεσαιωνικοί, ὅπως τοῦ Φάουστ, ξεκορμίζοντας ἀπό συνθῆκες ἀλλοτινές περνᾶνε ἀπό ἐποχή σέ ἐποχή, πολλές φορές μέ ἀλλαγμένες περιπέτειες, πολλές φορές μέ ἀλλαγμένα ὀνόματα. 'Ενσωματώνονται σέ συγκροτήματα ἀπό ἰδέες καί γνώσεις νεώτερου κόσμου, ἀνταποκρίνονται σέ καινούργιες ἐμπειρίες. Τούς φωτίζει μέ τό δικό της τό φῶς ἡ μιά φιλοσοφία ἤ ἡ ἄλλη. Γίνονται πρωτεϊκοί οἱ μύθοι χάρη στήν πολυδυναμία τους.

Μεταφορά ἀρχαίου μύθου στίς συνθῆκες τῆς σύγχρονης ἐποχῆς ἔκανε ὁ Οὐναμοῦνο στό πυρετικό τό θεατρικό ἔργο πούγραφε μέ τόν τίτλο "Φαίδρα". Ἔχει τήν ὑπόθεση τοῦ "Ἱππόλυτου" τοῦ Εὐριπίδη, πού μέ τίτλο τ'ὄνομα τῆς ἡρωίδας τήν πραγματεύτηκε κι ὁ Ρασίν κι ἀργότερα ὁ ντ''Αννούντσιο.

Σ'ὅλο τό μεγάλο μυθιστοριογραφικό καί διηγηματογραφικό ἔργο του, ἄν ἐξαιρέσουμε τά δυό πρῶτα του μυθιστορήματα, τήν "Εἰρήνη μέσα στόν πόλεμο" καί τό "Ἔρωτας καί παιδαγωγική", καθρεφτίζεται ἡ ἰδέα πώς ἡ ζωή εἶναι καί τραγωδία καί ὄνειρο. Ἰδέα πού θυμίζει τό δραματικό ἔργο τοῦ Καλντερόν "Ἡ ζωή εἶναι ὄνειρο" καί τό Σαίξπηρ, πού εἶπε πώς εἴμαστε φτιαγμένοι ἀπό τή στόφα πού γίνονται τά ὄνειρα. Ὁ διπλός αὐτός χαραχτήρας τῆς ζωῆς ἔντονα χρωματίζει τήν "Καταχνιά" καί τή "Θείτσα Τούλα", ὅπου μέ αἴσθημα δυνατό, μά συγκρατημένο, χωρίς διαχύσεις, καί μέ ὕφος λιτό διηγιέται ὁ συγγραφέας δραματικές ἱστορίες.

Λιγόλογη καί λιτή εἶναι καί ἡ ποίησή του[1]. Γυμνή ἀπό στολίδια τή θέλει, δίχως τῆς μουσικότητας τή γοητεία. Γιά νάχει πλέρια διαφάνεια. Γιά νάναι ζωή, ὅπως αὐτός θέλει νά τή βλέπει τή ζωή, ἀστόλιστη, ξέσκεπη, γιά νά μήν κρύβεται ἡ ἀλήθεια της.

Σ'ἕνα σπουδαῖο βιβλίο του μέ φιλοσοφικό περιεχόμενο, στήν "'Αγωνία τοῦ Χριστιανισμοῦ", λέει πώς εἶναι θρησκεία του νά γυρεύει τήν ἀλήθεια στή ζωή καί τή ζωή στήν ἀλήθεια. Πώς θέλει ἀδιάκοπα κι ἀκούραστα νά παλεύει μέ τό μυστήριο. 'Από τήν ὥρα πού χαράζει ἡ αὐγή ὡς τήν ὥρα πού πέφτει ἡ νύχτα νά παλεύει μέ τό Θεό, ὅπως λέει ἡ Βίβλος πώς πάλεψε ὁ 'Ιακώβ.

Στήν περιοχή τῆς πίστης ἡ στάση του δέν εἶναι στάση οὔτε χλιαρῆς ἀμφιβολίας, οὔτε κρύας βεβαιότητας. Εἶναι στάση φλογερῆς, ἐναγώνιας ἐρώτησης.

Προδρομική μορφή εἶναι ὁ Οὐναμοῦνο. Πρίν ἀπό τήν ἐποχή μας ἔπλασε τήν ἐποχή μας, τήν τρικυμισμένη κι ἀντινομιακή. Σ'ὅλο του τό ἔργο προεικόνισε τό κλίμα της, κλίμα πυρετοῦ, ἀγωνίας, πολυδιάστατης ἐξερεύνησης, ἀναθεώρησης, οἰκουμενικότητας.

---

1. Βλ. ποιήματά του παρακάτω (σελ. 36, 37). Καί τό "Ὁ ἀγαπημένος μου εἶναι ἄσπρος" (τεῦχ. 30-"Άνοιξη 1966-σελ. 5)

Ο ΖΩΝΤΑΝΟΣ ΘΕΟΣ

Ὁ ζωντανός Θεός,ὁ Θεός μου,ὁ Θεός σου,ὁ Θεός μας, εἶναι μέσα μου, εἶναι μέσα σου, ἀναγνώστη μου, ζεῖ μέσα μας κ'ἐμεῖς ζοῦμε καί κουνιόμαστε κ'ἔχουμε τό εἶναι μας μέσα Του.Καί εἶναι μέσα μας ἐξαιτίας τῆς πείνας,τῆς λαχτάρας πούχουμε γι'Αὐτόν.Αὐτός ὁ Ἴδιος τή δημιουργεῖ τή λαχτάρα γι'Αὐτόν. Καί εἶναι ὁ Θεός τῶν ταπεινῶν, γιατί, ὅπως λέει ὁ 'Απόστολος, διάλεξε τά κουτά τοῦ κόσμου μας γιά νά ντροπιάσει τά σοφά καί διάλεξε τ'ἀδύναμα τοῦ κόσμου μας γιά νά ντροπιάσει τά δυνατά (Α΄Κορ.α΄27). Κι ὁ Θεός εἶναι μέσα στόν καθένα μας στό μέτρο πού ὁ καθένας Τόν αἰσθάνεται καί Τόν ἀγαπάει."Αν ἀπό δυό ἀνθρώπους, λέει ὁ Κίργκεγκωρ,ὁ ἕνας προσεύχεται στόν ἀληθινό Θεό . χωρίς εἰλικρίνεια καρδιᾶς κι ὁ ἄλλος προσεύχεται σ'ἕνα εἴδωλο μ'ὅλο τό πάθος ἀπέραντης λαχτάρας, κεῖνος πού πραγματικά προσεύχεται σέ εἴδωλο εἶναι ὁ πρῶτος. Κι ὁ δεύτερος πραγματικά προσεύχεται στό Θεό. Πιό σωστό εἶναι νά ποῦμε πώς ὁ ἀληθινός Θεός εἶναι Κεῖνος πού ὁ ἄνθρωπος ἀληθινά προσεύχεται σ'Αὐτόν καί ποῦ ὁ ἄνθρωπος ἀληθινά Τόν ποθεῖ. Καί μπορεῖ πιό ἀληθινή ἀποκάλυψη νά γίνει στή δεισιδαιμονία παρά στή θεολογία. Ὁ σεβάσμιος Πατέρας μέ τά μακριά τά γένια καί μέ τ'ἄσπρα τά μαλλιά πού φανερώνεται μέσα ἀπ'τά σύννεφα κρατώντας στό χέρι Του τή γήινη σφαίρα εἶναι πιό ζωντανός καί πιό πραγματικός ἀπό τό ens realissimum τῆς θεοδίκειας.

Μιγκέλ ντέ Οὐναμοῦνο(Miguel de Unamuno, 1864-1936,
'Από τήν "Τραγική αἴσθηση τῆς ζωῆς".Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ, ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ, ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ

Κρύσταλλα, κρύσταλλα, κρύσταλλα,
λουλούδια σκληρά γῆς ἁγνῆς,
παρθένας γῆς, χωρίς πράσινο,
γῆς ἀπό φυτά δίχως ζῶα.

Σκοτάδια σφηνωμένα στό βράχο,
τό φῶς τοῦ βαράθρου σᾶς λούζει
κι'ἀνοίγετε διάφανα τά σπλάχνα
στό φίλημα ἀπ'τοῦ ἥλιου τά χείλη.
Κρύσταλλα, κρύσταλλα, δίχως ζωή,
πάνω ἀπ'αὐτήν, κάτω ἀπ'αὐτήν, ἀθάνατα.

Κρύσταλλα, κρύσταλλα, κρύσταλλα,
τό φῶς στά σκοτάδια φωλιάζει.

Μιγκέλ ντέ Οὐναμοῦνο.'Από τό "Κανθιονιέρο" ("Canzioniero")
Μετάφραση 'Ιουλίας 'Ιατρίδη

ΓΕΩΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ - ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ
ΘΕΟΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ - ΕΓΩΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ

Γῆ μου,
φωλιά 'σαι τῆς συνείδησης, ὤ γῆ μου,
κύκλος καί κέντρο τοῦ Θεοῦ.
Ὅ,τι σέ ντύνει μέσα σου πάντοτε φωλιάζει
καί κεῖ σᾶς ἀνταμώνω καί τά δυό.

Μιγκέλ ντέ Οὐναμοῦνο. 'Από τό "Κανθιονιέρο" ἀρ.583 - 25.12.28
'Απόδοση Δημήτρη Θεοδωρίδη

ΕΙΣΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΝΤΟΤΙΝΟ

Ὦ Θεέ μου 'Εσύ. ὄχι τοῦ χτές κι ὄχι τῆς ταχινῆς τῆς μέρας.
Ἄλλο δέν εἶσαι ἀπό τό σήμερα καί τό παντοτινό.
Ὅλα τά γύρω μας τό μύρο τῆς ζωῆς σκορποῦν
κι ἔχουν γιά πάντα τή σφραγίδα τῆς αἰωνιότητας.
Ὅσα τή νυσταγμένη μας ψυχή ξυπνοῦν
εἶναι καί ψέματα κι ἀλήθεια.

Μιγκέλ ντέ Οὐναμοῦνο. 'Από τό "Κανθιονιέρο"
'Απόσπασμα ἀπό τό ποίημα 662 - 10.8.34
'Απόδοση Δημήτρη Θεοδωρίδη

Μ Υ Σ Τ Ι Κ Ι Σ Μ Ο Σ

Α ΙΝΔΟΥΙΚΟΣ ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΟ

συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο Δελτίο

'Ανάμεσα στίς δυό σχολές ποιά ἀκριβῶς θέση πῆρε ὁ Ραμακρίσνα; Ἡ ζεστή πλαστικότητα τῆς φύσης του τόν κάνει νά κλίνει πιό πολύ πρός τή συμβιβαστική λύση τοῦ Ραμανούγια. Μά ἀπ'τήν ἄλλη τή μεριά ἡ ἔνταση τῆς πίστης του τόν σπρώχνει νά παραδεχτεῖ τήν πιό ἐξτρεμιστική ἀντίληψη γιά τό ἀπόλυτο. Λές κ'ἔπαιζε ἡ μεγαλοφυΐα του ἕνα ἀναπάντεχο παιχνίδι, βρῆκε ὁ Ραμακρίσνα τίς πιό δυνατές ἐκφράσεις, τίς παραβολές τίς πιό ἐπινοητικές γιά νά βεβαιώσει πώς εἶναι ἀδύνατο νά φτάσει ὁ ἄνθρωπος στό ἀπόλυτο μέ τή διάνοια, μά οὔτε καί νά τό προσεγγίσει. Καταφέρνει νά μεταδώσει τή σχεδόν ὑλική ἐπαφή μέ τό "ἀδέσμευτο Ὄν". Ὁ Σανκάρα στήν ἀντίρρηση πώς τό καθαρά νοητικό 'Απόλυτο δέ μπορεῖ νά ὑπάρχει χωρίς ἀντικείμενα τῆς νόησης ἀπαντοῦσε πώς ὁ ἥλιος θά ἔλαμπε καί δίχως νάχει νά φωτίσει ἀντικείμενα. Μά ἄς προσέξουμε πόσο ἀλλιώτικες

ἐκφράσεις μεταχειρίζεται ὁ Ραμακρίσνα γιά τόν Ἥλιο τό δικό του. Λέει πώς ὁ ἥλιος ρίχνει τό φῶς του καί στό καλό καί στό κακό. Πώς εἶναι τό φῶς λυχναριοῦ πού μπορεῖ ὁ ἕνας νά διαβάσει Ἱερές Γραφές κι ὁ ἄλλος νά διαστρεβλώσει καί ἀνθρώπινη γραφή. Πώς εἶναι τό βουνό ἀπό ζάχαρη πού τά μυρμήγκια θαρροῦνε πώς τό παίρνουνε μαζί τους ἅμα φεύγουνε χορτάτα ἀπό τά λίγα κομματάκια του πού τραγανίσανε. Πώς εἶναι ἡ θάλασσα πού στ'ἀκρογιάλι της σκύβει ἡ ἀλατένια κούκλα γιά νά μετρήσει τό βάθος, μά μόλις πάει νά βουτήξει τό πόδι της στό νερό πίνεται ἀπ'τή θάλασσα, χάνεται[1]. "'Αδέσμευτο "Ον" πάει νά πεῖ πώς ἐμεῖς δέν τό κρατᾶμε, πώς μᾶς ξεφεύγει. Μά καθόλου δέν πάει νά πεῖ πώς ἐμεῖς δέν ὑπάρχουμε. Μιά καί φωτίζει τίς προσπάθειές μας, τήν ἄγνοιά μας, τή σοφία μας, τά καλά μας ἔργα καί τά κρίματά μας - μιά καί τραγανίζουμε τή φλούδα του -μιά καί ὑπάρχει ἕνα σημεῖο ὅπως μᾶς ξαναπαίρνει μέσα στό μεγάλο τό στόμα του καί μᾶς καταπίνει - πρίν ἀπ'αὐτό τό σημεῖο ποῦ τάχα νά κουνιέται ἡ ἀλατένια κούκλα; Ποῦ περπατᾶνε τά μυρμήγκια; Αὐτός πού δουλεύει μέ τό λυχνάρι, ὁ ἅγιος ἐρημίτης ἤ ὁ παραχαράκτης, ποῦ ἔχει τήν κατοικία του, τό ἀντικείμενο πού διαβάζει καί τό φῶς τῶν ματιῶν του; ....

'Ο Ραμακρίσνα μᾶς λέει πώς ἀκόμα κ'οἱ Ἱερές Γραφές τῆς ἀποκάλυψης μολυνθήκανε λίγο ἤ πολύ σάν τ'ἀποφάγια. Γιατί περάσανε ἀπ'τό στόμα τῶν ἀνθρώπων[2]. Μά καί τό μόλεμα - καί προϋπόθεσή του εἶναι ἡ καθαρότητα,τό Βράχμαν - εἶναι τάχα π ρ α γ μ α τ ι κ ό; Ποῦ εἶναι κεῖνα τά χείλια, πού εἶναι κεῖνα τά δόντια πού μασήσανε μερικά κοματάκια ἀπό τή Θεϊκή Τροφή;

Κάπου δίχως ἄλλο πρέπει νάναι τό δ ι α φ ο ρ ο π ο ι η μ έ ν ο, ἀφοῦ δ έ ν ἔ χ ε ι δ ε σ μ ό μέ τό 'Α δ ι α φ ο ρ ο π ο ί η τ ο[1] κι ἀφοῦ τό κάτω κάτω ὁ δεσμός, ἡ ἕ ν ω σ η τοῦ 'Α-

---

1. Ἤτανε μιά φορά κ'ἕνα καιρό μιά ἀλατένια κούκλα πού τράβηξε γιά τό γιαλό μέ τό σκοπό νά μετρήσει τό βάθος τῆς θάλασσας. Κράταγε στό χέρι της ἕνα νεροδείχτη. Σάν ἔφτασε στήν ἀκροπελαγιά, κοίταξε τόν τρανό τόν 'Ωκεανό. Ἴσαμε αὐτοῦ ξακολουθοῦσε νάναι ἡ ἀλατένια ἡ κούκλα. Μά μόλις ἔκανε ἕνα βῆμα παραμπρός κ'ἔβαλε τό πόδι της στό νερό, ἔγινε ἕνα μέ τόν 'Ωκεανό καί χάθηκε ὁλότελα. Τό ἀλάτι πού τήν ἀποτελοῦσε εἶχε ἔρθει ἀπ'τόν 'Ωκεανό. Καί νά πού ξαναγύρισε τόν 'Ωκεανό... Ἡ ἀλατένια ἡ κούκλα δέ μπορεῖ νά ξαναγυρίσει σ'ἐμᾶς καί νά μᾶς μιλήσει γιά τόν 'Ωκεανό. ('Απ'τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ραμακρίσνα).
2. Σημ. μετ. Πρβλ. ὅσα λέει ὁ Χάξλυ γιά τήν ἀλλοίωση πού παθαίνει ἡ philosophia perennis ἀπό κάθε της διατύπωση (Πελεκάν, τεῦχος 16 - Φθινόπωρο 1962, σελ. 44: "Ἡ προαιώνια φιλοσοφία καί ἡ Μπαγκαβάντ Γκιτά").

διαφοροποίητου μέ τό διαφοροποιημένο, εἶναι, ὅπως τό λέει ὁ Ραμακρίσνα, ὁ σκοπός τῆς Βεντάντα[1].

Πραγματικά ὑπάρχουνε σύμφωνα μέ τό Ραμακρίσνα[2] δυό ξεχωριστά ἐπίπεδα, δυό σταθμες τῆς ὅρασης: ἡ "Ὅραση ἡ κάτω ἀπό τό ζώδιο τῆς Μάγια - ἡ ὅραση πού δημιουργεῖ τήν πραγματικότητα τοῦ διαφοροποιημένου σύμπαντος - καί ἡ Ὑπερόραση τῆς τέλειας θέασης (τῆς Σ α μ ά ν τ ι), πού καί μόνο ἡ ἐπαφή της μέ τό Ἀπόλυτο ἐξαφανίζει στή στιγμή τήν ἀπραγματικότητα ὅλων τῶν "διαφοροποιημένων" ἐγώ, δικῶν μας κι ἄλλων.

Ὅμως, λέει πολύ καθαρά ὁ Ραμακρίσνα, εἶναι παράλογο νά βεβαιώνουμε πώς ὁ κόσμος δέν εἶναι πραγματικός ὅσο ἀποτελοῦμε μέρος του, ὅσο τό ἐγώ μας τό διατηροῦμε κι αὐτό μᾶς δίνει τήν ἄσβηστη τή βεβαιότητα γιά τήν πραγματικότητα τοῦ κόσμου (κι ἅς γίνεται τούτη ἡ βεβαιότητα θολή στό φῶς τοῦ λυχναριοῦ μας). Ἀκόμα κι ὁ ἅγιος πού ξαναγυρίζει ἀπό τή Σαμάντι (τήν ἔκσταση) στό ἐπίπεδο τῆς συνηθισμένης ζωῆς εἶναι ἀναγκασμένο νά ξαναπάρει τό περιτύλιγμα τοῦ διαφοροποιημένου ἐγώ του, ἅς εἶναι καί λιγοστεμένο καί ἐξαγνισμένο. Ξαναπέφτει στόν κόσμο τῆς σχετικότητας. "Ὅσο εἶναι τό ἐγώ του γι'αὐτόν σχετικά πραγματικό, εἶναι γι'αὐτόν σχετικά παραγματικός κι ὁ κόσμος καί τό Ἀπόλυτο εἶναι γι'αὐτόν σχετικά ἀπραγματικό. Τή Μάγια τή νιώθει πραγματική. Μά μέ τό ἐξαγνισμένο τό ἐγώ του βλέπει τώρα τό σύνολο τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων σάν πολλαπλή ἐκδήλωση τοῦ Ἀπόλυτου γιά τίς αἰσθήσεις". Καί τοῦ φανερώνεται τό ἀληθινό τό πρόσωπο τῆς Μάγια: Εἶναι μαζί καί τό ἀληθινό καί τό φεύτικο, ἡ γνώση καί ἡ ἄγνοια (ἡ Β ί ν τ υ α καί ἡ Ἀ β ί ν τ υ α), ὅλα ὅσα ὁδηγοῦνε στό Θεό κι ὅλα ὅσα καθόλου δέν ὁδηγοῦνε. Ἡ Μ ά γ ι α λ ο ι π ό ν ὑ π ά ρ χ ε ι.

Καί ἡ βεβαίωσή του παίρνει τήν ἀξία προσωπικῆς μαρτυρίας - ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς, πού εἶδε κι ἄγγιξε. Εἶναι μαρτυρία γιά τούς Β ι ζ ν ά ν ι, τούς ὑπερσυνείδητους (πού ἕνας τους εἶ -

---

1. Ἄς προσέξουμε γιά μιά στιγμή πώς ἐτούτη ἡ μεταφυσική τοῦ ἀντβαϊτικοῦ Ἀπόλυτου βρίσκεται κοντά σέ μερικές θεωρίες τῆς προσωκρατικῆς Ἑλλάδας. Στή θεωρία τοῦ Ἀναξιμάνδρου ἀπό τήν Ἰωνία γιά τό Ἀπροσδιόριστο, πού ἀπ'αὐτό βγήκανε ὅλα μέ τό χωρισμό. Στή θεωρία τοῦ Ξενοφάνη καί τῆς ἐλεατικῆς σχολῆς γιά τό Ἕνα τό δίχως δεύτερο, πού ἀποκλείεται ἀπ'αὐτό κάθε κίνηση, κάθε ἀλλαγή, κάθε "γίγνεσθαι", κάθε πολλαπλότητα - ὅλα τοῦτα εἶναι ἀπατηλότητα καί τίποτα ἄλλο. Σήμερα βρισκόμαστε ἀκόμα μακριά ἀπό τήν ἀποκατάσταση τῆς ἀδιάκοπης ἁλυσίδας πού ἑνώνει μέ τήν Ἰνδία τούς πρώτους σκαπανεῖς τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

2. Ἐδῶ στηρίζομαι στίς συνομιλίες τοῦ 1882, δηλαδή τοῦ τελευταίου καιροῦ τῆς ζωῆς του. Οἱ συνομιλίες τοῦτες συνοφίζουνε την ουσια της σκέψης του.

ναι κι ὁ Ραμακρίσνα). Γι'αὐτούς πού ἀξιωθήκανε σέ τούτη τή ζωή νά "πραγματώσουνε" τό Θεό τόν προσωπικό κι ἀπρόσωπο.

Τόν εἴδανε τό Θεό καί μέσα κ'ἔξω. Δεχτήκανε τήν ἀποκάλυψή Του. Ὁ προσωπικός Θεός τούς εἶπε: "Εἶμαι τό 'Απόλυτο. Εἶμαι ἡ ἀρχική πηγή τῆς διαφοροποίησης". Στήν οὐσιαστική τή Θεϊκή 'Ενέργεια, ἀχτινοβολία τοῦ'Απόλυτου, ἄμεσα νιώσανε τήν ἴδια τήν ἀρχή πού διαφοροποιεῖ τό ὑπέρτατο Ἄτμαν καί τό σύμπαν, κεῖνο πού εἶναι στό Θεό ἀπόλυτο καί κεῖνο πού εἶναι στή Μάγια. Ὄχι, ἡ Μάγια, ἡ Σάκτη, ἡ Πρακρίτη, ἡ Φύση, δέν εἶναι ἀπατηλότητα. Στά μάτια τοῦ ἐξαγνισμένου ἐγώ εἶναι ἡ ἐκδήλωση τοῦ ὑπέρτατου Ἄτμαν, τοῦ σεβάσμιου σπορέα τῶν ζωντανῶν ψυχῶν καί τοῦ σύμπαντος.

'Από δῶ καί πέρα ὅλα φωτίζονται. Κι ὁ δραματιστής, σάν ξαναβγαίνει μέσα ἀπό τήν πύρινη τήν ἄβυσσο τοῦ Ἄτμαν, συνεπαρμένος ξαναβρίσκει στό ἀκρόχειλο τή μυριάκριβή του τή Θεϊκιά Μάνα. Καί τή βλέπει μέ νέα μάτια. Γιατί ἀναγνωρίζει τελικά τό βαθύ της νόημα, τήν ταυτότητά της, μέ τό 'Απόλυτο....

Ρομαίν Ρολλάν (Romain Rolland, 1866-1944), γάλλος συγγραφέας. 'Από τή "Ζωή τοῦ Ραμακρίσνα". Μετάφραση Μαρίας Οἰκονόμου

Β ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Η ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΤΕ

"Ὄχι μονάχα πρέπει νά πετάξεις τ'ὄμορφο γουναρικό σου, μά ἀκόμα πρέπει νά γυμνωθεῖς ἀπό κάθε τί πού'ναι μπόδιο στήν κάθε σου κίνηση, νά παστρέψεις καί νά λευτερώσεις τήν καρδιά σου ἀπό κάθε ἀποθυμιά κι ὕστερα τό στρατί νά πάρεις μέσ ἀπό τίς ἄγριες τίς ἐρημιές. Γιατί κατά τό νοτιά ὑπάρχει κάποιο μέρος πού τό λένε Χώρα τοῦ Τέ. Ὁ κόσμος σ'αὐτή τή χώρα εἶναι ἀγράμματος κι ἀμόλευτος, πλέρια ἀνέμελος γιά τό συφέρο του καί λίγες ἔχει ἀποθυμιές. Ξέρουν καλά πῶς γίνεται τό κάθε τί, μά διόλου δέ γνοιάζονται γιά μάζωξη. Δίνουν μά δέ ζητοῦν ποτές τους ἀνταπόδοση. Οἱ σκοπιμότητες τῆς κατάλληλης διακόσμησης, οἱ σοβαρόφανες ἱερές παράτες καί τελετές εἶναι ἄγνωρες σ'αὐτούς. Ζοῦνε καί στήν τύχη, γυρίζουν δῶ καί κεῖ ἀστόχαστα κι ὅμως κάθε τους βηματισιά ταιριάζει ἀπόλυτα μέ τό Μεγάλο Σκέδιο. Ξέρουν νά χαίρονται, ὅσο κρατάει, τή ζωή κι ἕτοιμοι εἶναι νά παραμεριστοῦνε σάν κοπιάσει ὁ θάνατος. Θά πρέπει νά ἀπαρατήσεις τό βασίλειο σου καί ὁλότελα νά ξεχάσεις τούς τρόπους πού ζοῦσες σ'αὐτό, νά πάρεις γιά κολαοῦζο τό Ταό καί στρατοκόπος νά γίνεις γιά κείνη τή χώρα".

"Εἶναι μακριός ὁ δρόμος", εἶπε ὁ πρίγκιπας τοῦ Λού, καί οἱ κίντυνοι εἶναι μεγάλοι, γιατί ποτάμια ὑπάρχουν μέ νερά τρεχούμενα κι ὁρμητικά, πού δέ μπορεῖ βάρκα καμμιά νά τά περάσει, βουνά τρανά, πού ἅρμα κανένα δέ μπορεῖ νά τά διαβεῖ. Πῶς θά τά καταφέρω νά περάσω;"

"Βάρκα θά κάνεις τήν ταπεινοσύνη σου" εἶπε ὁ Σύ-νάν-"Ι-λιάο, "κι ἅρμα τήν ἀνοχή σου".

"Εἶναι μακριός ὁ δρόμος" εἶπε ὁ πρίγκιπας, "καί περνάει ἀπό μέρη μή κατοικημένα, ὅπου νά μπορῶ νά κάνω τά φώνια μου καί νά παίρνω τό γιόμα μου. Προτοῦ φτάσω στό τέρμα τοῦ ταξιδιοῦ θά 'χω πεθάνει".

Μίκρηνε τίς ἀνάγκες σου καί τίς δυνάμεις σου οἰκονόμησε", ἀπάντησε ὁ Σί-νάν-"Ι-λιάο καί δέ θά σοῦ χρειαστοῦνε κομπάνιες γιά τό δρόμο. Θά 'χεις νά διαβεῖς πολλά ποτάμια καί στερνά θά φτάσεις στούς ὄχτους μιᾶς λίμνης πού ὅσο κι ἄν παιδευτεῖς δέ θά μπορέσεις νά δεῖς τόν ἀντίπερα ὄχτο. Κι ὅμως θά πρέπει νά πᾶς μπρός δίχως νά ξέρεις ποῦ θά σέ βγάλει στό τέλος. Στήν ἀπό δῶ μεριά θά σέ ἀπαρατήσουνε καί θά γυρίσουν πίσω ὅλοι αὐτοί πού παρέα σου ἤρθανε ἴσα μέ δῶ. Μά σύ θά πρέπει νά πᾶς πολύ πιό μακριά. Μά τί πειράζει; Αὐτός πούχει ἀνάγκη τούς ἄλλους γιά πάντα ἁλυσοδένεται. Αὐτός πού οἱ ἄλλοι τόν χρειάζονται θλίψη γιά πάντα θά'χει στήν καρδιά... Σέ θέλω νά πετάξεις τίς ἁλυσίδες κι ἀπ'τήν καρδιά σου νά διώξεις τή θλίψη καί μόνο μέ τό Ταό νά περπατᾶς μές στό Βασίλειο τοῦ Τρανοῦ Κενοῦ.

Τσουάνγκ τζού, κινέζος στοχαστής τοῦ Δ΄ αἰώνα π.Χ.
Ἀπό τούς "Τρεῖς δρόμους τῆς σκέψης στήν παλιά Κίνα"
Μετάφραση Δημήτρη Θεοδωρίδη

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ι. ΠΟΘΟΣ

Μέ τόν καιρό
τ'ἁγνά τά πούπουλα τῆς νοσταλγίας μου
πάψανε νά 'ναι πιά σγουρά,
ἴσιωσαν καί τρανέψανε,
γιά νά γινοῦν
ἄσπρα φτερά γερά, γυαλιστερά
τῆς πιό τρελλῆς ἀπαντοχῆς μου,
τῆς πιό κρυφῆς μου πίστης
καί τίς φτεροῦγες νά σκεπάσουνε δασιά
τοῦ πόθου μου τοῦ ἀβάσταχτου,
τοῦ πόθου τοῦ λυτρωτικοῦ,
πού ἀπόμεινε μονάχος πιά
μές τή φτωχιά μου τήν καρδιά.

Ἦρθε ἡ στιγμή
νά δώσω προσταγή στή δόλια μου ψυχή
νά σηκωθεῖ μ'ὁρμή καί ν'ἁπλωθεῖ
πιό πέρα ἀπ'τά φανταστικά τοιχιά
τῆς τωρινῆς της φυλακῆς,

πιό κεῖ ἀπό τούς πλατιούς ὁρίζοντες τῆς γῆς,
κεῖθε ἀπ'τά τύμπανα τοῦ πόνου τά σκληρά
πού ὅλη τήν ὥρα ἀχοῦν
κι ἀπανωτά, δίχως σταματημό βαριά βροντοῦν.

'Αφέντρα τοῦ ἑαυτοῦ της ἀνυπόταχτη,
θέλω ἡ ψυχή μου νά 'ναι τώρα πιά,
γυμνή ἀπ'τά πέπλα τοῦ καϋμοῦ της τά κουρελιασμένα,
πλέρια καθάρια ἀπό τίς λάσπες τοῦ συμβιβασμοῦ
κι ὅποιας συναλλαγῆς γιά τή συντήρηση
κάθε ξεχωριστῆς μορφῆς,
ἀπ'τή βρωμιά τῆς ὅποιας σκοπιμότητας ἀμόλευτη,
λεύτερη σάν τό φῶς, τό αἰώνια ἀβράδυαστο,
λαμπρά κι ἀνίσκιωτα
φωτίζοντας μ'ἀγάπη.

Δημήτρης Θεοδωρίδης
'Από τούς "Νοσταλγικούς" τῆς συλλογῆς "'Αντίλαλοι"

II. ΠΑΡΕ ΤΟ ΦΩΣ

Πάρε τό φῶς ἀπό τά μάτια μου
ἄν εἶναι αὐτό πού σέ κρύβει
σέ σκοτεινούς κύκλους, ἔξω ἀπ'τήν καρδιά μου
καί γεμίζει τά ὄνειρα μέ τρόμο.
Πάρε τόν ἦχο ἀπ'τ'αὐτιά μου
ἄν εἶναι αὐτός πού δέν μ'ἀφήνει
τῆς φωνῆς σου ν'ἀκούσω τό τραγούδι.
Πάρε τά χέρια μου
ἀφοῦ δέν μποροῦν νά σέ κρατήσουν
μήτε ν'ἀγγίξουν τοῦ χιτώνα σου τήν ἄκρη,
πάρε τά πόδια μου
ἀφοῦ τόν δρόμο σου δέν βρίσκουν
κι'ἀκόμα
πάρε τήν ὕπαρξή μου ὁλόκληρη
ἄν εἶναι ἐμπόδιο πού μέ χωρίζει
ἀπ'τή δική σου παρουσία.

"Ανεμος ἄς γίνουν, 'Αόρατε,
ὅσα μέ κρατοῦν στήν ἄλλη ὄχθη
κι'ἔλεος, ἔλεος στά ὄνειρά μου
πού αἰώνια κοντά σου μέ καλοῦνε[1].

Τάκης Σωτῆρχος
'Από τή συλλογή "Μετοικεσία" 'Αθήνα 1963

---

1. Σημ. σύντ. Παράβαλε τό ποίημα τοῦ Ρίλκε "Βγάλε τά μάτια μου" (βλ. Πελεκάν τεῦχος 31 - Καλοκαίρι 1966 - σελ. 22

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

Α΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΜΟΣ

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο δελτίο)

Τέλος φθάνομε στόν τρίτο οἰκουμενικό κύκλο. Ἐδῶ συναντοῦμε ἀνθρώπους κάθε πίστης, ἀκόμη καί αὐτούς πού δέν ἔχουν πίστη ἤ λένε πώς δέν ἔχουν. Ἔτσι εἶναι ἡ ζωή ... καί μάλιστα ὅσο πάει εἶναι ὅλο καί πιό πολύ ἔτσι. Αὐτό εἶναι ἀποτέλεσμα πού βγῆκε ἀπό μιά νέα κατάταξη τοῦ χώρου μας, τῆς γεωγραφίας μας. Οἱ λαοί εἶναι ὅλο καί πιό πολύ ἀλληλοεξαρτημένοι. Ὅλα τά προβλήματα ξεχειλίζοντας τό ἐθνικό πλαίσιο γίνονται προβλήματα συλλογικά, διεθνῆ, πλανητικά -καί μέ τήν ἀκριβῆ σημασία τῆς λέξης - οἰκουμενικά. Ἀπό τήν Ἀνατολή καί ἀπό τή Δύση οἱ ἄνθρωποι συναντιοῦνται καί φθάνει νά διασταυρωθοῦν οἱ δρόμοι τους γιά νά συνειδητοποιήσουν τίς ἀντιθέσεις τους καί τήν ἑνότητά τους. Ἀντιθέσεις ναί, ὅσες θέλετε; γλωσσικές, κοινωνιολογικές, μορφωτικές. Ἀλλά πού δέν μπορεῖ νά βλάψουν τή βαθειά μας ὁμοιότητα. Ὅσες κι᾽ ἄν εἶναι οἱ τοπικές διαφορές, τό αἷμα μας εἶναι οἰκουμενικό[1], ἡ ἰατρική μας οἰκουμενική, ὁ θάνατός μας, ὁ δόλιος μας ὁ θάνατος, εἶναι οἰκουμενικός. Ὁ ἄνθρωπος πού πεινάει, πεινάει σάν ὅλους τούς ἄλλους. Τά δάκρυα εἶναι ἴδια γιά ὅλους[1]. Αὐτό πού ὀνομάζομε ψυχή μας, μέ τίς ἰδιότητές της, τήν ἐξυπνάδα καί τήν εὐαισθησία, μοιάζει μέ μιά ἄλλη ψυχή πιό πολύ παρά ὅ,τι διαφέρει.

Γιατί; γιατί εἴμαστε ὅλοι παιδιά τοῦ Θεοῦ. Στό σχέδιο τῆς δημιουργίας ἡ ἀνθρωπότητα ἡ ἐξωβιβλική δέν εἶναι ἔργο κάποιων θεῶν φεύτικων ἤ ξένων. Ὁ Θεός ὁ Δημιουργός εἶναι αὐτός πού ἔπλασε τούς πιό μακρυνούς Γαλαξίες, ὅπως εἶναι αὐτός πού ἔπλασε καί ἐκεῖνο τό μικρό Κινέζο ἤ ἐκεῖνο τό μικρό Ἰνδό πού πεθαίνει τῆς πείνας -καί δέν τό ξέρει κάν πώς εἶναι ἕνας δυστυχισμένος. Ὁ νοσοκόμος, ὁ γιατρός τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ δέ ρωτοῦν ἄν ὁ πληγωμένος ἀνήκει στή μιά ἤ στήν ἄλλη ἐθνικότητα. Ἡ χειρουργική πράξη εἶναι πράξη οἰκουμενική. Μήπως ὁ Σταυρός, σκέτα, εἶναι λιγώτερο οἰκουμενικός; Μιά τέτοια ἀντίληψη εἶναι ὕβρη στόν Υἱό τοῦ Ἀνθρώπου καί στόν Υἱό τοῦ Θεοῦ.

---

1. Σημ. μετ. Ὁ Ἔντουϊν Ἄρνολντ στό "Φῶς τῆς Ἀσίας (τραγούδι ϛ΄) παρουσιάζει τό Βούδδα νά λέει αὐτά τά λόγια:

Δέν ὑπάρχουν τάξεις μέσ᾽ στό αἷμα,
πού γιά ὅλους ἔχει ἴδιο χρῶμα
καί μέσα στίς φλέβες τρέχει ὅλων τῶν ἀνθρώπων,
καί οὔτε τάξη ὑπάρχει μέσ᾽ στά δάκρυα,
πού γιά ὅλους εἶν᾽ τό ἴδιο ἁρμυρά.

(Μετάφραση Τίμου Βρατσάνου)

'Εδῶ καί πάλι ὁ 'Απόστολος Παῦλος,πού θεωρεῖ τόν ἑαυτό του καί τόν θέλει ἀπόστολο τῶν ἐθνῶν,τό εἶδε σωστά τό πρόβλημα. Μέ τή γερή του σκέψη ἑνωμένη μέ τό μεγαλεῖο τῆς καρδιᾶς του βρῆκε καί τή λύση του. Βγαίνοντας ἀπό τήν Παλαιστίνη καί συναντώντας Ἕλληνες καί Ρωμαίους δέν μποροῦσε νά πιστέψει καί δέν τό πίστεψε πώς αὐτούς τούς ἀνθρώπους δέν τούς εἶχε ἐπισκεφθῆ τό Πνεῦμα. Μέ τόλμη - πού ξέρομε ὅτι στήν ἐποχή ἐκείνη ἐσκανδάλισε - ἔγραφε ἥσυσα ἥσυχα στούς Χριστιανούς τῆς Ρώμης:

"Οὐ γάρ οἱ ἀκροαταί τοῦ νόμου δίκαιοι παρά τῷ Θεῷ,ἀλλ' οἱ ποιηταί τοῦ νόμου δικαιωθήσονται".

Ὅταν γάρ ἔθνη τά μή νόμον[1] ἔχοντα φύσει τά τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μή ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος.

Οἵτινες ἐνδείκνυνται τό ἔργον τοῦ νόμου γραπτόν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. συμμαρτυρούσης καί τῆς συνειδήσεως καί μεταξύ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἤ καί ἀπολογουμένων.

(Πρός Ρωμ. β΄13-16)

Αὐτή ἡ συνείδηση ἡ πνευματική καί ἠθική εἶναι αὐτό πού ὀνομάζομε "φυσικό δίκαιο",δηλαδή τό σύνολο τῶν ἀξιῶν πού ἀποτελοῦν τήν ἀξιοπρέπειά μας, δῶρο πρωταρχικό τοῦ Αἰωνίου στά βασανισμένα του παιδιά.

Γιά τόν Παῦλο ὅπως καί γιά μᾶς "φύση" σημαίνει ἐδῶ τή θεϊκή παρουσία μέσα στή συνείδηση, παρουσία κανονικά ἀξεχώριστη ἀπό τήν ἔννοια ἄνθρωπος.Τό τέταρτο Εὐαγγέλιο ἀναφέρει "τό φῶς τό ἀληθινό πού φωτίζει κάθε ἄνθρωπο πού ἔρχεται στόν κόσμο ('Ιωάν.α΄9). Μέ ἄλλα λόγια ὑπάρχει γιά κάθε ἄνθρωπο σ'αὐτό τόν κόσμο ἕνα "δεδομένο" σύμφυτο μέ μᾶς.

Τό δίκαιο τό "φυσικό" εἶναι λοιπόν μέσα στήν καρδιά τῶν ἀνθρώπων, δίκαιο "ἐξ ἀποκαλύψεως". Περιορισμένες ἀντιλήψεις ἴσως νά τό ἀρνοῦνται.

'Αλλά τότε ποιά καταγωγή θά ἀποδώσουμε στίς πνευματικές ἀξίες πού βρίσκονται μέσα στήν καρδιά τῶν εὐγενέστερων ἐθνικῶν; Ἡ ἀπάντηση τοῦ 'Αποστόλου Παύλου ἔχει ἄλλο τόνο. Τό γνωρίζει πώς ἔχουν Θεό,μά τούς εὐαγγελίζεται τήν πληρότητα τῆς πίστης στόν 'Ιησοῦ Χριστό.

Ἡ εὐτυχία τῆς Βασιλείας μένει στό κέντρο.Καί φταῖμε ἐμεῖς πού πηγαινοερχόμαστε ἀνάμεσα στίς πεποιθήσεις μας καί χτυποκοποῦμε τήν ὑπόσχεση καί τήν ἐγγύηση παρήγορου μεγαλείου.

Αὐτή ἡ καμπάνα πού χτυπάει ἐλπιδοφόρα δέν μπορεῖ νά εἶναι μοναχική.Τά κύματα τοῦ Ραδιοφώνου πάλι (Λουξεμβοῦργο 5 Μαΐου 1963) μετάδωσαν τή θρησκευτική ὁμιλία τήν καθολική τοῦ 'Αββᾶ 'Ορaιζόν (Oraison). Αὐτή ἡ ὁμιλία ἐκφράζει σκέψεις πού ἴσως ἄλλο καιρό τῆς ψιθυρίζανε ὁ ἕνας στόν ἄλλον ἄνθρωποι τῆς ἐκκλησίας. Ποιός θά ἔλεγε ὅμως ἐδῶ καί τρία τέσσερα χρόνια πώς καθολικός ὁμιλητής θ'ἀπευθύνονταν σέ ἀναρίθμητους ἀκροατές μέ

---

1. Σημ.μετ.Τόν νόμο τοῦ Μωυσῆ καί τῶν προφητῶν.

τέτοια λόγια[1].

"... στόν καιρό τῆς 'Αναγέννησης ...ἡ Αὐλή τῆς Ρώμης δέν εἶναι καί τόσο ἐποικοδομητική.Γιά νά πληρώσει τό θόλο τοῦ 'Αγίου Πέτρου πουλοῦσε συχωροχάρτια καί πολύ συχνά σ'αὐτόν τόν χριστιανικό κόσμο παρουσίαζε τό πρᾶγμα ἔτσι. "Πληρώσατε μιά πλάκα γιά τή στέγη καί νά εἶστε βέβαιοι πώς θά πᾶτε ἴσια στόν Παράδεισο".
Χωρίς καμμιά ἀμφιβολία ὑπῆρχε λόγος διαμαρτυρίας.Εἶχε φτάσει τότε ὁ κόσμος σέ μιά σάν μαγική ἀντίληψη γιά τήν πίστη στό Χριστό.Κι αὐτή ἡ ἀντίληψη δέν μποροῦσε νά μή σκανδαλίσει τά πνεύματα πού εἶχαν ἀληθινό θρησκευτικό αἴσθημα.
Καί ὁρισμένοι ἄνθρωποι διαμαρτυρήθηκαν.'Ο Λούθηρος,ὁ Καλβίνος καί μερικοί ἄλλοι.Στή μέση τοῦ δέκατου ἕκτου αἰώνα ξέσπασε αὐτή ἡ φοβερή σύγκρουση πού ὀνομάζουμε Μεταρρύθμιση καί πού μονάχα τώρα στίς ἡμέρες μας πάει νά καταλήξει σέ συνεννόηση. Δέν τό ξέρομε ἀρκετά - ἤ δέν τό λέμε ἀρκετά - ἡ ἀρχή αὐτῆς τῆς κρίσης καί ἡ ἀνταρσία κατά τῆς Ρώμης ξεπήδησαν ἀπό τήν ἀγανάκτηση πού προκαλοῦσαν τά καμώματα αὐτά στό ἁγνό χριστιανικό θρησκευτικό αἴσθημα.'Ενάντια στή μαγική καί πολιτική ἀντίληψη γιά τήν πίστη στό Χριστό, ἀντίληψη πού νόθευε ἀναμφίβολα τά ἤθη τῆς Δυτικῆς 'Εκκλησίας,αὐτοί οἱ ἄνθρωποι διαμαρτυρήθηκαν, γιατί ἦταν ἀνάγκη ἐπείγουσα νά διαμαρτυρηθοῦν ...'Ο χαρακτήρας αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, πού ἤτανε καί μεγαλόπνοοι,τούς ἔσπρωχνε σέ ἀδιάλλακτο ἀτομικισμό...'Η ἀντίδραση τῆς Ρώμης μπρός σ'αὐτή τήν ἀνταρσία τήν ἀπόλυτα δικαιολογημένη στίς περισσότερες πλευρές της, στάθηκε ἀδέξια, καί μάλιστα ἐπειδή εἶναι πάντα πολύ δύσκολο ν'ἀναγνωρίσει κανένας δημοσία τά λάθη του καί ν'ἀναλάβει τήν εὐθύνη τους,ἀκόμη πιό δύσκολο ὅταν θεωρεῖ τόν ἑαυτό του μιά ὑπερδύναμη ἀπόλυτη... Προπάντων καταδίκασαν,ἀπόρριψαν.'Από αὐτήν τήν αἰτία προέρχονται ὅλες οἱ ἀσάφειες τῆς Συνόδου τοῦ Τρέντ,μοιραῖα πνιγμένη καθώς ἦταν στή σύγχυση πού εἶχε ἐπικρατήσει στό πέρασμα τῶν αἰώνων".

'Η δράση τοῦ 'Ιωάννη ΚΓ΄ ἡ ἀπελευθερωτική καί οἱ πλατειές ἀπόψεις πού ἀκολούθησαν τή σύγκληση τῆς Συνόδου ἀπό τίς πρῶτες της κιόλας συνεδριάσεις ἔδωσαν τή δυνατότητα νά γίνονται αὐτές οἱ κουβέντες.Τίς χαιρετίζουμε μέ χαρά, ἄν καί σκανδαλίζουν ἀκόμη πολλούς καθολικούς.

Σημάδια παρήγορα βρήκαμε καί σέ μιά συνέντευξη τοῦ ρουμάνου συγγραφέα Σ.Β.Γκεοργκίου,τοῦ γνωστοῦ προπάντων ἀπό τό μυθιστόρημά του τό πικρά σατιρικό. "'Η εἰκοστή πέμπτη ὥρα".'Ο Σ.Β.Γκεοργκίου ἐδῶ καί λίγο καιρό χειροτονήθηκε παπᾶς,παπᾶς ὀρθόδοξος.

---

1. 'Αββᾶ Μάρκ 'Οραιζόν (Abbé Marc Oraison) "Πραχτικές ἀπόψεις τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης" ("Aspects pratiques de la charité", Rue Morlot, Paris 9e

Έχει γράψει ένα βιβλίο γιά τόν Μωάμεθ κ'ένα γιά τόν Λούθηρο. Στή συνέντευξη πού άναφέραμε βεβαίωνε πώς όταν έγραφε τό βι - βλίο του γιά τόν Μωάμεθ αίσθανόταν όλη τήν ένταση τῆς πίστης τοῦ όπαδοῦ τοῦ 'Ισλάμ.'Αναγνωρίζει κι αύτός τή μεγαλοφυΐα τοῦ Λούθηρου.

Ναί άλήθεια, ύπάρχουν φῶτα καί λάμπουν μέσα σέ νύχτα άκόμα σκοτεινή.

'Ο έρχομός τῆς 'Αδελφοσύνης τῶν Θρησκειῶν μήπως έχει άρχίσει έπιτέλους νά φαίνεται άπό μακρυά; Αύτή ή έλπίδα άπό δῶ και μπρός δέν εἶναι πιά παράλογη[1].

Πώλ Τορέν (Paul Thorin) .'Από τό γαλλικό θεοσοφικό περιοδικό " 'Ο γαλάζιος λωτός" ("Le lotus bleu") -Νοέμβρ.Δεκέμβρ. 1963

Μετάφραση Σοφίας Προβελεγγίου Σουλιώτη

Β΄ Η ΒΕΝΤΑΝΤΑ, ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ, ΠΝΕΥΜΑ ΑΡΜΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΤΗΤΑΣ

συνέχεια άπό τό προηγούμενο Δελτίο

Σέ σχέση μέ τή βεντάντική θέση ότι όλα τά φαινόμενα έχουν χαρακτήρα φαινομενικό,σχετικό καί άπατηλό,άξίζει νά σημειώσομε αύτά πού λέει ό Μπέρτραντ Ράσελ γιά τή φύση τοῦ έξωτερικοῦ κό- σμου. Λέει:"Δέ βλέπομε ποτέ αύτό πού νομίζομε ότι βλέπομε. Στή μεταφυσική ή πίστη μου εἶναι σύντομη καί άπλή.Πιστεύω ότι ό έ- ξωτερικός κόσμος μπορεῖ νά εἶναι πλάνη.Μά άν ύπάρχῃ,τόν άποτε- λοῦν γεγονότα σύντομα,μικρά καί τυχαῖα. Ή τάξη,ή ένότητα καί ή συνέχεια εἶναι άνθρώπινα έπινοήματα,άκριβῶς όπως οί κατάλο - γοι καί οί έγκυκλοπαίδειες". Τέτοιες άπόψεις άνθρώπων τῆς σύγ- χρονης έπιστήμης στηρίζουν καί έπιβεβαιώνουν αύτά πού εἶπε ό Σβάμι Βιβεκανάντα άναφορικά μέ τή Βεντάντα:"Τά συμπεράσματα τῆς νεώτερης έπιστήμης εἶναι τά συμπεράσματα όπου έφθασε ή Βεν- τάντα χρόνια καί χρόνια πρίν.Μόνο πού ή νεώτερη έπιστήμη τά γράφει στή γλώσσα τῆς ύλης. Όσα βεβαιώνει ή Βεντάντα τά βεβαι- ώνει μέ τή γλώσσα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου,ένῶ τά συμπεράσματα

---

1. 'Από τόν καιρό πού γράφαμε αύτές τίς γραμμές έγιναν πολλές έκδηλώσεις άνάλογες μέσα στόν καθολικό κόσμο. Δέν μπορούμε νά τίς σημειώσομε όλες,θ'άναφέρομε όμως τουλάχιστον τό κήρυγμα τοῦ Πατέρα Λελόν (Pere Lelong) .Τό μετάδωσε τό Ραδιόφωνο τήν Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς.'Ο ίεροκήρυκας παραδέχεται πώς χωρίς όσα έγιναν όταν ήτανε Πάπας ό 'Ιωάννης ΚΓ΄ δέν θά εἶχε ούτε τή δυνατότητα νά έκφράσει έλεύθερα τίς ίδέες πού έχει άναπτύξει στό κήρυγμά του.

τῆς μοντέρνας ἐπιστήμης ἐκφράζονται μέ τή γλώσσα τοῦ ὑλικοῦ κόσμου.

Ἡ Βεντάντα διδάσκει τή θεϊκότητα τοῦ ἀνθρώπου.Πραγματικά τό κάθε τί στό σύμπαν,ἔμψυχο ἤ ἄψυχο,εἶναι βασικά καί δυνητικά θεϊκό.Ὁ σκοπός τῆς ζωῆς εἶναι νά γνωρίση αὐτή τήν ἀλήθεια, νά τήν πραγματοποιήση,νά ἑνωθῆ μ'αὐτή.Αὐτός εἶναι ὁ σκοπός τῆς θρησκείας.Ὁ Σβάμι Βιβεκαντάντα συνόψισε ὄμορφα ὁλόκληρη τή βεντανντική διδασκαλία στίς παρακάτω ἁπλές δηλώσεις,ὅπου πνέει τό πνεῦμα τῆς παγκόσμιας θρησκείας.Λέει: "Κάθε ψυχή εἶναι δυνητικά θεϊκή.Ὁ σκοπός εἶναι νά φανερώση τό θεϊκό μέσα της ἐξουσιάζοντας τή φύση, καί τήν ἐξωτερική καί τή ἐσωτερική. Κάμε τό αὐτό μέ ἔργα ἤ μέ λατρεία ἤ μέ ψυχική κυριαρχία ἤ μέ φιλοσοφία - μ'ἕνα ἀπ'αὐτά ἤ μέ περισσότερα ἤ μέ ὅλα - καί νά εἶσαι ἐλεύθερος. Αὐτό εἶναι ὁλόκληρη ἡ θρησκεία.Διδασκαλία δόγματα,τελετουργίες, βιβλία,ναοί,μορφές, εἶναι μόνο δευτερότερες λεπτομέρειες".Αὐτό ἐκφράζει συνοπτικά ὅλο τό πνεῦμα τῆς Βεντάντα.

Ξέροντας ὅτι εἴμαστε θεϊκοί πρέπει νά τό πραγματοποιήσομε αὐτό στή ζωή μας -σ'αὐτή τή ζωή.Αὐτός εἶναι ὁ τελικός σκοπός τῆς Βεντάντα. Ἡ ἀλήθεια πρέπει νά πραγματοποιηθῆ ἐδῶ καί τώρα. Ἀλλιῶς μεγάλη θά εἶναι ἡ ζημία, προειδοποιεῖ ἡ Οὐπανισάντ. Γιά νά τό καρορθώση αὐτό ἡ Βεντάντα μᾶς συμβουλεύει νά πάρουμε μονοπάτι διαφορετικό ἀπό ἐκεῖνο πού παίρνει ὅποιος ἔχει τό νοῦ του ὅλο στά ἐγκόσμια. Αὐτό τό διαφορετικό μονοπάτι εἶναι τό μονοπάτι τής θρησκείας,τῆς ἀληθινῆς πνευματικῆς ζωῆς.Ἡ θρησκεία,λέει ὁ Σβάμι Βιβεκανάντα εἶναι ἤδη ἡ ἐκδήλωση τῆς θεϊκότητας στόν ἄνθρωπο.Αὐτή εἶναι ἡ οὐσία τῆς θρησκείας,αὐτό τό ξετύλιγμα τῆς θεϊκότητας πού βρίσκεται κρυμμένη σέ κάθε ψυχή. Δέν χρειάζεται νά τονισθῆ ὅτι αὐτός ὁ ὁρισμός ἔχει τήν πιό πλατειά ἐφαρμογή πού μπορεῖ νά γίνη.Γιατί δέχεται κάθε θρησκευτική ἐπιδίωξη πού τείνει πρός τήν ἐκδήλωση τῆς θεϊκότητας τῆς κρυμμένης μέσα στόν ἄνθρωπο. Κάθε δρόμος πού ὁδηγεῖ σ'αὐτό τόν τελικό σκοπό εἶναι καλός καί καλοδεχούμενος, ἀδιάφορο ποιά μορφή ἔχει.

Σκοπός τῆς Βεντάντα εἶναι νά βοηθήση τον ἄνθρωπο νά γίνη τέλειος,νά γίνη θεϊκός.Καί γιά νά τόν πετύχη ὁ ἄνθρωπος αὐτό τό σκοπό ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι. Βασικά ὅμως ὁ καθένας ἀπ'αὐτούς τούς δρόμους ἔχει καί ἕναν ἀτέλειωτο ἀγώνα,πνευματικό καί ἠθικό σέ μεγάλο βαθμό,πού σανσκριτικά λέγεται Σ ά ν τ α ν α καί πού γίνεται γιά νά ἐξαγνιστοῦν τά αἰσθήματα καί οἱ σκέψεις, Καί γιά νά περιλάβει καί αὐπό πού λένε οἱ χριστιανοί μυστικοί "θάνατο τοῦ παλιοῦ ἀνθρώπου μέσα μας". Τό καθένα ἀπ'αὐτά τά μονοπάτια ὀνομάζεται Γ ι ό γ κ α. Ἡ Γιόγκα ἔχει πνευματικό περιεχόμενο καί σημαίνει τό δρόμο γιά τήν ἕνωση μέ τό Θεϊκό. Γιά νά μιλήσομε γενικά, ὅλα τά εἴδη τῆς Γιόγκα κατατάχτηκαν σέ τέσσερα κύρια εἴδη. Ἔτσι ἔχομε τή Ζ ν ά ν α Γ ι ό γ κ α, τό δρόμο τῆς γνώσης, τήν Κ ά ρ μ α Γ ι ό γ κ α, τό δρόμο τῆς ἀφιλό -

κερδης ἐργασίας πού γίνεται μέ πνεῦμα προσφορᾶς, τή Μ π ά κ τ ι   Γ ι ό γ κ α, τό δρόμο τῆς λατρείας πού προσφέρεται σ'ἕναν προσωπικό Θεό, καί τή Ρ ά γ ι α   Γ ι ό γ κ α, τό δρόμο τοῦ ψυχικοῦ αὐτοέλεγχου καί τῆς συγκέντρωσης. Αὐτές τίς βασικές πνευματικές πειθαρχίες τίς ἐξετάζει λεπτομερειακά ἡ Μ π α γ κ α β ά ν τ   Γ κ ι τ ά. Ὁ Σβάμι Βιβεκανάντα τίς ἀνάπτυξε μέ περισσότερες λεπτομέρειες, μ' ὅλες τους τίς προεκτάσεις κι ὅλη τους τήν πνευματική σημασία σέ τέσσερα διαφορετικά βιβλία, πού διακρίνονται γιά τή φραστική τους διαύγεια καί γιά τήν ξεκάθαρη παρουσίασή τους.

Ἡ Βεντάντα δέχεται καί σέβεται ὅλα τά πνευματικά μονοπάτια, ὅλες τίς μορφές λατρείας, ὅλες τίς θρησκευτικές ἐπιδιώξεις Τίς θεωρεῖ ἀληθινές καί ὠφέλιμες. Τ'ἀγκαλιάζει ὅλα καί δίνει χέρι βοήθειας σέ κάθε ἄνθρωπο πού πρόθυμα καί σταθερά προχωρεῖ πρός τόν ὑπέρτατο σκοπό. Δέν ἔχει τσακωμούς μέ αὐτό τό δόγμα ἤ μ'ἐκείνη τή διδασκαλία, μέ αὐτή τή σχολή ἤ μ'ἐκεῖνο τό σύστημα. Γιατί ξέρει πώς τό καθένα τους βοηθεῖ τήν ψυχή νά προχωρεῖ στό δρόμο της πρός τόν Θεό. Μ'αὐτή τήν ἔννοια ἡ Βεντάντα εἶναι παγκόσμια καί βρίσκεται σέ ἁρμονία μέ κάθε ἄλλη πίστη καί θρησκεία. Καί ἔτσι δείχνει πνευμα σεβασμοῦ στίς διάφορες θρησκεῖες, στά διάφορα μονοπάτια, στίς διάφορες σχολές. Σύμφωνα μέ τή Βεντάντα ἡ θρησκεία εἶναι τρόπος ζωῆς, δρόμος ζωῆς. Νοιώθοντας τίς ἀλήθειες τῆς Βεντάντα καί ἐφαρμόζοντάς τες καθημερινά θά δοῦμε μιά μεταμόρφωση στή ζωή μας, στή συμπεριφορά μας, στίς δοσοληψίες μας μέ τούς ἄλλους. Ἡ διαγωγή μας πρέπει ν'ἀνταποκρίνεται στίς ἐσωτερικές πεποιθήσεις μας. Με ἄλλα λόγια πρέπει νά φτιάξομε μέσα μας ἕναν ἐξαιρετικό ἠθικό καί πνευματικό χαρακτήρα. Ὁ Χριστός λέει: "Ἀγαπήσεις τόν πλησίον σου ὡς σεαυτόν". Γιατί πρέπει ν'ἀγαπῶ τόν πλησίον μου, Ἡ Βεντάντα δίνει τήν ἀπάντηση. "Γιατί ὁ πλησίον σου εἶναι ὁ ἑαυτός σου μέ ἄλλη μορφή καί μέ ἄλλο ὄνομα. Ἡ ἴδια θεΐκότητα πού εἶναι μέσα σου βρίσκεται καί μέσα του καί μέσα σέ ὅλους τούς ἄλλους". Ἡ θεΐκότητα εἶναι ἡ βάση κάθε ὕπαρξης. Χωρίς αὐτή οὔτε μιά στιγμή δέ μποροῦμε νά ζήσομε. Νοιῶσε την αὐτή τή θεΐκότητα σέ ὅλα καί ὑπηρέτησέ την μέ ὅλη σου τήν ταπεινότητα. Ὅσο περισσότερο παίρνομε συνείδηση τῆς θεΐκῆς μας οὐσίας τόσο περισσότερο θά εἴμαστε ἄξιοι νά νοιώθομε τή θεΐκότητα τοῦ ἄλλου καί νά ἐνεργοῦμε ἀνάλογα.

Στό φῶς τῆς Βεντάντα σέ κάθε φιλάνθρωπη πράξη, σέ κάθε ἀνθρωπιστική ἐνέργεια γίνεται μιά πνευματική μεταμόρφωση, γιατί δέν εἶναι πιά φιλάνθρωπη πράξη, δέν εἶναι πιά ἀνθρωπιστική ἐνέργεια. Κάθε ἔργο καί κάθε ὑπηρεσία ἀνεβαίνει στό ἐπίπεδο τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑπηρεσία στόν ἄνθρωπο εἶναι ἴση μέ ὑπηρεσία στό Θεό. Αὐτή ἡ στάση πού παίρνει ἡ Βεντάντα δέν ἀνυψώνει μόνο αὐτόν πού προσφέρει τήν ὑπηρεσία, ἐπειδή ἡ πράξη του ἀποκτᾶ πνευματικό περιεχόμενο. Ἀνυψώνει καί ἐκεῖνον πού δέχεται τήν ὑπηρεσία, τόν ἀνυψώνει στή θέση τοῦ Θεοῦ, πού δέχεται τή

λατρεία. Όταν δοῦμε τή Βεντάντα φωτισμένη μέ τό πραγματικό της φῶς, δέν ὑπάρχει τίποτα πού νά μπορεῖ νά ὀνομαστῆ ἐγκόσμιο. Τό κάθε τι εἶναι πνευματικό καί ἱερό. Ἡ ἴδια ἡ ζωή γίνεται θρη - σκεία. Κι ὅλοι οἱ τρόποι γιά ἐξυπηρέτηση τοῦ ἀνθρώπου γίνονται δρόμοι πού ὁδηγοῦν στήν πραγμάτωση. Αὐτός εἶναι ὁ ἀνθρωπισμός στήν καλύτερή του ἐκδήλωση, ὁ βασισμένος στή θεϊκότητα τῆς ἀν-θρώπινης ψυχῆς. Μποροῦμε νά τόν ποῦμε "θεϊκό ἀνθρωπισμό".

Ἡ Βεντάντα κηρύχνει πώς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι στήν οὐσία ἴσοι. Ἡ Βεντάντα δέν ἀναγνωρίζει προνόμια στό πνευματικό βασί-λειο. Ἀφοῦ ἡ ἴδια θεϊκή δύναμη εἶναι πίσω ἀπ'ὅλα, εἶναι μπορετό στόν καθένα νά προχωρήσει καί νά φτάσει στήν ψηλότερη κορυφή τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Αὐτή εἶναι ἡ ὑπόσχεση πού δίνει στόν καθένα ἡ Βεντάντα. Αὐτή ἡ διδασκαλία γιά τήν πνευματική ἰσότητα ὅλων εἶ-ναι ἕνα μεγάλο μήνυμα γιά τήν ἀνθρωπότητα καί στό κοινωνικό ἐπί-πεδο. Γιατί δέ συντελεῖ μόνο στήν ἀξία τοῦ ἀτόμου, συντελεῖ καί στήν ἀξία τῆς ἐργασίας του. Όλα τά εἴδη τῆς δουλιᾶς ἀποχτοῦν ἴδια ἀξία. Όλοι οἱ τύποι τῆς δουλιᾶς χρειάζονται γιά τή διατή-ρηση τῆς κοινωνίας. Ἀπ'αὐτή τήν ἄποψη ἡ Βεντάντα δέν εἶναι μό-νο πνευματικό μήνυμα, εἶναι καί μήνυμα κοινωνικό.

Μονάχα ἡ πράξη ὁδηγεῖ στήν τελείωση. Τίς βεντάντικές διδασκα-λίες πρέπει νά τίς ἐφαρμόζομε στήν καθημερινή ζωή ἄν θέλομε νά ὠφεληθοῦμε ἀπ'αὐτές, νά δεχτοῦμε τά δῶρα τους, τήν εὐλογία τους. Δέ φτάνει ἡ θεωρητική γνώση ἤ ἡ ἐγκεφαλική κατανόηση, ὅσες κι ἄν εἶναι. Χρειάζεται νά ζεῖς τή ζωή ἀληθινά, σοβαρά καί ζεστά. Δέν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος.

Ἡ Βεντάντα μᾶς ζητάει νά γυρίσομε τή σκέψη μας πρός τά μέ-σα. Όσο ἡ σκέψη μας κυνηγάει τόν κόσμο καί τά ἐγκόσμια, δέ μπο - ρεῖ νά συμμαζέψη τόν ἑαυτό της καί νά συγκεντρωθῆ στήν ἀλήθεια πού εἶναι μέσα μας. Ὁ Χριστός εἶπε: "Όποιος χάνει τή ζωή γιά χάρη μου θά τή βρῆ". Γιά χάρη τοῦ Θεοῦ πρέπει ν'ἀπαρνηθοῦμε τόν κόσμο. Γιατί ὁ ἄνθρωπος δέ μπορεῖ νά ὑπηρετῆ τό Θεό καί τό Μαμμω-νά. Ὁ νοῦς ὅταν κυνηγάει τά ἀντικείμενα τῆς αἴσθησης σκορπιέ - ται καί εἶναι ἀνήμπορος νά δώση ἀνώτερη κατεύθυνση στόν ἑαυτό του. Ὁ νοῦς πρέπει πρῶτα νά καθαριστῆ ἀπό τίς κατώτερες ἐπιθυ-μίες γιά νά μπορέση νά ἐπιζητήση τήν αὐτογνωσία. Γι'αὐτό εἶχε τό-ση σημασία ἡ καθαρότητα τῆς διάνοιας τοῦ κάθε ὑποψήφιου μαθητῆ "Μακάριοι οἱ καθαροί τῆ καρδία ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὄψονται", εἶπε ὁ Ἰησοῦς. Μόνο στό καθαρό πνεῦμα ξεσκεπάζεται ὁ ἐσωτερικός Ἑ-αυτός, λέει ἡ Οὐπανισάντ - στή διάνοια πού ἀκονίστηκε καί ἐξαγνί-στηκε μέ τή συγκέντρωση καί τό στοχασμό, στή διάνοια πού ἔφτασε στή γαλήνη καί στήν περισυλλογή καί πού μένει ἀδιατάραχτη ἀπό τά αἰσθητά καί τίς αἰσθησιακές ἐπιθυμίες.

Σήμερα, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ψάχνει νά βρῆ μιά θρησκεία πού νά ἱκανοποιῆ καί τή διάνοιά του καί τή λογική του καί ὄχι μόνο τήν καρδιά του καί τήν ψυχή του. Πού νά βρίσκεται σέ ἁρμονία μέ το πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Πρέπει νά εἶναι ἀρκετά ὀρθολογική γιά ν'

ἀντέχει στήν ἐξονυχιστική ἔρευνα τῆς σύγχρονης σκέψης. Δέν πρέπει "νά προσβάλλη τό ἐλεύθερο πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου μέ αὐθαίρετα δόγματα ἤ δισταχτικές ἀρνήσεις". Δέν πρέπει νά εἶναι ἀποκλειστική, πρέπει νά εἶναι ἀδογμάτιστη καί παγκόσμια, ν'ἀγκαλιάση ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Τίποτα τό θετικό καί προοδευτικό νά μήν ἀρνιέται, νά εἶναι παμπεριεχτική, νά δέχεται ὅλες τίς μορφές τῆς σοβαρῆς θρησκευτικῆς προσπάθειας. Νά εἶναι ἀπέραντα ἀνθρώπινη στό πλησίασμά της, ἔτσι πού νά μπορῆ νά καταπιάνεται μ'ὅλα τ'ἀνθρώπινα προβλήματα καί μ'ὅλες τίς ἀνθρώπινες καταστάσεις. Νά εἶναι βαθιά πνευματική γιά νά μπορῆ νά ἐγγίζη καί νά μεταμορφώνη τό πιό οὐσιαστικό εἶναι τοῦ ἀνθρώπου, νά τόν ὁδηγήση στήν αὐτοανακάλυψή του, δηλαδή στήν ξάστερη ἀντίληψη ὅτι εἶναι θεϊκός. Αὐτός εἶναι ὁ τύπος τῆς θρησκείας πού χρειάζεται σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα. Τέτοια θρησκεία προσφέρει ἡ Βεντάντα.

Ἡ Βεντάντα ἐξηγεῖ τούς παγκόσμιους νόμους πού κυβερνοῦν τήν πνευματική ζωή. Ξεδιαλύνει τίς γενικές ἀρχές πού βρίσκονται στή βάση τῆς κάθε θρησκείας καί τῆς κάθε πίστης. Μιλώντας γιά τήν παγκοσμιότητά της ὁ Μάξ Μύλλερ γράφει: "Ἡ φιλοσοφία τῆς Βεντάντα ἀφήνει στόν κάθε ἄνθρωπο πλατειά σφαίρα ἀληθινῆς ὠφελιμότητας καί τόν βάζει κάτω ἀπό ἕνα νόμο τόσο αὐστηρό καί ὑποχρεωτικό ὅσο τίποτα ἄλλα σ'αὐτή τήν παροδική ζωή. Τοῦ δίνει νά προσκυνάη μιά θεότητα παντοδύναμη καί μεγαλόπρεπη ὅσο εἶναι καί οἱ θεότητες κάθε ἄλλης θρησκείας. Τίς χωράει ὅλες τίς θρησκεῖες. Ἀλλά τί λέω; Τίς ἀγκαλιάζει ὅλες".

Μέ τήν ἡγεμονία τῆς Βεντάντα μποροῦν πραγματικά νά ἑνωθοῦν ὅλες οἱ θρησκεῖες. Ὄχι ἀποκλειστικά οἱ ὀπαδοί τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης ἰδιαίτερης πίστης. Νά ἑνωθοῦν ὅλες οἱ πίστεις, ὅλες οἱ πεποιθήσεις, ὅλα τά πιστεύω. Ἡ ἑνότητα μές στή διαφορά εἶναι ὁ νόμος τῆς φύσης καί ἡ Βεντάντα πιστεύει ὅτι ὁ νόμος αὐτός ἐφαρμόζεται καί στή θρησκευτική σφαίρα. Ἔτσι λοιπόν ἡ Βεντάντα ὑποστηρίζει τήν ἀρχή τῆς ἑνότητας στή διαφορά καί δέ μπορεῖ ν'ἀντιληφθῆ τή θρησκευτική ἑνότητα σά μονότονη ὁμοιομορφία πίστης: Δέν ὑποστηρίζει τή μισαλλοδοξία, τό φανατισμό καί τό δογματισμό στ'ὄνομα τῆς θρησκείας. Ἡ Βεντάντα πιστεύει ὅτι ἡ ἀγιότητα, ἡ ἁγνότητα καί ἡ ἀγάπη γιά τόν ἄνθρωπο δέν εἶναι ἀποκλειστικά κτήματα καμμιᾶς ἐκκλησίας στόν κόσμο καί ὅτι τό κάθε σύστημα ἔβγαλε ἄντρες καί γυναῖκες μέ ἀνώτερους χαραχτῆρες". Καί ἔτσι ἡ Βεντάντα καλεῖ παντοῦ ἄντρες καί γυναῖκες νά καλλιεργήσουν πλατειά ἀντίληψη στά θρησκευτικά ζητήματα καί νά κατανοήσουν καί ν'ἀφομοιώσουν τό πνεῦμα της, πνεῦμα θρησκευτικῆς ἁρμονίας καί ἀληθινῆς παγκοσμιότητας.

Ἄς τελειώσω ἀναφέροντας τά φημισμένα λόγια τοῦ Σβάμι Βιβεκανάντα πού ἀληθινά ἀντιπροσωπεύουν τό πνεῦμα τῆς Βεντάντα ἀπέ-

ναντι στίς ἄλλες θρησκεῖες. Λέει: "Δέχομαι ὅλες τίς θρησκεῖ-ες πού ὑπῆρξαν στά περασμένα καί λατρεύω μέ ὅλες,μέ τήν καθεμιά τους λατρεύω τό Θεό, σ'ὅποια μορφή κι ἄν Τόν λατρεύουν. Θά πάω στῶν μωαμεθανῶν τό τζαμί. Θά μπῶ στῶν χριστιανῶν τήν ἐκκλησία καί θά γονατίσω μπρός στόν Ἐσταυρωμένο. Θά μπῶ στό βουδδικό ναό καί θά βρῶ καταφυγή στό Βούδδα καί στό Νόμο του. Θά πάω μές στό δάσος καί θά καθίσω νά διαλογιστῶ μαζί μέ τόν ἰνδουϊστή πού γυρεύει νά δῆ τό Φῶς πού φωτίζει τήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Καί δέ θά κάμω μόνο αὐτά. Θά κρατήσω τήν καρδιά μου ἀνοιχτή γιά ὅλα τά μελλούμενα".

Μακάρι τό μήνυμα αὐτό τῆς Βεντάντα,αὐτό το πνευμα τῆς ἁρμονίας καί τῆς παγκοσμιότητας, ν'ἀγκαλιάση ὅλο τόν κόσμο καί νά μπῆ βαθειά στίς καρδιές τῶν ἀντρῶν καί τῶν γυναικῶν παντοῦ.Καί ἔτσι νά συναπαντηθῆ ὁ ἄνθρωπος μέ τόν ἄνθρωπο μές στήν ἀνώτερη πνευματική ἀτμόσφαιρα τῆς ἁρμονίας καί τῆς εἰρήνης, τῆς ἰσότητας καί τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, τῆς ἀγάπης καί τῆς ἀδελφότητας.

Σβάμι'Ανανυανάντα.'Από τό ἀγγλικό περιοδικό "Ἡ Βεντάντα γιά 'Ανατολή καί Δύση" ("Vedanta for East and West")

Γ΄ ΣΚΕΨΕΙΣ

Ὅλες οἱ θρησκεῖες εἶναι διαφορετικοί δρόμοι πού συγκλίνουν πρός τόν ἴδιο σκοπό.

'Από τήν "'Ινδική αὐτονομία" ("Hind Jwaraj")

Ὅλες οἱ θρησκεῖες στηρίζονται ἀπάνω στούς ἴδιους ἠθικούς νόμους. Ἡ θρησκευτική ἠθική μου εἶναι καμωμένη ἀπό νόμους πού ἑνώνουν τούς ἀνθρώπους τῆς γῆς.

'Από τή "Θρησκευτική ἠθική"

Δέν πιστεύω πώς οἱ Βέδες ἔχουν τό ἀποκλειστικό μονοπώλιο τοῦ θεόσταλτου λόγου.Πιστεύω ὅτι ἡ Βίβλος,τό Κοράνιο καί ἡ Ζέντ 'Αβέστα εἶναι ἐξ ἴσου θεόπνευστα ὅσο καί οἱ Βέδες.'Ο ἰνδουϊσμός δέν εἶναι μιά θρησκεία μεσσιανική. Ὑπάρχει θέση σ'αὐτή γιά τή λατρεία ὅλων τῶν προφητῶν τοῦ κόσμου... Λέει στόν καθένα νά λατρεύει τό Θεό σύμφωνα μέ τή δική του πίστη κ'ἔτσι ζεῖ σέ εἰρηνική συμβίωση μ'ὅλες τίς θρησκεῖες.

'Από ὁμιλία πού δόθηκε τόν'Ιούλιο τοῦ 1920

Ἡ πίστη μου δέν ἀπαιτεῖ νά θεωρῶ κάθε περικοπή ἱεροῦ βιβλίου θεόπνευστη. 'Αρνοῦμαι νά δεθῶ μ'ὁποιαδήποτε ἑρμηνεία

ὅσο κι'ἄν εἶναι σοφή, ἄν τήν ἀποκρούει ἡ λογική μου κι'ἡ ἠθική.
'Από ὁμιλία πού δόθηκε στίς 6 τοῦ 'Οχτώβρη τοῦ 1921

Μετάφραση Τάκη Μπαρλᾶ
(Οἱ σκέψεις αὐτές περιέρχονται μέσα στό βιβλίο τοῦ Ρομαίν Ρολλάν "Μαχάτμα Γκάντι").

Δ΄ ΛΥΤΡΩΜΟΣ

"Ω. Κύριε 'Αποίητε,
ποιός θά μπορέσει
δοῦλος δικός σου νά γενεῖ;
Κάθε λαός λατρεύει τό Θεό
πού ὁ ἴδιος ἔφτιαξε
καί κάθε μέρα ζητιανεύει κάτι.
Αὐτόν τόν Κύριο, τόν 'Αδιαίρετο,
τόν Τέλειο, τό μόνον 'Υπαρχτό,τόν Βράχμα,
κανένας δέν ἀποζητᾶ.
Πιστεύουνε στούς 'Αβατάρ τούς δέκα
μά ποιός γιά εἰπές μου 'Αβατάρ
νά 'ναι μπορεῖ τό Αἰώνιο Πνεῦμα;
Καί οἱ 'Αβατάρ γεύονται τή συνέπεια
τῆς κάθε πράξης τους.
Τῶν πάντων ὁ 'Υπέρτατος
κάτι ἄλλο θά 'ναι σίγουρα.
Οἱ Γιόγκι κι οἱ Σινιάζι καί οἱ 'Ασκητές
ἀντιλογοῦνε μεταξύ τους.
Λέει ὁ Καμπίρ;
Αὐτός λυτρώθηκε, ἀδερφέ μου,
πού τῆς ἀγάπης μπόρεσε
τήν ἀχτιδοβολιά νά ἰδεῖ.

Καμπίρ, ἰνδός θρησκευτικός ποιητής τοῦ ΙΕ΄ αἰώνα
Από τά "'Εκατό ποιήματα"

'Απόδοση Δημήτρη Θεοφωρίδη

Ε΄ ΔΟΞΑ ΣΕ ΣΕΝΑ

Δόξα - δόξα σέ σένα, ἁρμονία πού παραμένεις
στό χρόνο, στό διάστημα, παντοῦ.
Δόξα σέ σένα, ὦ Χάρη.
Δόξα σέ σένα, εὐλογημένη 'Αλήθεια,
πού ἐκφράζουνε οἱ θρησκεῖες
μά πού ξεπερνᾶς τίς θρησκεῖες.

Θαγιουμαναβάρ, ἰνδός ἅγιος τοῦ ΙΗ΄ αἰώνα
'Απόσπασμα ἀπό πολύστιχο ποίημα

Μετάφραση Κώστα Στεφανίδη

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

συνέχεια

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΔΥΝΑΜΟΥΝΟ

ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ Α΄: ΙΝΔΟΥΙΚΟΣ ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ

ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ Β΄: ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ Γ΄: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

Ε Ι Κ Ο Ν Ε Σ

ὁδὸς ἄνω κατω μίη
ΘΕΟΣΟΦΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ